

LENA MANDA
UDHËTIM NË VENECIE

ROMAN

BOTIMET TOENA

LENA MANDA

UDHËTIM NË VENECIE

roman

Përktheu nga origjinali greqisht
Albina Gjini Pulla

BOTIMET TOENA

Tiranë, 2022

Autori: Λένα Μαντά (Lena Manda)
Titulli në origjinal: Ταξίδι στη Βενετία
Botoi në greqisht: Psychogios Publications S.A.

Botuese: Irena Toçi

Kryeredaktore: Sonila Kapo
Redaktore: Anrila Spahija
Korrektore letrare dhe përkujdesja grafike: Edona Marku
Kopertina: Mirjana Madhi

ISBN 978-9928-376-03-9

© 2019 by Psychogios Publications S.A.

© në shqip Botimet Toena

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Nuk lejohet shumëfishimi me asnjë lloj mjete apo forme, as me fotokopje, pa lejen me shkrim të mbajtësit të copyright-it.

BOTIMET TOENA

Rr. "M. Gjollesha", K. Postare 1420, Tiranë

Tel.: + 355 4 22 40 116

Email: botimet.toena@gmail.com

toena.porosionline@gmail.com

www.toena.al

... Ashtu si gjithmonë, fillimisht ju flas unë. Por ç'të them për këtë libër, që dhe vetë e kam humbur toruan!

Para së gjithash, duhet të dini se ideja më kishte lindur para se të mendoja për të shkruar librin e mëparshëm. Dhe ndërkohë që e zhvilloja në mendjen time, më vdiq mamaja dhe libri JETË NË KOHË LUFTE ia zuri vendin këtij që mbani tani në duar. Mund të ndodhë edhe kështu...

Në vitin 2018, kur prezantova librin e Qirjako Athanasiadhit, “Katër periudhat e Bletës”, dëgjova vetë shkrimtarin të shprehte diçka që formësoi atë që ndiej prej kohësh. Ai tha, pra, se si një libër fillimisht shkruhet në mendjen e shkrimtarit dhe pastaj ai duhet ta hedhë në letër dhe kjo procedurë është e vështirë dhe ndonjëherë e mërzitshme! Kishte shumë të drejtë! UDHËTIM NË VENECIE e kisha shkruar shumë herë në mendjen time, kur e hodha në letër, m'u duk sikur po lexoja për të disatën herë të njëjtin tekst!

Njëkohësisht dua të pranoj se me këtë roman bëra një gabim esencial, që nuk e bëj zakonisht... E nënvleftësova! E padëgjuar! Ndoshta pikërisht se e kisha “shkruar” shumë herë në mendje. Nuk mund të shpjegohet ndryshe! Mendova thjesht të hidhej në letër; do ta bëja më shpejt, sepse e zotëroja, nuk e di se ç'kisha në mendje gjatë asaj kohe! Por gjithsesi, logjikë nuk kisha!

Nënvizioni edhe një tjetër origjinalitet. Unë, që nuk mbaja kurrë shënime, as bëja ndonjë plan për çdo libër që

kam shkruar, e gjeta veten duke shkruar disa gjëra për ta zhvilluar historinë duke ndërtuar një skelet të pazakontë. E po, u gënjeva! Kur, më në fund, u ula të shkruaj, konstatova se, kur kisha arritur te faqja e tetëdhjetë, nuk u isha referuar aspak shënimeve të mia! Diku aty më kapi ankthi! Situata përfundimisht po më rrëshqiste nga duart dhe unë që e mbaja veten si me eksperiencë në këtë fushë, nuk dija t'i vija fre! Mendime, ide dhe ngjarje, personazhe dhe incidente... më rrethuan me nxitim! Filluan të më bombardojnë. E mbusha edhe unë tavolinën me letra të vogla shënimesh! Shkruaja madje edhe në dorë ndonjë pjesëz... Kaos! E ndieja se kisha shumë për të thënë dhe duhej ta bëja me mënyrën e duhur dhe të kuptueshme! Dhe sa më shumë shkruaja, aq më shumë histori ngjisheshin me njëra-tjetrën, aq më presion bënin personazhet...

Kisha vite pa më kapluar një pasion i tillë, dhe të humbisja totalisht! Zgjohesha që pa gdhirë që të shkruaja, e bëja natën ditë dhe nuk mund të ndaloja! Madje edhe kur nuk shkruaja, e hutuar isha. Më dukej sikur isha futur në një labirint, si kavia që kërkon daljen! Dhe sa më shumë vonoja për ta gjetur, aq më shumë gëzohesha, aq më shumë e shijoja udhëtimin... E pashpjegueshme? Për mua, jo.

Asnjëherë nuk kisha qarë duke shkruar fjalën “fund”; e bëra tani... Nuk e di nëse ndodhi ngaqë u lehtësova meqë i shkrova të gjitha ashtu si desha dhe me një mënyrë që më pëlqente. Ndoshta edhe nga hidhërimi që prekte kufijtë e mazokizmit. Nuk do të kisha gjë tjetër që të më bënte kaq presion... E them gjithmonë që të shkruash është pasion, nuk ka vend për logjikë, vetëm pasion. E konfirmova solemnisht, pasi teksa shkruaja UDHËTIM NË VENECIE

përjetova një pasion të fuqishëm, të rrëmbyer, saqë kur mbaroi, mungesa më dërrmoi...

Të mos harroj t'ju them se ky libër u shkrua në një ambient të ri, pas transferimit në shtëpinë e re, me tavolinën e punës pranë dritares, ku mendoja se, nëse do të zgjasja dorën do të prekja retë... Mrekulli... Tani që do të më duhet të ngrihem prej saj, përderisa nuk kam arsye për të ndenjtur përballë kësaj pafundësie, nuk e di sesi do të reagoj!

Në përfundim, dua t'u kërkoj falje të gjithë miqve të mi që i lashë pas dore, të gjithë të afërmve, me të cilët nuk kam komunikuar prej kohësh, të gjithëve në përgjithësi... Nuk ju harrova, nuk ju dua më pak, por këto ka dashuria...

Tani të gjithëve ju, lexuesve të mi të dashur, çfarë t'ju them tjetër? Një urim... Udhëtim të mbarë në Venecie...

Lena Manda

Në fluturim...

Qielli i kaltër u zhduk, edhe dielli u fsheh, teksa masa të bardha e të dendura mbështillnin avionin në thellësinë e tyre të pambuktë. Ai i çante ato si teh i mprehtë, kalonte mes për mes tyre, dhe vazhdonte udhëtimin e tij. Binte ndesh me të tjera, formacione edhe më të çuditshme, diku më të dendura e diku më të rralla. Retë tani të kujtonin shkumën e lehtë, që dukej sikur merrte frymë, sikur fryhej, lartësohej.

- Marenga e Zotit... - tha me zë të lartë Penelopi dhe buzëqeshi.

- Si tek emisioni me gatime i Ilia Mamalakit “Çdo kafshatë është një mrekulli!”. Të njëjtin emision shihnim! - vërejti gruaja në krah të saj dhe buzëqeshën që të dyja.

- Kisha vite pa udhëtuar me avion, kisha harruar se sa bukur është këtu lart... sa afër Perëndisë ndihesh...

- Këtë kujtoje kur të fillojnë lëkundjet! - u hodh nga ndenjësja mikesha tjetër e tyre.

Miket e saj u kthyen dhe e vështruan.

- Çfarë do të thuash me këtë? - pyeti e alarmuar Penelopi.

- Nuk e dëgjuat se çfarë tha piloti kur u nisëm? Për kë foli i mjeri ai? Në dy gjuhë e komunikoi! Ju nuk e dëgjuat?

- Ç'e ke dhe ti këtë të keqe, Manja? - e qortoi gruaja që rrinte në mes. - Një pyetje të bëjnë, me dhjetë përgjigjesh!

- Bukur, pra... - tha e ofenduar ajo. - Pritet të ketë lëkundje gjatë udhëtimit! Je e kënaqur tani? U përgjigja shkurt?

- S'po e fillojmë mirë! - konstatoi e vrenjtur në fytyrë Penelopi.

Dhe, që të vërtetoheshin fjalët e saj, aeroplani filloi të dridhej dhe sikur humbi pak lartësi. Instinktivisht të tria gratë kapën duart e njëra-tjetrës, i shtrënguan dhe buzëqeshën si në faj.

- Më duket se po bëjmë si foshnje! - vërejti Penelopi që rrinte në mes.

Sytë e të triave u kthyen nga dritarja e vogël. U përpoqën të dallonin diçka, por ishte e pamundur. Bardhësinë që i rrethonte u duk sikur e bëri pis një re ngjyrë gri dhe pas pak edhe një tjetër, edhe më e errët, edhe më e dendur. Edhe një lëkundje tjetër pasoi.

Penelopi bëri shenjën e kryqit dhe fytyra e saj u shtrembërua. Instinktivisht kërkoi me sy stjuardesat, të dallonte ndonjë reagim të tyre, për të kuptuar se sa serioze ishte situata. Nuk pa asnjërin prej tyre aty afër. U ngrit pak aq sa e lejonte rripi i sigurimit, por përsëri asgjë...

- Edhe ato janë ulur dhe kanë vendosur rripin e sigurimit! - i shpjegoi Manja, e cila nga ndenjësja e saj pranë korridorit mund të shihte më mirë.

- E ç'po bëjnë?

- Çfarë do ti Ifigjenia që të bëjnë? - e qortoi gruaja. - Presin t'i njoftojë piloti se kur mund të ngrihen që të fillojnë shpërndarjen e ushqimit! Ç'pësuar? Hera e parë është që po udhëtoni me avion?

- Ti mirë je? - u interesua tani Penelopi, teksa vuri re ballin e djersitur të mikes së saj.

- Për bukuri jam! Dhe në ndryshim nga ju, ruaj edhe gjakftohtësinë! Lëkundje janë! Pas pak çdo gjë do të normalizohet dhe, më në fund, do të hamë! - iu përgjigj si me inat ajo.

- Por je e djersitur! - vërejti tani edhe Ifigjenia.

- Hera e parë është që më shihni? Jua shpjegova që këto afshe janë nga kimioterapia! Qetësohuni!

Përfundoi fjalinë dhe pastaj u mbështet te ndenjësja e saj dhe mbylli sytë. Edhe mbrapa qepallave të mbyllura e dinte që miket e saj nuk po ia ndanin sytë.

Kishin kaluar plot pesë javë që Manja kishte përfunduar terapinë e saj. Mjekët ishin entuziastë me rezultatet dhe ia kishin bërë të qartë se shumë shpejt e gjithë kjo do të ishte thjesht një ëndërr e keqe. Falë përpikërisë së saj, falë aftësisë së saj për të dëgjuar në kohë sinjalet që i jepte trupi, e kishte kapur në kohë. Kanceri nuk përparoi dhe kimioterapia në thelb u bënë për arsye parandaluese. Me kapuçin në kokë për të fshehur rënien e flokëve dhe kraharorin e saj të rrafshët pas heqjes së të dy gjinjve, nuk ishte aq e sigurt se sa e shkurtër do të ishte kjo periudhë, derisa të mundej të kujtonte pa ndier dhimbje... As tani nuk donte... Por, disa lot rrodhën nga sytë e saj dhe humbën nëpër thekët e shallit që kishte lidhur me mjeshtëri mbi kapuçin e zi. Uroi që miket e saj ta kishin diku tjetër mendjen dhe të mos i vinin re këto momente dobësie të saj. Por urimi vajti dëm...

Penelopi dhe Ifigjenia shkëmbyen një vështrim të trishtuar dhe u morën vesh me sy që të mos e bezdisnin. E dinin, e ndienin, dhe frikën mundoheshin ta fshihnin sa më

mirë. Manja në një moment duhej të vajtonte - pasi prej kaq muajsh nuk u dorëzua. Nuk ia lejoi vetes të gjunjëzohej, nuk u mbështet te supi i askujt për të gjetur ngushëllim, as tek i shoqi... Madje edhe në ato pak momente kur ia lejoi vetes të shprehte dobësinë e saj, dukej sikur pendohej dhe në vazhdim tregohej edhe më e ashpër, në radhë të parë me veten... Vetëfshikullohej pa mëshirë.

Tashmë piloti mund të qetësohej. Retë ishin çarë, asgjë nuk do ta trondiste më udhëtimin e tyre. Stjuardesat liruan rripin e sigurimit dhe me lëvizje të shpejta filluan të përgatisin ato çka duhej t'u shërbenin. Lëkundjet e forta kishin mbetur pas dhe udhëtarët shumë më të qetë i ishin kthyer gjithçkaje që do të bënin që orët e udhëtimit të kalonin më shpejt. Disa bisedonin me njëri-tjetrin, disa me kufje në vesh ishin zhytur në ekranin e telefonit të tyre celular dhe disa dukeshin të humbur në faqet e librit që po lexonin. Vetëm tri gratë, në radhën e dymbëdhjetë, dukeshin ndryshe. Zonja me kapuç dhe me shallin e lidhur me shije, ishte mbështetur te ndenjësja dhe nga sytë e saj të mbyllur rridhnin lot. Dy miket pranë saj, shikonin jashtë nga dritarja, por dukej qartë se, atje jashtë nuk u interesonte asgjë. Mendja e tyre udhëtonte madje edhe më shpejt se aeroplani.

Ifigjenia pa dashje shtrëngoi buzët. Tashmë ishte penduar për këtë udhëtim. Si e kishin bindur që të ikte? Pse pranoi të linte burrin e saj dhe të sillej si çupëlinë e papjekur? Po ai? A do të kujdesej për veten? Do t'i pinte ilaçet në orar? Kishte kaluar një vit i tërë nga ndërhyrja e vështirë që kishte kryer dhe nuk e kishte lënë asnjë minutë vetëm. Ç'ishte kjo që bëri tani? Dy vajzat e saj e kishin siguruar se do të kujdeseshin,

duke u angazhuar maksimalisht gjatë atyre katër ditëve të mungesës së saj. Veçanërisht e vogla, që ia dilte mbanë më mirë me gatimin, kishte marrë përsipër të gatuar gjellët pa kripë për babanë e saj. Ishin vendosur që të tre në front për ta bindur të udhëtonte me miket e saj. Njëzet vjet nuk kishte ikur asnjëherë vetëm. Gjithmonë në krah të tij. Dhe para një viti do ta bënte ai për herë të parë këtë, të ikte vetëm drejt një udhëtimi pa kthim. Nuk donte t'i sillte nëpër mend, por kujtimet nuk ia bënë këtë nder. Ktheheshin dhe e bënë të hidhej përpjetë natën, të kontrollonte frymëmarrjen e tij, t'i kapte pulsin fshehtazi. Ishte shndërruar në infermiere - tepër e aftë -, siç i thanë mjekët, që e përgëzonin vazhdimisht për mënyrën si e trajtonte pacientin. Dhe ajo donte t'u thoshte se e kishin gabim. Nuk ishte pacient, ishte burri i saj, jeta dhe buzëqeshja e saj. Dhe çfarëdo që të bënte për të, ishte pak. Atë natë që e kaloi para kirurgjisë, duke vështruar dyert e mbyllura, ndërkohë që lutej fshehurazi të mos e merrte Zoti, nuk do ta harronte kurrë. Aneurozë, kishte thënë mjeku, dhe nëse atëherë nuk e dinte se çfarë ishte kjo, e mësoi më vonë. Shumë më mirë sesa do të donte... Dhe nëse nuk do të ishte Venecia, nuk do të vendoste kurrë ta bënte këtë udhëtim. Ajo grua ishte gjithmonë zëri i fortë i arsyes. Nuk linte hapësira të mos e dëgjoje, dhe përfundimisht të mos i bindeshe...

Penelopi psherëtiu pa nxjerrë zë, duke parë, pa e pasur mendjen aty, dantellat e lehta që formonin retë disa metra larg saj. Gjithmonë e kishte ëndërruar këtë udhëtim. Që kur ishte fëmijë. Atëherë kur kishte gjetur atë libër me figura të bukura, në dhomën e ndenjjes së Venecias. Iu duk e çuditshme që ai qytet kishte të njëjtin emër me miken e saj më të madhe. Mikeshtë ishte Venecia. Asnjëherë nuk

mundi ta shihte ndryshe, pavarësisht diferencës së madhe që kishin në moshë. Vetëm asaj mund t'i fliste hapur, të mos i fshilte asgjë, të mos i vinte turp t'i tregonte mendimet e saj më tinëzare, ndjenjat e saj që i mbante të fshehura thellë brenda vetes. Ishte edhe ëndërr e asaj udhëtimi në Venecie. Në fund iu kthye në fiksim. Një fiksim që mbeti në fushën e utopisë, teksa vitet kalonin dhe përmbysjet në jetën e saj ishin të stuhishme, më shumë sesa mund të duronte. E ndiente që edhe miket e saj kishin rezerva rreth këtij udhëtimi, që gjithë kohën bënin plane dhe asnjëherë nuk e realizonin. Manja duhej të përballej me demonët e saj pas sëmundjes, ndërkohë që linte pas të shoqin. Antoni gjatë muajve të fundit po kalonte periudhë të vështirë dhe mikja e saj nuk bënte gjë tjetër përveçse vinte në provë durimin e tij me këmbënguljen për të luajtur rolin e superheroinës. Nga ana tjetër, Ifigenia kishte bërë një sakrificë të madhe duke i ndjekur pas në këtë udhëtim. Sigurisht që Ilia e kishte marrë veten plotësisht pas peripecisë që kaloi me shëndetin, por duhej të ishte shumë i kujdesshëm dhe mikja e saj ishte roja e pafjetur e shëndetit të tij. Mbi të gjitha ky ishte karakteri i saj. Që kur e mbante mend ai, edhe me fëmijët e saj njësoj ndihej. - Nëse nuk jam unë, nuk është asnjëri, - thoshte vazhdimisht.

Po vetë ajo? Çfarë linte pas? Sigurisht që kishte vajzën e saj... Në të vërtetë... Marrëdhëniet e tyre ishin tronditur seriozisht, dhe ishte më se e sinqertë për të pranuar se i takonte një pjesë e madhe e përgjegjësisë. Gjithashtu, mosha e adoleshencës që po kalonte vogëlushja, i vështirësonte gjërat. Grindje homerike, mëri, fjalë që lëndonin, një sërë gjërash që e vështirësonin përditshmërinë e tyre. Ky udhëtim, që kaq shumë e dëshironte, nuk do të bëhej nëse

babai i vajzës, në një shpërthim të rrallë interesimi, nuk do të pranonte të kujdesej për të gjatë atyre pak ditëve të mungesës së saj. E kishte kaq të nevojshme... Dy divorce, shkatërruese që të dyja, secili për arsytet e veta, e kishin rrënuar. Kjo ishte e vetmja fjalë e duhur. Kështu ndihej, e rrënuar. Një shkëmb i padukshëm dhe një rul gjithëpërfshirës kishin kaluar mbi të. Si mund të qëndronte në këmbë? Dhe nëse nuk do të kishte pasur në krah Ifigjeninë dhe Manjën, nuk do të kishte mbijetuar - ishte e sigurt për këtë. Tashmë ndiente brerje ndërgjegjeje. Miket e saj kishin kaluar rreziqe të mëdha dhe ajo qante e vajtonte jetën e saj të humbur, rininë e saj të shkatërruar, lumturinë e saj të vjedhur. Motrat, që i dhuroi jeta dhe jo nëna e saj, kishin qëndruar në këmbë, kishin filluar të bënë përpara dhe ajo ende mbante zi; kishte ditë që nuk mund të ngrihej as nga krevati. I bërtiste edhe Venecia. Sa zë të fortë kishte kjo grua... Sa keq që nuk e dëgjoi, kur përpiqej që ta bindte se po hidhte hapin e gabuar dhe që përfundimisht e pagoi shumë shtrenjtë.

Lëvizën nga vendi që të tria njëkohësisht; Ifigjenia duke shkundur kokën, si bënte gjithmonë, kur donte të largonte mendimet e saj, Penelopi duke psherëtirë përsëri, dhe Manja duke rregulluar kapuçin, më shumë ngaqë i ishte bërë shprehi sesa ngaqë kishte lëvizur nga vendi. Mbi kokat e tyre stjuardesa po u shërbente tabakatë me ushqim. Lëvizjet e tyre ishin të sinkronizuara kur ulën tavolinat e vogla, duke marrë në të njëjtën kohë tabakatë plastike. Po sinkronë zbuluan pjatën prej alumini, ku kishte makarona me salcë dhe me djathë.

- Kaq shtrenjtë sa i paguam biletat, prisja diçka më të mirë! - vërejti Manja, dhe u përball me buzëqeshjen e dy grave.

Manjën dinin ta menaxhonin. Grindjet dhe vërejtjet thumbuese ishin fushë e njohur. Kur nuk fliste, kur vështrimi errësohej dhe ishte më i dukshëm se heshtja e saj, atëherë ato viheshin në siklet. E panë të hante me oreks, pavarësisht kritikës që bëri pak më parë, dhe të vazhdonte: - Të paktën janë të shijshme!

- Megjithatë, nga sa lexova tek udhëzuesi turistik, Venecia nuk shquhet për kuzhinën e saj! - nënvizoi Ifigjenia.

- E paska fajin emri më duket! - tha duke qeshur Penelopi. - Edhe Venecia jonë nuk ka marrëdhënie të mira me kuzhinën!

- Fatmirësisht ishte Aneta! - plotësoi Manja. - I mbani mend ëmbëlsirat e saj? Po ato biskotat...

Buzëqeshën që të tria me kujtimet që sollën aroma nga momente të dashura.

- Sa keq që nuk është edhe Venecia në këtë udhëtim... - shtoi me melankoli Penelopi. - Kur të kthehemi... - shtoi, - të shkojmë ta shohim!

Pohuan të tria me një lëvizje të kokës teksa po i jepnin porosinë stjuardesës, e cila i pyeti se çfarë dëshironin për të pirë...

Një udhëtim në Venecie... në Qytetin e Dozhëve... në atë qytet që kishin ëndërruar ta vizitonin qëkur ishin të vogla. Që e kishin dashuruar nëpërmjet tregimeve të Venecias, dhe që nëpërmjet fotografive dukej sikur e kishin shëtitur. Kishte ardhur momenti të jetonin ëndrrën që për vite të tëra e linin mënjanë. Sa herë që jeta i stresonte, premtinin se do të udhëtonin drejt kanaleve të Venecias sapo të mbaronte furtuna. Por furtuna kalonte dhe premtimi mbytej midis gondolave mendjeprishëse të sfidës tjetër apo përmbysjes

së radhës. Herë gondola ishte shtatëzani, herë ndonjë divorc i Penelopit, herë sëmundja e ndonjë fëmije, dhe ndonjëherë gondola thjesht lëvizte lart e poshtë dembele në ujërat e qeta, që asnjëra prej tyre nuk donte t'i turbullonte me një udhëtim. Ndonjëherë, në vend të Venecias, destinacioni ishte tjetër. Ndonjëri nga burrat e tyre bënte ndonjë plan për të kënaqur gruan e tij, kështu që kanalet, sheshi *San Marko*, Pallati i Dozhëve largoheshin. Ndoshta ngaqë që të tria nuk e kishin shprehur kurrë dëshirën për të vizituar Venecian. Ndoshta ngaqë ky udhëtim ishte plotësisht çështje femërore përfundimisht...

Aeroporti *Marko Polo* i Venecias u uroi mirëseardhjen mbushur plot me njerëz, duke justifikuar kështu faktin që ishte aeroporti i pestë më i frekuentuar i Italisë. Teksa prisnin për të marrë bagazhet, si Manja ashtu edhe Ifigjenia hapën celularët dhe telefonuan në shtëpitë e tyre, për t'u thënë që mbërritën. E para foli shumë shkurt me të shoqin, ndërsa e dyta kërkoi të merrte vesh me hollësi nëse Ilia kishte ngrënë, a i kishte pirë ilaçet, sa e kishte tensionin, dhe e mbylli vetëm kur vajza e saj e madhe filloi t'i bërtiste. Penelopi e hapi dhe u mjaftua vetëm me një mesazh dërguar së bijës. Mirtoja i ktheu një përgjigje formale "OK". Gjithsesi, nuk kishte reaguar fare kur kishte marrë vesh për udhëtimin. Kishte ngritur supet me indiferentizëm dhe ishte mbyllur në dhomën e saj. Ajo derë që qëndronte vazhdimisht e mbyllur ishte bërë makthi i saj, tek ajo bëheshin copë e thërrime të gjitha çka donte t'i thoshte; si një kala e paprekshme, pengonte të gjitha ledhatimet që donte t'i dhuronte. Dhe atëherë Penelopi ulte kokën e penduar. Pranonte në heshtje

dënimin për zgjedhjet e saj të gabuara që lëndonin fëmijën e saj.

Shtrengoi buzët e hidhëruar dhe e përqendroi vëmendjen te transportuesi i bagazheve që filloi të rrotullohej me valixhet e udhëtarëve. Pa u vonuar morën bagazhet e tyre dhe Penelopi vështroi përreth me një pamje të vrenjtur:

- Si do ia gjejmë anën, a mund të më thoni? - pyeti, por më kot.

Manja kishte marrë drejtimin për te Zyra e Informacionit me Ifigjeninë që po e ndiqte pas dhe nxitoi t'i arrinte. Dridhej nga frika se mos humbiste. Pasi anglishtja e saj e varfër nuk do ta ndihmonte, as frëngjishtja, që për kaq vjet Venecia u përpoq t'ia nguliste në tru, por që nuk ia bëri qejfin. Sapo ndërpreu mësimet fluturuan larg si zogj shtegtarë që nuk donin t'ia dinin.

Manja, me sa dukej kishte marrë informacionin e nevojshëm dhe u kthye t'ua shpjegonte mikeve të saj. - Pra, përfundimisht qenka ashtu siç e kisha lexuar. Në hotel mund të shkojmë me anijen e linjës, por edhe me anije private, si tip taksie domethënë! Shkojmë!

- Prit! - e pengoi Ifigjenia. - Vendosëm si do të shkojmë?

- Me taksì! Dua ta arrij sa më parë në *Rialto*! Ejani, pra! Venecia po na pret! - plotësoi me padurim dhe filloi të ecte me nxitim.

Nuk e ktheu kokën mbrapa, e dinte që miket e saj do ta ndiqnin nga pas...

Dielli i mesditës përkëdhelte fytyrat e tyre të qeshura ndërsa fladi që frynte valëviste flokët e tyre dhe bashkë me to dhe shallin e gjatë të Manjës, teksa anija e vogël kalonte kanalet; ishte pamje shumë e bukur, si kartolinë.

Nuk shkëmbyen asnjë fjalë, vetëm vështronin përreth të magjepsura, thithnin dhe fotografonin në shpirt e në mendje imazhe që alternoheshin, ndërtesa imponuese me zbukurime të punuara me merak dhe themele në ujëra të turbullta, si zonja të një epoke tjetër që lagnin këmbët e tyre të ulura përdhe të shkujdesura.

Tani skafi uli shpejtësinë, po afroheshin. Ura e *Rialtos* i la pa frymë me bukurinë e saj, pranë saj ishte edhe hoteli me të njëjtin emër. Gjatë kohës që po ankoronin në mol mundën ta vështronin me qetësinë e tyre. Lyer nga jashtë me një ngjyrë të veçantë, pothuajse të kuqe, dritare me hark, ngjante me rezidencë aristokrate ndërtuar shumë vite më parë. Në katin përdhes kishte një kafene me tenda dhe çadra me vija. Zbritën me nxitim dhe Penelopi hapi sytë tejtejet kur pa Manjën t'i jepte një kartëmonedhë njëqind euroshe shoferit, dhe të mos merrte kusur. E nevrikosur i ndoqi pas dy miket e saj drejt hollit të hotelit. Kishte pranuar të bënte këtë udhëtim, nën presionin e padurueshëm të dy grave të tjera, pasi gjendja ekonomike e saj nuk ishte fort e mirë dhe nuk kishte hapësirë për shpenzime të tepërta. Ato njëqind euro për një distancë kaq të shkurtër, iu dhimbsën.

Me të arritur te recepsioni, Manja, që vuri re pamjen e fytyrës së saj, qeshi dhe i tha:

- Kujdes se do të të bëhen rrudha! - e ngacmoi. - Ju qerasa unë, ju nuk do të paguani asgjë, - shtoi sikur t'i merrte me mend mendimet e mikes së saj. - E kisha merak të merrja taksì, që kur lexova udhëzuesin turistik. Prandaj qetësohu! Nuk i përkiste shpenzimeve të përbashkëta!

Pas pak, kur mbaruan punë në recepsion dhe u ngjitën në dhomë nën shoqërinë e një djaloshi të sjellshëm e të

edukuar, mbetën që të tria me gojë hapur. Një pasthirmë që u shpëtoi të triave njëkohësisht, e bëri djaloshin të buzëqeshte. Për atë nuk ishte diçka e veçantë, ishte vendi i tij i punës, por e dinte ç'efekt u shkaktonte dhoma turistëve. Pasi bëri një guidë të shkurtër dhe u prezantoi shërbimet që ofronte hoteli, mori bakshishin dhe i la tre gratë të shijonin ambientin e bukur.

Dhoma kishte dy dritare të mëdha, që djaloshi i kishte hapur pak më parë dhe që shihnin nga Kanali i Madh. Trarë prej druri ndanin tavanin duke ofruar ngrohtësi, ndërsa muret ishin të veshura me një tapiceri në ngjyrë ari. Krevati dopjo ishte shumë i madh dhe i rrethuar me perde, ndërsa të gjitha mobiliet ishin antike, veneciane të zbukuruar me shije. Në anën tjetër të dhomës, mbrapa një mobilieje mbresëlënëse që shërbente si ndarëse, kishte një tjetër krevat tek, ndërsa në qendër të dhomës ishte vendosur një komplet kolltukësh. Kolltuk tresh, dysh, dhe tavolinë mes, që ngjanin edhe ato si të nxjerra nga një tjetër epokë; të punuara me finesë, me gdhendje prej ari, të denja për një vepër arti. Ndërmjet dy dritareve ishte vendosur një mobilie në ngjyrë të bardhë, me punime ngjyrë ari dhe mbi të dominonte një pasqyrë veneciane. Dy abazhurët ngjyrë floriri majtas dhe djathtas, ndriçonin shumë, në mënyrë që secila zonjë të bënte tualetin pa u vënë në siklet. Mobilimi plotësohej me një tavolinë pune të lezetshme dhe një ndriçues dysHEMEJE.

- Të më pickojë dikush, më duket sikur jam në ëndërr! - u dëgjua zëri i Ifigjenisë.

- Mua më duket sikur kam vdekur dhe jam në parajsë! - plotësoi Manja.

Asnjëra prej tyre nuk kishte lëvizur nga vendi. E para guxoi Penelopi, që iu afrua divanit dhe e ledhatoi.

- A nuk ju kujton shtëpinë e Venecias? - pyeti.

Dy të tjerat pohuan menjëherë, duke buzëqeshur me nostalgji. Iu afruan dritares dhe një tjetër pasthirmë u dëgjua nga goja e të triave njëkohësisht.

- O Perëndi! Më duket sikur po të zgjas dorën do të prek urën! - tha Manja.

Me të vërtetë dhoma e tyre ishte në kat të dytë dhe ndodhej më afër Urës së *Rialtos* sesa dhomat e tjera.

- E ç'rimë? - vazhdoi ajo e emocionuar. - Ejani të vendosim gjërat nëpër vende dhe të dalim!

- Nuk duhet të çlodhesh pak? - pyeti Ifigjenia. - Ndoshta duhet dhe të hash diçka...

- Ç'të ha? A nuk hëngrëm në avion? - reagoi Manja. - Dhe nuk jam aspak e lodhur!

- E ngrënë t'u duk ty? - vazhdoi Ifigjenia. - Për më tepër, doktorët ta thanë. Duhet të hash, që të forcohesh! Terapitë e kanë munduar organizmin tënd, trombocitet ishin të ulëta dhe...

- Ifigjenia! - e ndërpreu mikja e saj e zemëruar. - Të është bërë natyrë e dytë kujdesi ndaj të sëmurit dhe, nëse nuk ke dikë që të merresh, nuk ndihesh mirë. Nuk jam e sëmurë dhe nuk kam nevojë për mjek. Erdha në Venecie me miket e mia dhe jo me personel të spitalit!

- Por unë... - u mat të thoshte Ifigjenia.

Por këtë herë ndërhyri Penelopi. - Pa lërin këto! - ngriti paksa zërin. - Manja, mos iu hakërre gjithmonë dikujt që interesohet për ty, dhe ti Ifigjenia, përpiku të kuptosh që mikja jonë është dyzetë vjeçe grua e jo fëmijë! Nëse nuk ndihet mirë, do të na thotë!

- Edhe pse përmendja e moshës sime mund të ishte shmangur, - ra dakord Manja me një buzëqeshje, - fole saktë! - I hodhi dorën në sup Ifigjenisë dhe e shtrëngoi pas vetes para se të vazhdonte: - Mos u shqetëso, mikja ime! Jam më mirë se kurrë! Fakti që je më e madhe se ne, nuk do të thotë që na ke në kujdestari! - e ngacmoi.

- Vetëm dy vjet jam më e madhe! - reagoi ajo, por kur vuri re pamjen lozonjare që kishte marrë fytyra e mikes së saj, vuri buzën në gaz. - Manja, je tip i veçantë, - i tha.

Penelopi nuk u mor më me to. Tashmë kishte hapur valixhen dhe me bluzat në duar kërkonte dollapin. Ishte i futur në mur, por ishte i madh dhe me shumë varëse. Në krah ishte dera e tualetit të madh. Penelopi e inspektoi, u hodhi një sy pajisjeve hidrosanitare që vezullonin, peshqirëve borë të bardhë dhe pasqyrës së madhe. U kthye përsëri te valixhja dhe tërhoqi një pako nga fundi. Manja dhe Ifigjenia ia plasën të qeshurës kur e panë të merrte dy tri lecka që përdorëshin për të dezinfektuar dhe filloi të pastronte tualetin dhe lavamanin.

- Me të vërtetë e ke? - e pyeti Manja. - Edhe këtu do të merresh me pastrim?

- Je problematike, moj vajzë! - e qortoi Ifigjenia. - Ke sindromën e pastërtisë! Të sjellim dhe fshesë me korrent të pastrosh moketin?

- Shihni punën tuaj, atë bëni! - ngriti krye Penelopi, duke larë duart. - Unë kështu ndihem mirë! Ç'problem keni ju? Tani ngrihuni dhe varni rrobat që të ikim! Shumë shpejt do të errësohet!

Për më pak se njëzet minuta gjendeshin në rrugë. Duke dalë nga hoteli, shkallët e Urës mbresëlënëse të *Rialtos*

gjendeshin te këmbët e tyre dhe nxituan në atë drejtim. U ngjitën pothuajse duke vrapuar dhe u ndalën vetëm kur u gjendën në pikën më të lartë të saj. Njerëzit ishin të ngjeshur njëri pas tjetrit duke krijuar një mur të pakapërcyeshëm në pjesën që kishte pamje nga kanali. Pritën me durim që të krijohej një e çarë e vogël dhe menjëherë u futën mes turistëve të tjerë; më në fund, arritën të mbështeteshin te bordura e gurtë, vështrimi i tyre u end larg, së bashku me ujërat e Kanalit të Madh; një bulevard uji mbushur me anije të çdo madhësie, mole prej druri dhe stacion për autobusët-anije, majtas dhe djathtas hunj të drunj të, ku të lidheshin anijet e vogla private. Dielli perëndonte vonë, dritat filluan të ndizeshin, duke ofruar më tepër magji në atë qytet që gjithsesi ishte i magjishëm. Përreth tyre shumë njerëz, zëra dhe të qeshura, diku larg dëgjohej muzikë, por ato të tria dukej se nuk dëgjonin asgjë. Vetëm zërin e Venecias duke u shpjeguar: “Kanali i Madh, bijat e mia, është rruga kryesore ujore për transport. Fillon që nga sheshi i *San Markos* dhe arrin deri te liqeni, afër stacionit të San Luçias. Është afro katër kilometra dhe njëqind e shtatëdhjetë ndërtesat përgjatë tij janë ndërtuar midis shekullit të trembëdhjetë dhe katërmëdhjetë nga familje të pasura. Ja, shihni këtë fotografi! Është Ura e *Rialtos*... Lidh zonën e *San Markos* me atë të *San Polos*. Dikur ishte e mbushur me tregtarë, ndërsa sot me turistë! Dhe ndërkohë që artistë të famshëm të asaj kohe pretendonin të bënin projektin e saj, përfundimisht iu besua Antonio de Pontes! Është për të qeshur se emri i tij përkthehet fjalë për fjalë ‘Antoni i Urës’! Shihni çfarë bukurie!”.

Iu dukej sikur ishin në ëndërr. Më në fund ndodheshin atje... Po shihnin ato që, për shumë vite, i admironin nga

fotografitë që u tregonte Venecia. Madje edhe kur teknologjia përparoi dhe pushtoi përditshmërinë, vetëm një herë u futën në internet dhe kërkuan informacion dhe foto për qytetin e ëndrrave të tyre, dhe kurrë më. Kishin vendosur ta shihnin nga afër, sado vonë që të ndodhte kjo.

I dha një të shtyrë të lehtë Manjës për t'i dhënë të kuptonte që kishin qëndruar shumë gjatë në të njëjtin vend. Pas tyre edhe shumë turistë të tjerë donin të shijonin pamjen. I tërhoqi dy të tjerat në brendësi të urës. U bëri shumë përshtypje se sa shumë dyqane të vogla kishte aty sipër, kryesisht argjendari, por dhe shumë dyqane suveniresh. Për pak sa nuk humbën nëpër rrugicat e ngushta, por përsëri Manja i nxori nga labirinti dhe u gjendën duke ecur në anën tjetër të bregut të lumit.

- Nëse ju them që kam uri? - u dëgjua zëri i Ifigjenisë që po ankohej. - Gjithashtu, nuk besoj se keni ndër mend t'i shohim të gjitha në pak orë! Ndihem e rraskapitur dhe këmbët filluan të më dhembnin!

- Dhe unë po thosha si s'po ndihet grindavecja e famshme! - qeshi Manja.

- Ka të drejtë... - ra dakord Penelopi. - Edhe unë ndihem e lodhur...

Manja ngriti supet. Edhe ajo ishte e lodhur, por nuk donte ta pranonte. Ecën pak përgjatë lumit dhe u ndalën para restorantit *Canal Grande*. Në atë moment po lirohej një tavolinë nga pjesa e përparme e Kanalit të Madh dhe Penelopi nxitoi dhe u ul duke lëshuar një psherëtimë lehtësimi. Pak më vonë, po trokisnin gotat duke qeshur me të madhe.

- Për Venecian! - tha me zë të lartë Manja dhe të tjerat bënë të njëjtën gjë.

Dhe që të tria nuk e kishin fjalën për qytetin...

- Ç'janë duke bërë vallë tani në Greqi? - pyeti pak më vonë Ifigjenia, duke ngacmuar bukën e shijshme që u kishin sjellë së bashku me sallatën.

- E ke fjalën në përgjithësi, apo në shtëpinë tënde në veçanti? - e ngacmoi Manja.

- Normalisht në këtë orë duhet të jenë duke ngrënë...

- Normalisht në këtë orë... jo! Janë një orë më mbrapa në Greqi! Dhe mos vazhdo më të mendosh për Ilian, për bukuri është! Ta thanë të gjithë mjekët! Thamë që këto tri ditë do të jenë vetëm për ne!

- Po mirë... ti nuk mendon aspak se çfarë bën Antoni vetëm?

- Nëse ka pak mend në kokë do të ketë dalë me shokët e tij për të gjetur ndonjë dashnore! - u përgjigj ashpër Manja dhe e zbrazti me një gllënjë gotën e saj.

- U çmende? - i tha Penelopi gjithë panik. - Ç'janë këto që thua për të?

- Jo vetëm i them! Ia uroj me gjithë shpirt, Penelopi! Nuk është dhe aq i madh në moshë, është burrë dhe madje tërheqës, është e arsyeshme...

- Ti je e paarsyeshme! - shpërtheu Ifigjenia. - Antoni të dashuron jashtë mase!

- Nuk thashë të kundërtën! Por thamë: është burrë dhe ka nevoja fiziologjike dhe unë... - E preu bisedën si me thikë dhe u kthye nga gota që e mbushi përsëri me verë.

- Pse nuk e përfundove fjalinë? - e provokoi Penelopi. - Çfarë nënkuptoje me atë "dhe unë"... Nuk je më grua?

- Ty si të dukem? - pyeti Manja me vështrimin të ngulur në tavolinë, sikur po numëronte thërrimet që ndodheshin mbi të. - Ç'ka mbetur tek unë që të të kujtojë një grua? Pa flokë, pa gjoks... pa një mitër për t'i dhuruar një fëmijë.

- Po mirë, ç'do të bëjmë tani, do të themi ç'të duam? - e qortoi Ifigjenia. - Para së gjithash tema e fëmijës është mbyllur prej kohësh për ju! Mitrën nuk e hoqe tani. Përveç kësaj Antoni ka djalin e tij dhe ty nuk të dëgjova kurrë të ankoheshe, as të shprehësh dëshirën për trashëgimtar!

- Po... Dhe madje, kur erdhi rasti e flaka tutje... - mërmëriti ajo sikur fliste me vete.

- Dakord! Filluam histori të hershme tani! - ndërhyri Penelopi, pak më me forcë se ç'duhej, për të justifikuar sikletin e saj në lidhje me drejtimin që kishte marrë biseda.

- Kjo ka ndodhur para shumë vjetësh, Manja!

- Edhe? E mban mend se çfarë më thoshe? E di se sa herë e mendova që heqja e mitrës ishte dënimi im për atë periudhë?

- Dhe pastaj më akuzove mua për fanatizëm! - e kërcënoi mikja e saj.

- Sa për atë temën tjetër, - e mori fjalën Ifigjenia, - besoj se e di që ndryshimi i pamjes sate është i përkohshëm! Flokët pas pak kohe do të dalin sërish, sa për gjoksin, pasi të përfundosh kimioterapinë, do të bësh operacion plastik dhe do të kesh gjoks si të një vajze njëzetvjeçare!

- Por tani kam dy shenja plagësh dhe gjoks më të sheshtë se të burrit tim! Mendon se do ta lejoj të më prekë në këtë gjendje që jam?

- Arsyeton gabim. Le të themi sikur Antoni për një arsye duhej të gjymtohej, duke i prerë një këmbë a një dorë... ti nuk do të bëje dashuri me të? Do të të largonte prej tij ky gjymtim?

- Sigurisht që jo! - nxitoi të përgjigjej Manja duke vështruar pothuajse e zemëruar miken e saj.

- E ç'ndryshim ka rasti yt? Si të shkon në mend se një burrë që të dashuron kaq shumë sa burri yt, do të largohej prej teje për këtë arsye? Po, e pranoj që gjoksi i një gruaje, përveçse zonë erogjene, është edhe stolia e një gruaje, ashtu si janë edhe flokët e saj. Por nuk është gjithçka, Manja! Dhe nuk është nevoja të ta them unë që në krevat s'është nevoja të heqësh fashën me të cilën e mban të lidhur! Zona erogjene ka plot në trupin tonë!

Diskutimi u ndërpre nga kamerieri që u solli pjatat me makarona të mrekullueshme, por që ishin të dënuara të mos viheshin re, me atë vrull që kishte marrë diskutimi që vazhdoi sapo ai u largua.

- Ke ndonjë justifikim tjetër? - pyeti Ifigjenia.

- Për çfarë? - u habit gruajeja tani, duke rregulluar instinktivisht kapuçin.

- Që e mbajte dhe e mban burrin tënd, madje edhe ne, në distancë?

- Nuk e bëra kurrë! - ngriti zërin Manja.

- Vërtet? I kalove të gjitha sikletet dhe nuk pamë të derdhje një pikë loti, nuk dëgjuam asnjë ankesë, nuk u ankove për fatin tënd apo për Zotin, për gjithçka që të ndodhi! Ndieje dhimbje dhe, në vend të rënkoje, kafshoje buzën dhe mbylleshe në shtëpi! Përpiqeshim të të flisnim, të të sfidonim që të rrëfesheshe, siç të takonte, ndërsa ti, duke mos menduar asnjëherë dhe vetëm për veten, përsërisje si një gramafon i prishur: "Ka edhe më keq, mua të paktën më siguruan mjekët që do të bëhem mirë, se nuk rrezikoj!". Mban mend se çfarë të tha mjeku dikur kur i përsërite edhe atij të njëjtat budallallëqe? Vetë na i ke treguar! Të tha pra: "Manja, mos shih se çfarë u ndodh të tjerëve! Për secilin,

problemi i tij është problemi më serioz dhe ti duhet të vajtosh tani! Për veten! Të shpërthesh, t'i lejosh të tjerët të të ngushëllojnë e jo t'i ngushëllosh ti!". I mban mend këto? Po Venecias i tregoje vallë? Ç'të thoshte ajo? Se vë bast që të njëjtat gjëra do të të thoshte edhe ajo!

- A nuk ha ca makarona? Sa për të mbyllur gojën? - e ironizoi mikja e saj.

- Flas edhe me gojën plot! - ia ktheu ajo me të njëjtin ton. - Ngrite mur të pakapërcyeshëm rreth teje! Madje edhe tët shoq e largove nga vetja si të ishte i huaj dhe tani guxon e thua që të gjejë dashnore! Turp të të vijë!

- Bukur, i the dhe e nxore të keqen! - i tha me sarkazëm Manja. - Mos duhet të shohësh edhe hallet e jetës sate, zonja mësuese?

- Çfarë ka jeta ime? - pyeti e prekur Ifigjenia, me një shprehje prej fajtoresje.

- Përveçse je kthyer në infermiere të Ilias, mos duhet të kujtohesh që edhe ai është burrë e ti grua? Mos të kujtohet gjë që mjekët të thanë se nuk ka asnjë problem e mund të funksionojë normalisht jo vetëm me ty, por dhe me një njëzetvjeçare?

Gruaja përballë saj u përkul me një interesim të papritur mbi pjatën e saj dhe, duke e rrotulluar pirunin te makaronat, futi një kafshatë të madhe në gojë.

- Përgjigju, pra! - e provokoi Manja. - Ti na the që flet edhe me gojë të mbushur plot!

- Çfarë të të them? Unë të paktën mund ta pranoj që ke të drejtë! Por...

E la bisedën në mes. Sytë iu mbushën me lot. Pranë tyre kalonin anije, dhe qyteti i ëndrrave të tyre nuk i interesonte

më. I dukej sikur ndodheshin përsëri në dhomën elegante të ndenjjes së Venecias, në shtëpinë e saj në lagjen *Hollargo*. Sikur ishin përsëri ato adoleshentet që, mes kadifeve të purpurta, kristaleve dhe tablove, flisnin për gjithçka që u torturonte shpirtin dhe mendjen.

- Por? Fol Ifigjenia! - e inkurajoi Penelopi tani, duke i shtrënguar dorën për t'i dhënë kurajë.

- Çfarë t'ju them? Tashmë gjithçka ka ndryshuar... Nuk kam frikë vetëm për shëndetin e tij... Kam ndjesinë se nëse fillojmë të bëjmë diçka, sapo të dëgjoj frymëmarrjen e tij të vështirësohet, do të vrapoj të marr aparatën e tensionit! Do t'i vendos oksimetrit për të parë nivelin e oksigjenit në gjak!

Imazhi që u krijua ishte diçka më shumë se për të qeshur, që të mos buzëqeshnin të tria. Por menjëherë morën pamje serioze.

- Po tjetër, Ifigjenia? - i rikthye bisedës përsëri Manja.
- Se, nga këto që thua, e sheh si pacient e jo si një burrë me dëshira...

- Dëgjoni... Jua shpjegova edhe atëherë ato që më tha mjeku... Pas një ndërhyrjeje të tillë, kanë ndodhur edhe ndryshime të personalitetit të pacientit! Im shoq nuk i përket kësaj kategorie sigurisht, por nuk është më i njëjti... Diçka humbi tek Ilia... Nuk di si t'jua shpjegoj... Thotë ato që duhet të thotë, bën ato që duhet të bëjë, por sikur i mungon diçka. Sikur diçka vdiq... brenda tij... Në fillim sigurisht ishte më egoist. Nuk i interesonte asgjë, vetëm vetja e tij... E konsiderova krejtësisht të justifikueshme... Ajo që kaloi ishte tronditje e madhe për organizmin e tij, për mendjen e tij... Por edhe tani...

Heshtën që të tria. E dinin që kishte të drejtë, e kishin konstatuar edhe ato vetë. Manja ishte e para që e pa në një fotografi ku kishin dalë të gjithë bashkë muajin e kaluar. Pa dashje mbeti duke parë burrin e mikes së saj. Vështrimi i tij... diçka kishte humbur në të... i shuar, pa atë flakën lozonjare që gjithnjë digjej në thellësi të tij. Në realitet, Ilia dukej i njëjti. Bënte shaka, qeshte, por...

Penelopi ngriti gotën e saj për të thyer heshtjen e pakëndshme, mbushur me konstatime të dhimbshme. - Për shëndetin tonë! - tha me zë të lartë e të gëzuar, pa u ndier aspak kështu.

Brenda vetes i rëndonin shumë, dhe kryesisht faje. Guxonte edhe ajo të fliste... Bota po i përmbysjej... Ishte radha e saj ta zbrazte gotën me një gllënjë dhe pastaj të mbyllte sytë që i digjnin nga lotët për shkak se qiellza e saj ishte e pamësuar me pije. Vuri re miket që i kishin ngulur asaj një vështrim zhbirues.

- Uf! - shfryu. - Erdhi radha ime? - pyeti.

- Mendoje se nuk do të të vinte? - e ngacmoi Manja.

- Dakord, por... Të gjitha tani do t'i themi? Dhe madje këtu në Venecia?

- Me sa duket e paska fajin emri! Gjithnjë një Venecieje ia thoshim gjithçka që na shkaktonte dhimbje! - e ngacmoi Ifigjenia.

- Po, por... - u mat të thoshte, por pa sukses.

- Nuk do të shpëtosh duke na bërë dredha! - e ndërpreu Manja. - Nuk më kujtohet kur ka qenë hera e fundit që jemi ulur kështu të tria dhe kemi biseduar pa maska, pa justifikime dhe duke nxjerrë përfundime të nxituara! Nuk e di se çfarë i thoshte secila prej nesh Venecias, se të gjitha shkonim

dhe e gjenim kur e shihnim punën pisk, por kështu të tria... Shekuj më parë! Fol, pra! Që nesër për tri ditë me radhë do të jemi turiste! Por sonte jemi ne të tria dhe Venecia! Këtë herë qyteti Venecia! Fol! - përsëriti më me forcë tani.

- Çfarë kam për t'ju thënë që nuk e dini tashmë?

- Të mungon akoma ai? - pyeti Ifigjenia. - Qan ende për atë plehrë? As emrin nuk dua t'ia përmend!

- Por unë e them... Panoja ishte... Përpiquni pak të më kuptoni... Panoja ishte mundësia ime e dytë për të prekur lumturinë. Nuk mund të më kuptoni? Ju jeni ende me burrat tuaj. Unë mbaj mbi shpinë dy divorce dhe mund t'ju them me siguri që i dyti shkaktonte më shumë dhimbje... E di që ndoshta problemet e mia janë më qesharaket para atyre që kaloni...

- Çfarë thamë? Secili qan hallin e tij, Penelopi, - ia kujtoi me të butë Manja. - Por një ditë, dhe kjo për të mirën tënde, duhet të shohësh përmes prizmit të logjikës se çfarë ka ndodhur, dhe, më në fund, duhet të zemërohesh me atë plehrë që të shkeli me këmbë! Është e pamundur që ta ndiesh mungesën e tij!

- Më mungojnë ëndrrat që thurëm së bashku... Ajo shtëpia buzë detit... Besova se, kur të iknin vajza e tij dhe e imja nga shtëpia, kur të gjenin rrugën e tyre, na priste një jetë e ëmbël, e mbushur me dashuri dhe do të shijonim shoqërinë e njëri-tjetrit. Dhe mos guxoni të më quani naive! Ai m'i futi në mendje këto mendime... Dhe tani e ndiej vetminë më të rëndë se kurrë... Madje edhe vajza ime... kam ndjesinë se më dënon.

- Nuk vuajti pak për shkak të idiotit! - u rebelua Ifigjenia.

- Por përveç kësaj, - vazhdoi më butë, - ka të bëjë edhe

mosha... Harrove se ç'po kaloj unë me të miat? Besoj se e kemi fajin ne, Penelopi! Unë të paktën, në përpjekje për të qenë plotësisht e kundërta e nënës sime, iu përkushtova atyre në maksimum! Merrja përsipër edhe ato, për të cilat duhet të ishin vetë përgjegjëse! Dhe nëse me të madhen u qetësuam disi, teksa përbindëshi i adoleshencës u largua para se të më shkatërronte plotësisht, me të voglën kemi ende rrugë përpara!

- Edhe unë u përpoqa të mos bëja gabimet e nënës sime, - pranoi Penelopi duke kafshuar buzën me nerva. - Por përfundimisht veprova shumë më keq! Dhe nëse të tuat rebelohen me kujdesin e tepruar, e imja më akuzon për indiferentizëm. Dhe ju e dini që kjo nuk është e vërtetë! - përfundoi. - E dua dhe interesohem për të! Por u tregova e dobët dhe këtë nuk ma fali...

- Qetësohu, moj vajzë... - nxitoi ta ngushëllonte mikja e saj. - Mirtoja sa më shumë të rritet, do të kuptojë më tepër. Edhe ajo të do. Jepi pak kohë... ta them nga eksperiencia ime. Ne dalim të humbura dhe të dëmtuara nga një përballje me fëmijët tanë. Gjithsesi, ne jemi më të arsyeshme dhe më të durueshme! Mirëkuptim, durim dhe qëndrueshmëri duhet!

- E dini teorinë time! - ndërhyri Manja duke e ndërprerë këtë bisedë të dhimbshme. - Fëmijët janë si gazrat! Priren të zënë aq hapësirë sa u jepet! Por sigurisht që unë flas nga një pozitë tjetër, se nuk kam fëmijë! Dhe kur ju dëgjoj të flisni për vajzat tuaja, më bën mirë, se nuk pendohem që nuk bëra fëmijë! Dhe tani le ta hamë, më në fund, këtë pjatën me makarona! U bë akull!

U përkulën që të tria mbi pjatat e tyre me vendim të përbashkët të mos flisnin më për të gjitha ato që i lëndonin. Kishin ardhur këtu për t'u argëtuar. Kishin nevojë për të qeshur përsëri fort. Kishin qarë shumë kohët e fundit, dhe ishin lënduar akoma më shumë... Peizazhi përreth u gjallërua dhe doli përsëri në pah. Kanali i Madh mu pranë tyre, sikur mori me vete dhe lotët e tyre. Anijet mbartën dhimbjen, e larguan, dhe nxituan ta flaknin në lagunën pak më tej. Të qeshurat dhe zërat e turistëve përreth, më në fund, mbërritën në veshët e tyre. Buzëqeshën...

U kthyen në hotel duke ecur me ngadalë. Po afrohej mesnata dhe lodhja u kërkonte të gjendeshin sa më parë të shtrira në krevatet e tyre. Në tualet u bë pak rrëmujë. E fundit hyri Manja. Tashmë miket e saj ishin shtrirë në krevatin e madh dopjo. Ajo kishte zgjedhur atë më të voglin, që ishte paksa i veçuar. Sonte, pas muajsh, do të flinte, më në fund, pa kapuç. Nuk e hiqte asnjëherë para të shoqit dhe netët ishin të vështira, se ankthi mos i ikte kapuçi në gjumë, nuk e lejonte të bënte gjumë të thellë dhe çlodhës.

Pasi kishte pastruar fytyrën nga tualeti u vështrua në pasqyrë me kujdes. Nuk ishte imagjinatë e saj... Por pushi në kokën e saj, me të vërtetë, kishte filluar të dendësohej. E fërkoji me forcë kokën në një vend dhe vështroi lavamanin. Gjatë gjithë kësaj kohe lavamani në shtëpinë e saj nxihej nga qime të shkurtra si qimet e mjekrës së burrave, pasi kimioterapia nuk lejonte t'i mbetej një qime në kokë. Tani lavamani ishte i pastër. Më në fund, ishte çështje javësh që koka t'i mbushej me flokët e saj të dendur e të zinj. Si i kishte thënë mjeku? “Ta dish që kur të fillojnë të dalin përsëri flokët, do të dalin shpejt, me nxitim... pothuajse me zemërim!”

Vështirimi i saj ra më poshtë, te gjoksi, dhe kjo pamje i shkaktonte dhimbje. Nëse flokët dilnin shpejt, gjoksi i saj nuk do të rritej kurrë vetë brenda disa javësh. Duhej të bënte përsëri ndërhyrje kirurgjikale. Një engjëll mbrojtës u dëgjua t'i fliste në kokën e saj: “Mjeku të tha të nxitosh për ta zëvendësuar! Nuk ka asnjë problem! Mos u bëj budallaqe! Flokët duan javë, dhe derisa të zgjaten, duhen muaj! Por nuk do të ndodhë e njëjta gjë me gjoksin! Pra, vendos... Sapo të kthehesh, lër takim me kirurgun plastik dhe mbaro punë!”.

Manja u largua nga pasqyra. Nuk i shkonin për shtat ankesat. Vetëm planet për të ardhmen i përshtateshin. Dikur ishte e bukur dhe do ta kishte përsëri atë pamje, madje shumë shpejt. Veshi këmishën e natës, vuri kapuçin dhe doli. Frymëmarrjet ritmike të dy grave të tjera e bënë të buzëqeshte. I kishte zënë gjumi.

U shtri, e la kokën të lirë dhe mbylli sytë. Në kundërshtim nga sa besonte, për pak minuta ishte zhytur në gjumë të thellë...

Ishte e paravendosur pavarësisht se nuk e dinte asnjëra prej tyre. Ky udhëtim do të rezultonte përfundimisht diçka më shumë sesa një ëndërr. Gondolat e Venecias do të mbanin peshë të madhe dhe, në fund, do të flaknin në ujërat e thella e të turbullta fjalë, veprime, ndjenja, dhimbje, lot, mendime. Por fillimisht, njëra prej tyre mori iniciativën t'i shëtiste që të tria në të shkuarën... Disa dhjetëvjeçarë më parë... Në fillim...

Ulja në tokë...

Më në fund kamioni i madh mbërriti në destinacionin e tij dhe u ndal para shtëpisë njëkatëshe në cep të rrugës, në kryqëzim të rrugëve *Ksanthipu* dhe *Aspasia*. Pas tij u ndal një taksi dhe nga ajo zbriti e vetmja pasagjere. Fillimisht u dukën një palë këpucë me taka, të lustruara më së miri, që shkelnin në tokë dhe pastaj fundi i gjatë që pothuajse prekte rrugën e pluhurosur. Gruaja, që, më në fund, doli dhe vështroi përreth, ngjante sikur kishte ardhur nga një tjetër epokë. E hollë, e gjatë, me flokët e thinjur të kapur gërshet, me këmishën të mbërthyer deri në grykë, kapur me një karficë *cameo*. Edhe palltoja e saj ishte e gjatë, me jakë pelushi, për ta mbrojtur nga i ftohti i egër i atij janari të vitit 1977. Me pak tualet, lëkurë borë të bardhë dhe moshë të papërcaktuar. Mori frymë thellë, gjatë kohës që qerpikët e saj të gjatë i bënë hije për pak syve të saj në ngjyrën e detit.

Menjëherë më pas, me hap të sigurt, eci para dhe nxori nga çanta çelësat. Kaloj derën e oborrit rrethuar me kangjella dhe vështroi me kujdes përreth. Për oborrin ishin kujdesur pikërisht ashtu si kishte urdhëruar ajo. Ngjiti ato pak shkallë drejt hyrjes dhe hapi portën e shtëpisë njëkatëshe. Në flegrat

e hundës së saj depërtoi aroma e drurit të sapolustruar dhe një shprehje kënaqësie u pikturua në fytyrën e saj. Çdo gjë ishte bërë ashtu si kishte kërkuar ajo. Në të djathtë të korridorit të vogël, që i uroi mirëseardhjen, gjendej dhoma e madhe e ndenjjes, me oxhakun mbresëlënës në njërën anë, ndërsa në anën tjetër një dritare që shihte nga rruga *Ksanthipu*.

Përshkoi dhomën e zbrazët. Majtas në fund të saj kishte një derë që të çonte në kuzhinë. Raftet prej druri dhe pajisjet e reja elektroshtëpiake ishin vendosur rreth e qark dhomës, ndërsa në mes një tavolinë e rëndë. Këqyri me kujdes xhamat e dritares dhe të derës që të nxirrte në pjesën e pasme të oborrit dhe nuk gjeti asnjë njollë. U kthye në korridor, dhe pa punëtorët e transportit që kishin shkarkuar bufenë e madhe dhe me vështirësi po e ngjisnin në ato pak shkallë.

- Këtë ku do ta vendosim, zonjë? - pyeti njëri prej tyre duke gulçuar.

Ajo thjesht ia tregoi vendin me dorën e saj veshur me dorashkë. Tashmë e dinte se ku do të vendosej çdo mobilie, madje edhe aksesorët. Që kur e bleu këtë shtëpi dhe e mbikëqyri personalisht rinovimin e saj, e dinte se ku do të vendosej çdo gjë. Derisa të transportonin edhe mobilien tjetër, kaloi në anën tjetër të korridorit kur tri dyer tregonin ekzistencën edhe të ambienteve të tjera të shtëpisë. I hapi. E kishte vendosur që dhoma e saj do të ishte e para në të majtë të hyrjes. Vështirimi i saj u end mbi parketin në ngjyrë të errët që shkëlqente, te dritaret e mëdha që shihnin njëra nga rruga kryesore *Ksanthipu*, ndërsa tjetra nga rruga *Aspasia*, që kryqëzohej me të parën. Dera në krah ishte e

tualetit. E këqyri me shumë vëmendje, por as aty nuk gjeti ndonjë njollë. Hidrosanitaret në ngjyrë të bardhë, pllakat ngjyrë krem, pasqyra e madhe - të gjitha shkëlqenin. Më pas kontrolloi dhomën e fundit që do ta përdorte si dhomë miqsh, pavarësisht se nuk priste t'i vinte njeri, as si vizitor. Edhe aty çdo gjë ishte gati, priteshin vetëm mobiliet. Në kundërshtim me të, që nuk priste asgjë. Jeta nuk i kishte treguar anën e saj më të mirë, madje as dhembshurinë e saj.

Nuk donte të kujtonte, por kujtimet nuk ia bënë këtu nder, nuk u dhimbsej që ta linin të bënte më tutje, sado që u përpoq shumë t'i shtynte në vendet e shenjta të mendjes dhe shpirtit. Fatmirësisht, për momentin, ekzistonin punëtorët e transportit që duhej t'u tregonte ku të vendosnin mobiliet...

Kaluan orë të tëra derisa përfundoi transporti. Kishte rënë dakord me agjencinë e transportit që punëtorët para se të largoheshin do të vendosnin edhe perdet, edhe tablotë. Dhe ndërkohë që ata merreshin me vendosjen e kornizave, perdeve të kadifenjta dhe pikturave të rënda, ajo hoqi pallton dhe dorashkat, dhe filloi të zbraste kutitë, por pa i shpëtuar asnjë lëvizje e tre burrave.

Ora kishte kaluar nga gjashta kur, më në fund, mbylli derën pas largimit të burrave me fytyrë të qeshur, pasi bakshishi që u kishte dhënë kjo grua e çuditshme justifikoi pamjen serioze dhe urdhrat e saj të prerë.

- Ishte shumë kërkuese madama, por ia vlejti me kaq bakshish sa na dha! - komentoi shoferi duke ndezur motorin e kamionit të tij. - Grua e çuditshme... Mezi ia dëgjua zërin. Për të ardhur keq...

- Kushedi ç'halle ka dhe ajo... - pohoi i dyti.

- Gjithsesi, pronari nga sa mori vesh thotë që është aristokrate... me origjinë nga ishulli Kefalonia. Por nuk ka asnjë njeri në këtë botë... - shtoi i treti.

Kamioni i madh pas pak u nis dhe humbi nëpër kthesat e rrugës, duke lënë pas, vetëm për pak, aromë të pakëndshme karburanti të padjegur mirë.

Venecia, ndezi dritat dhe u ul në kolltukun e madh pranë oxhakut që të çlodhej pak. Fatmirësisht, para se të largoheshin, punëtorët i kishin sjellë një dorë dru dhe ia ndezën oxhakun, që tani po pëlciste. Megjithëse kaloriferët ishin ndezur, shtëpia ende nuk ishte ngrohur, pasi pothuajse gjatë gjithë asaj dite të ftohtë, dyert ishin të hapura, madje edhe ajo e kuzhinës, sepse aty vendosën të gjitha kutitë me të gjitha gjërat e domosdoshme që ajo të ishte funksionale. Pjata, gota, filxhanë, tenxhere dhe shumë të tjera që ende prisnin në burgun e tyre prej kartoni.

Gruaja vështroi përçark. Çdo gjë ishte vendosur si donte ajo, ashtu siç e kishte imagjinuar. Por as nuk mund të rrinte pa e pyetur veten se ç'kërkonte ajo në këtë dhomë të mobiluar me kaq shije. Si e huaj në shtëpinë e re, përfundimisht e huaj dhe në vetë jetën. E ndjeu gojën të thatë, dhe në atë moment dëshironte të pinte një çaj të ngrohtë, por vetëm duke menduar që duhej të gjente aparatën e çajit, filxhanë, çaj dhe sheqer, hoqi dorë.

U kthye nga bufeja e madhe prej druri të gdhendur, me zbukurime të skalitura në të dhe fasada prej xhami. Ajo kishte vendosur aty gota pijesh prej kristali të zbukuruara me ar, dhe kanën elegante me liker trëndafil. Mbushi një gotë për vete dhe u ul përsëri në kolltuk. E ngriti gotën sikur po ngrinte dolli. Lëngu me ngjyrë të kuqe i zbriti poshtë

dhe e ndjeu t'i pikonte në stomakun e zbrazët dhe prej aty t'i përhapej një si ngrohtësi ngushëlluese, si një ledhatim i dashur, që shoqëroi dy pika lot që rrodhën nga sytë e saj dhe u zhdukën, nuk pasuan të tjerë. Kishte qarë shumë në jetën e saj. E kishte nisur shumë herë nga fillimi, por gjithmonë vinte një fund i pamëshirshëm që u priste rrugën ëndrrave dhe shpresave. Po tani? Ishte fillimi apo pritja e një fundi? Larg nga ishulli i saj, larg rrënojave të saj, kishte zgjedhur këtë qoshe të vogël në lagjen *Hollargo* të Athinës për të mbyllur jetën e saj. Ishte pesëdhjetë e shtatë vjeçe dhe në supe i rëndonte dyfishi i tyre, ndoshta dhe trefishi. Shpirti i vyshkur, trupi i thyer nga pesha e rëndë e kujtimeve, harroi të buzëqeshte, dhe sytë e saj panë me tepër se ç'mund të përballonin.

Edhe një gllënjë nga pija e saj... I dukej si të ishte dje, e veshur nuse në krah të Mirto Cirigotit. Një nëntëmbëdhjetëvjeçare... në krah të pedagogut bukurosh. Shumë pak e njihte. Vendi dhe koha nuk linin hapësirë për njohje të rastësishme dhe flirte. Ajo rridhte nga një familje aristokrate nga Argostoli, dhe duhej të gjendej njeriu i denjë për të. Mirto Cirigoti i kishte kaluar prej kohësh të tridhjetat, por ajo që kishte rëndësi ishte emri dhe pasuria e tij e konsiderueshme. U konsiderua fat i madh ky propozim për martesë dhe u pranua menjëherë dhe pa pëlqimin e saj. E ëma ishte e vetmja që u interesua të merrte vesh nëse e bija e donte dhëndrin e lakmuar.

- Me mua mund të flasësh lirshëm, bija ime... - i tha atë natë që u njohën për herë të parë me mëtuesin pranë Konsullatës Italiane. - Të pëlqeu zoti Cirigoti?

- Ç'rëndësi ka, nënë? - u përgjigj Venecia. - Përse më pyet? Nëse them jo, çfarë do të ndryshojë? Babai ra dakord, i dhanë dorën njëri-tjetrit, nuk besoj se mund të kundërshtoj!

- Po, por unë dua ta di! Nëse të duket i neveritshëm, të përpiqem ta bind babanë tënd...

- Fatmirësisht, jo! Kështu që nuk do t'ju duhet të bëni përpjekje për diçka që nuk do të keni rezultat. Fjala u dha dhe dasma u vendos. Të shpresojmë se zoti Cirigoti, përveç të qenët i pashëm, që pa dyshim është, dhe i kulturuar, siç u prezantua, të ketë edhe karakter të mirë, që të mundem ta dashuroj!

Venecia ishte mësuar t'i nënshtrohej dëshirës së babait të saj. Ndoshta, sepse që e vogël ndihej fajtoresh se, megjithëse ishte fëmija i vetëm i Arsen Linardhos, nuk ishte mashkull që të trashëgonte emrin e familjes së tij. Nuk ia prishte qejfin, duke bërë çdo përpjekje për të zbutur sadopak zhgënjimin që ndiente babai i saj. Ajo e admironte. Ndoshta prandaj nuk tha asnjë fjalë për përzgjedhjen e dhëndrit. Mirto Cirigoti i kujtonte pak atë.

Disa muaj pas martesës, u detyrua t'i pranonte, të paktën vetes së saj, jo pa u turpëruar, se Mirtoja ishte ndoshta shumë më i mirë se Arsen Linardho. Babanë e saj nuk e kishte parë asnjëherë të ishte kaq i dashur me nënën e saj. Mirtoja bënte çdo gjë që të kënaqte gruan e tij të re në moshë, çdo dëshirë e saj për të ishte urdhër. Mjaftonte vetëm që ajo të shihte diçka, dhe ai t'ia blinte në moment. Gojëmbël, i dashur dhe i mirëkuptueshëm, atë e vinte mbi të gjitha. Dhe kur e skuqur nga turpi i dha lajmin se ishte shtatzënë, ai bënte si fëmijë i vogël nga gëzimi. Të nesërmen i vuri përpara kaq shumë stoli, sa Venecia zgurdulloi sytë. Unaza

me diamante, gjerdanë me perla, monedha dhe zinxhirë prej floriri, madje edhe një kurorë, zbukuruar me gurë zafiri.

- Janë të gjitha diamantet e familjes sime, *cara mia!* - i tha i skuqur në fytyrë. - Të gjitha janë të trashëguara, që kalojnë nga brezi në brez dhe janë të tuat! Nuk di ç'të të jap tjetër për këtë dhuratë kaq të çmuar, *tesoro mio!*

- Ç'po bën? - e pyeti e shastisur ajo, teksa i shoqi po i vendoste kurorën në flokët e saj biondë.

- Mbretëresha ime! - i tha dhe i puthi dorën me adhurim.

Lindja e Stefan Cirigotit, disa muaj më vonë, bëri që Mirtoja të lajthiste nga gëzimi. Për momentin Venecia pati frikë se do të kërkonte të binin topat në ishull për ardhjen në jetë të trashëgimtarit të tij.

Venecia mbante në krahë foshnjën, e shihte të ushqejej me gjirin e saj dhe pyeste veten për ç'arsye i dukej sikur gjithë këto gjëra të bukura që po jetonte do të duhej t'i ndodhnin ndonjë tjetre, që do t'i meritonte edhe më shumë. Ishte mësuar ta dashuronte burrin e saj, ishte e lumtur me të, por dashurinë, ashtu siç e njihte nga romanet, nuk e provoi kurrë. Kishte gjithçka që dëshironte, por mosha e saj rinore donte të provonte të tjera gjëra, sa edhe vetë ajo nuk guxonte t'i mendonte.

Lufta dhe më vonë pushtimi i Italisë bënë që të mos mendonte asgjë tjetër. Tashmë qëllimi ishte mbijetesa dhe ruajtja e pasurisë së trashëguar për hatër të djalit të tyre. Mirtoja u kthye nga Shqipëria i dekoruar dhe ia doli të fshihte dhe të shpëtonte një pjesë të madhe të trashëgimisë, si dhe të parave të tyre, por edhe të familjes së bashkëshortes së tij. Ishte njeri shumë i zgjuar dhe, duke parë drejtimin që po merrte e gjithë Europa, prej kohësh të gjitha paratë i

kishte kthyer në flori. Si rrjedhim, kur mori fund gjithçka, jeta e tyre vazhdoi me mungesa të pallogaritshme.

Nuk lindën fëmijë të tjerë. Venecia nuk mbeti përsëri shtatzënë, as nuk e diskutuan mes tyre këtë temë. E pranuan këtë gjë dhe nuk kërkuan arsye. Përveç kësaj, Stefani, që po rritej e i bënte krenarë, u mjaftonte. I gjatë, i pashëm, i edukuar dhe me tendencën për të ndjekur rrugën e Mirtos në Filozofi, ishte gjëja më e mirë që mund të shpresonin. Para se të mbushte dymbëdhjetë vjeç, fliste rrjedhshëm frëngjisht dhe italisht, kalonte orë të tëra në bibliotekën e të atit dhe buzëqeshja e tij e ëmbël ishte gjithnjë gati për të lulëzuar në fytyrën e tij, veçanërisht kur shikonte të ëmën. Për sytë e tij nuk ekzistonte grua më e bukur se ajo.

Tri ditë u deshën që jeta e saj të rrafshohej, t'i ikte mendja dhe të udhëtonte në një ferr të tillë saqë edhe pas kaq vitesh nuk mundi ta gjente shkakun. Ia vuri fajin vetes që iku ato ditë te hallë Kiara, e cila u sëmur dhe e kërkonte me ngulm, gjë që e bëri të linte të birin te prindërit e saj dhe të shkonte në Patra, ku jetonte halla e saj pasi ishte martuar. Madje i mbante inat edhe Mirtos, që e gjeti të shkonte në Zakintho ato ditë, se duhej të shqyrtonte disa letra që ndodheshin në Bibliotekën Lokale të ishullit.

Më 9 gusht 1953 toka filloi të dridhej pa pushim. Çdo gjë nisi në fshatin Stavro të Itakës. Tërmeti ishte i fortë, goditi rëndë ishullin si edhe zonën e Pilaros në Kefalonia. Por nuk u ndal aty. Kur të gjithë menduan se e keqja kishte kaluar, ai u rikthye më i fortë. Ditën tjetër epiqendra u zhvendos në veriperëndim të Zakinthos. Dhjetë paslëkundje, të gjitha të forta, shkaktuan dëme katastrofike në gjithë anën lindore të

ishullit Kefalonia, në Liksuri, në Argostoli, dhe në Zakyntho. Dhe e keqja nuk kishte të sosur, thua se nuk mjaftonte dëmi që ishte shkaktuar. Askush nuk e priste që, një ditë më vonë, më 12 gusht të atij viti, epiqendra u lokalizua në juglindje të Kefalonia, me intensitet kaq të lartë sa asnjëherë tjetër në ishull. Rrafshoi të gjithë Liksurin, Argostolin, por edhe qytetin e Zakynthos. Gjiganti i frikshëm dukej sikur donte të fshinte nga harta këta ishuj të bukur. Me sa duket përfundimisht i erdhi keq të zhdukte nga faqja e dheut bukurinë e tyre. I la me plagë të mëdha, dhe askush nuk e dinte atëherë nëse banorët, që mbanin zi për të vdekurit, keqardhje për të lënduarit, ndërkohë që toka dridhej vazhdimisht, do t'ia dilnin të qëndronin përsëri në këmbë.

Venecia nuk ia doli kurrë të kujtonte me saktësi se çfarë ndodhi më pas. Mendja e tradhtoi kur mori vesh sa rëndë e paguan njerëzit e saj të afërt në Egjelado. Shtëpia e prindërve të saj në Argostoli ishte rrafshuar, ashtu si të gjitha shtëpitë e qytetit, përveç katit përdhes të vilës aristokrate të familjes Gintilini-Kosmetatu dhe shtëpia e Vretos, që ndodhej pranë bibliotekës *Korgialenio*. Nga rrënojat nxorën prindërit e saj, por edhe djalin e saj të vetëm. Asnjëri nuk kishte mundur të shpëtonte...

Pa arritur të merrte vesh mirë se çfarë kishte ndodhur, erdhi edhe lajmi i vdekjes së Mirtos. Ai humbi jetën në zjarrin e madh që kishte përfshirë Zakynthon pas lëkundjes së tretë dhe që shkatërroi njëkohësisht edhe monumente krejt unike. Midis tyre edhe Bibliotekën Publike. Aty la frymën e fundit bashkëshorti i saj, midis librave që u përpoq të shpëtonte... Mendja e saj nuk duroi. Lajthiti, për t'i shpëtuar dhimbjes së patreguar...

Gllënjka e fundit e likerit tashmë ishte zhdukur nga buzët e saj, në momentin që kishte më tepër nevojë për ëmbëlsinë e tij. E mbushi gotën përsëri dhe kërkoi cigaret. Nuk ishte duhanpirëse e thekur dhe në publik nuk pinte kurrë, por, në atë moment, cigarja ishte shoqëruesja e saj e vetme.

U ul pranë oxhakut. E dinte që vetë po e drejtonte veten në ato skuta të mendjes, të cilave ishte përpjekur t'u shmangej, por kujtimet e dhimbshme duhej të vinin. Të rridhnin te parketi i lustruar më së miri, të rrëshqisnin në mure dhe nëpër perdet e kadifenjta, të fshiheshin midis gotave të kristalta. Ishte e vetmja mënyrë që shtëpia të bëhej e saj. Çfarëdo që kishte jetuar ishte vetë ajo... Përveç kësaj, nuk kishte shumë kujtime nga ajo periudhë e errët. Me mendjen të turbullt dhe trupin të sakatuar nga injeksionet, si nëpër tym kujtonte një grua që bërtiste dhe përpëlitej si një bishë e tërbuar. E lidhnin që të mos i bënte keq vetes. Madje iu desh të përdornin edhe elektroshokun, por përmirësimi ishte i pakët.

Halla e saj, e vetmja e afërt që i kishte mbetur, nuk dinte ç'të bënte teksa shihte vajzën e adhuruar të vëllait të saj të rrëshqiste në një humnerë pa fund, ndërkohë që edhe ajo vetë ishte e dërrmuar nga barra e rëndë e zisë. Për kë të mbante zi më parë? I ngulte thonjtë në mish, kafshonte buzët derisa i gjakoseshin dhe pastaj merrte në krahë trupin e tretur të Venecias dhe e përkundte si fëmijë. Dhe ndoshta kjo vepronte më shumë tek ajo. Ishin momentet e vetme ku vajza qetësohej me të vërtetë. Kiara i këndonte vazhdimisht, derisa i ngjirej zëri...

Nëse në ato momente nuk do të kishte pasur pranë burrin e saj, nuk dinte ç'do të kishte bërë. Ai me njohjet që kishte ia

doli të arrinte aq shpejt sa mundej në ishull, ku mbizotëronte kaosi, të identifikonte kufomat dhe të merrej me procedurat e ceremonisë mortore. Dhe ishin këto njohje dhe trysnia, që askush nuk e mori vesh deri në ç' pikë arritën, që e ndihmuan të transportonte trupin e pajetë të Mirtos nga Zakyntho për t'u prehur në ishullin e tij. Që t'ia dilte mbanë më lehtë, mori me qira një anije të tërë, e mbushi me produkte jetike dhe lundroi për në Kefalonia bashkë me çka kishte mbetur nga burri i mbesës së bashkëshortes së tij.

Kiara, pas gjithë këtyre që ndodhën, arriti ta falte që u martua me të pa i treguar që nuk ishte në gjendje të bënte fëmijë, duke i mohuar asaj gëzimin e mëmësisë. Nuk i tregoi gjë as gjatë viteve të para pas martesës, kur shkante e vizitohej te të gjithë mjekët duke menduar se fajtorë ishte ajo. Ia tha vite më pas, pak kohë para se të lindte gruaja e vëllait të saj. Vajza e re u lëndua dhe një si kore akulli rrethoi zemrën e saj. Çdo shpresë për të dashuruar burrin me të cilin u martua, u zhduk. Kështu që Venecia u bë fëmija që nuk pati kurrë. U ngjit pas saj, fillimisht u bë dadoja e saj, dhe në vijim, kur erdhi momenti i pagëzimit, nunaja e saj. Dhe ndërkohë që kishte filluar të ambientohej me këtë ide, erdhi dhe goditja përfundimtare.

Qau dhe i tha fjalë të hidhura kur e largoi nga vendi i saj dhe u vendosën në Patra. Ajo që i shkaktonte më shumë dhimbje ishte se po humbiste gëzimin e saj, Venecian e saj. Nëse nuk do të ishin familje me emër, do ta kishte braktisur. Nuk kishte forcë të hidhte tutje të gjitha ato që i kishin mësuar që kur ishte fëmijë. Iu nënshtrua fatit, por duke larguar plotësisht nga vetja fajtorin e jetës së saj të vyshkur. Në vilën e madhe aristokrate në Patra u vendosën

dy të huaj, që thjesht ndanin të njëjtën strehë. Kiara madje i shmangej takimit me të edhe gjatë ngrënies së vakteve. E mbyllur shumë orë në dhomën e saj, si një e vdekur e pakallur, ndiente të gjallërohej disi vetëm kur shkonte në Kefalonia e qëndronte me javë të tëra në shtëpinë e të vëllait, duke marrë jetë nga buzët dhe zërat e Venecias, ose, më vonë, kur ajo u rrit dhe shkonte në Patra. I shoqi, Perkal Xaneto, pranoi dënimin e tij, duke mos mundur të vepronte ndryshe. Nuk donte t'i jepte shkas dhe e pranonte të keqen që kishte shkaktuar. Dhe ndërkohë që bënte jetën e tij, gjithnjë i kujdesshëm, në tragjedinë që goditi familjen e gruas së tij, u soll sikur të bëhej fjalë për njerëzit e tij.

Kur, më në fund, u kthye nga detyra e vështirë, i transmetoi Kiarës të gjithë tmerrin që i panë sytë. Sytë e tij, teksa i tregonte me zë të thyer çfarë kishte ndodhur, ishin të veshur nga lotët. Nga njëra anë ishulli i shkatërruar, dhe nga ana tjetër vdekja e padrejtë e familjarëve të tyre.

- Dy gurë bashkë nuk mbetën, Kiara! - i tha i dërrmuar nga dhimbja. - Shtëpia e prindërve të Venecias u rrafshua! Gërmuan në rrënoja që të gjenin trupat e prindërve të saj dhe të djalit... Vogëlushi... duhet të ishte në bibliotekë kur ndodhi e keqja. Gjyshërit, nga sa më thanë, ishin në dhomën e ndenjjes...

- Po Mirto?

- Ai... Ç'të të them, Kiara! Nuk dua ta kujtoj se ç'pashë. Tmerr... Do të më ndjekë pas derisa të vdes! Nuk njihej! Nga unaza që mbante në gisht e njoha... Dhe pastaj kur u ktheva me të në ishull... Toka dridhej vazhdimisht... U tremba, Kiara! Thashë me vete që s'do të kthehesha i gjallë as unë! Mbi tetëqind e pesëdhjetë të vdekur, ngado

të hidhje sytë, shihje kufoma. Nuk ka shtëpi që nuk është në zi në Liksuro dhe Akrogiali. Për saktësi, nuk ekzistojnë më shtëpi, as rrugë. Më thanë miqtë që takova... Rrugët çaheshin, shkëmbinj të tërë rrokulliseshin si demonë me furi dhe binin në det, ose zinin përfund shtëpi dhe njerëz...

- Po tani? Ç'bëhet në ishull, Xaneto?

- Nuk e merr dot me mend, e dashur... Guvernatori u vonua shumë... por fatmirësisht atë sinjalin e fundit nga radioja e sheshit qendror, e dëgjuan të gjithë... Të kujtohet Piero? Kishte lokal në Lithostroto... Ai më tha se e para arriti në ishull një anije nga Izraeli. Zbritën andej disa ezmerë që flisnin gjuhë të pakuptueshme. Por duart i kishin plot me shishe uji, çokollata dhe galeta...

- Qofshin mirë!

- Që të nesërmen madje, gjiri i Livadhit u mbush me anije... Anglezë, italianë, francezë, madje edhe amerikanë... Sollën skuadra me punëtorë dhe ekspertë, Kiara... Erdhi edhe ushtria jonë, Kryqi i Kuq... Ngritën baraka, hapën rrugë, hodhën në erë ndërtesa të rrezikshme.

- Mora vesh që shumë të lënduar i kanë sjellë në spitalin e Patrës...

- Po... Ndodhi edhe kjo...

- Po njerëzit? Çfarë bëjnë këta njerëz?

- Ç'pret të të them? Shkojnë sa andej këtej me trastën në sup... Si të përhumur, kërkojnë nëpër rrënoja mos gjejnë ndonjë të afërm gjallë... Disa vranë veten mbi rrënoja. Lorenzo i dona Serenës ishte një prej tyre. Humbi në rrënoja gruan dhe tre fëmijët... Nuk duroi dot i shkreti...

Zëri iu këput, pasi kujtimet e atyre që kishte parë dhe dëgjuar e tronditnin... Dy lot rrodhën në faqet e tij dhe

instinktivisht Kiara zgjati dorën dhe shtrëngoi dorën e tij. Ishte hera e parë pas shumë vitesh që po e prekte. U habit edhe ai nga ky kontakt i papritur. E vështroi i pikëlluar, por ishte ky veprim që i dha kurajë për të folur.

- Të dashurova, Kiara... Të dashuroja shumë kohë para se të të kërkoja për martesë...

- Nuk është momenti për të tilla fjalë, Xaneto! - u përpoq ta ndërpriste ajo, por fjalët e tij nuk gjenin pengesë.

- Derisa të merrja guximin, kalova net të tëra pa gjumë. Ti ishe e re dhe e bukur, ndërsa unë nuk isha edhe aq i ri... E dija që isha i paaftë për të të dhuruar një fëmijë që çdo grua e pret me padurim. Por egoizmi i dashurisë sime ishte i tillë, saqë, më në fund, e kalova pragun e shtëpisë sate dhe kërkoja të martohesha me ty... Nuk duhej...

- Jo, Xaneto, nuk duhej... Po ç'kuptim kanë këto fjalë tani? Rinia ime iku, e nuk kthehet më. Tani kam tjetër hall... Venecia ime... Krijesa ime... Nëse po të flas kështu, kjo ndodh se nuk kam fjalë të të falënderoj për sa bërë për të afërmit e mi që humbën jetën tragjikisht. E di që nuk ishte e lehtë. As nuk harroj që solle mjekët më të mirë të vizitonin vajzën time...

- Vajzën tonë, e dashura ime... - e ndërpreu ai dhe tani ishte dora e tij që guxoi të prekte dorën e saj. - Së bashku do ta kthejmë Venecian... Së bashku do ta bëjmë të harrojë dhe të fillojë ta dëshirojë jetën nga fillimi...

U përpoqën shumë duke përdorur të gjitha mënyrat dhe u deshën dy vjet derisa të dëgjonin bisedën e parë të arsyeshme nga buzët e saj. Ajo që dikur ishte një aristokrate krenare, tani ishte bërë si hije e vetes së saj. Lëkura e saj ishte bërë e tejdukshme dhe flokët i ishin zbardhur,

megjithëse ishte vetëm tridhjet e pesë vjeçe. Edhe kur erdhi në vete, nuk kujtonte asgjë nga e kaluara. Kura me ilaçe të forta vazhdonte ende dhe ato ishin shkaktare për lëvizjet e ngadalta të Venecias që sillej nëpër dhomë si eter, e përhumbur në botën e saj. Gradualisht, dhe ndërkohë që mjeku, i cili ndiqte nga afër gjendjen e saj, filloi t'i jepte qetësues më të lehtë, më në fund, u vu re përmirësimi. U desh edhe një vit që të dilte për një shëtitje të shkurtër së bashku me hallën e saj dhe një tjetër që të shkonte edhe në kishë. Katër vjet të tërë që rrodhën me vështirësi e vuajtje për Kiarën dhe Xaneton, pa u ankuar kurrë, dhe pa u dorëzuar. Dhe aq u afruan me njëri-tjetrin, sa nuk e kishin bërë për vite të tëra që ishin të martuar.

Venecia i hapi sytë me ngadalë dhe vështroi përreth e çuditur. E kishte kaluar natën në kolltuk. Ëndrrat që shihte ishin kujtimet e saj, dhe trupi, sapo u ngrit, u ankua për torturën e natës. Zjarri kishte kohë që ishte shuar, por shtëpia tashmë ishte e ngrohtë. Kaloriferi e kishte bërë punën gjithë natën. Mbrapa perdeve, dielli po përpiqej të depërtonte në dhomë, por ishte i zbehtë, e pengonin re të dendura dhe dukej sikur ndjeu mirënjohje për gruan e veshur me të zeza që tërhoqi perdet e kadifenjta dhe e lejoi të rrëshqiste në brendësi të shtëpisë. E shoqëroi zonjën e shtëpisë në dhomën e saj të gjumit, ku ndërroi rrobat që mbante veshur dhe veshi të tjera, të ngjashme, të zeza edhe ato. Prej vitesh nuk vishte asnjë ngjyrë tjetër. Edhe dy jetë po të kishte nuk mjaftonin të mbante zi për njerëzit që kishte humbur. Por nga stolitë, ato të cilat me shumë mund kishte arritur t'i shpëtonte xhaxha Xaneto, në kushte që nuk diheshin, s'kishte hequr dorë. I

vinte... Vetëm gjerdani me zafirë humbi. Përveç kësaj, në mënyrë anonime, ishte kujdesur që një pjesë të pasurisë së saj ta vinte në dispozicion të rimëkëmbjes së ishullit. Por kurrë nuk i zuri më në gojë çka kishte humbur atëherë...

Dhe nëse hallë Kiara nuk do të kishte albumet e saj me fotografi, nuk do të ekzistonte asnjë fotografi që të kujtonte Mirton dhe trimin e saj, Stefanin. Madje edhe kur u kthye në Kefalonia, pas shumë vitesh, nuk kërkoi të shkonte te varret e tyre. Nuk mund të duronte. Vetëm kur e mendonte, ndihej shumë keq dhe, pasi shiti gjithë pasurinë, u kthye në Patra... Tashmë për t'u shkatërruar përfundimisht.

*
**

Lluka Llagio hapi derën e shtëpisë dhe kaloi pragun në momentin që po fillonte shiu i rrëmbyer. E shoqja nxitoi t'i uronte mirëseardhjen.

- Lavdi Zotit! Arrite të vish! - i tha, teksa e ndihmonte të hiqte pallton. - Po shihja qiellin që po nxihej dhe kisha merakun tënd, se nuk kishe marrë çadër në mëngjes!

- Do të bëhet nami! - shtoi edhe ai dhe një rrufe që shkundi shtëpinë nënvizoi fjalët e tij.

Kaluan menjëherë në kuzhinë ku i priste tavolina e shtruar.

- Ç'gjë të mirë na gatove sot, grua? - e pyeti burri duke zënë vend.

- Eh, e premtë sot, Lluka... Fasule kam zier!

- Të lumtë, Efterpi! Sot është dita e duhur për të ngrënë fasule! Vogëlushja çfarë po bën?

- E qetë është... Por dhëmbët po e torturojnë shumë...

E shoqja u ul përballë tij, bënë shenjën e kryqit dhe filluan të hanë.

Lluka dhe Efterpi Llagio ishin pothuajse moshatarë. U njohën dhe u fejuan para dymbëdhjetë vjetësh, por ai kishte shumë detyrime familjare derisa ta ngjiste vajzën që dashuronte në shkallët e kishës. Dy motra të pamartuara ishin pengesa më e madhe. Nëse nuk vinin kurorë ato, nuk kishte bekimin e prindërve që të martohej me Efterpin, e cila priste me durim. Njëzet vjeçe ishte kur vuri unazën e fejesës në dorën e majtë dhe nuk e dinte se ajo unazë duhej të kalonte peripeci të mëdha që të kërcente në dorën tjetër, dhe, më në fund, të bëhej zonja Llagio, në moshë tridhjetekatërvjeçare. Por sado lutje, shërbesa dhe agjërime si vetë ajo dhe nëna e saj shumë fetare, ashtu dhe i ati i saj prift, dhëndri i shumëdëshiruar nuk po dukej as për njërën kunatë, dhe as për tjetrën. Vajza e re po vyshkej dhe i dukej e tepërt të vazhdonte të qëndiste pajën e saj - që e shihte - se nuk do t'i duhej. Do të bëheshin për azil të dy derisa të martohehin, nëse një ditë do të arrinin të vinin kurorë. Kur mbushi tridhjetë vjeçe e mendoi seriozisht t'i jepte fund fejesës tetëvjeçare, sado që e dashuronte bashkëshortin e saj të ardhshëm. Por e ëma filloi t'i bërtiste.

- U çmende? Do ta vdesësh tët atë? Si mund ta mbajë mbi supe këtë turp? Është edhe prift! Çfarë do të thonë njerëzit, e kush do të të marrë pastaj?

- Po ç'lidhje ka fejesa, moj mama? Lluka nuk e ka hedhur hapin e fundit. Kush do që të më marrë, si nga krahët tuaj do të më marrë! Të paprekur!

- Edhe? Kush do ta besojë që të arrijë deri te propozimi për martesë?

- Dhe çfarë preferoni ju të dy? Që të mbetem me shekuj e fejuar? Kështu nuk bëhemi qesharakë në sytë e botës? Dhe ato motrat e tij që ngjajnë si kanarina, nuk e mbajnë fare veten se mos gënjehet ndonjë dhe i merr!

- Mos flit kështu, bija ime! Është mëkat! Ç'faj kanë dhe ato? Se mos i kërkoi ndonjë dhe ato nuk pranuan?

- Përveç kësaj, është edhe problemi i vëllait tim! Nuk mendoni për atë? Deri kur do të presë edhe ai? - përmendi problemin e fundit vajza e hutuar.

- Lefteri është ende i vogël për martesë! Ti mendon se po mbete ti e pamartuar, ai do të mund të martohet? Ky është zakoni ynë, moj vajzë! Në fillim martohen vajzat e shtëpisë, dhe pastaj djemtë janë të lirë të mendojnë për të ardhmen e tyre!

Pak kohë para se t'i humbte të gjitha shpresat Efterpi, i doli fati të dyja motrave dhe pothuajse në të njëjtën kohë. U martuan me një diferencë në kohë prej një viti. Njëra iku në Gjermani, ku banonte dhëndri, ndërsa tjetra në Australi. Gur të zi hodhën prapa supeve, aq të zi sa ishte dhe loti i së vjehrrës që po i humbiste të dyja vajzat e saj. Më në fund Efterpi ngjiti shkallët e kishës atë ditë që mbushte tridhjetekatër vjeç, dhe mesha u drejtua nga babai i saj i emocionuar, të cilit iu realizua ëndrra e tij. Të psalte vetë në ceremoninë e martesës së vajzës së tij të vetme...

Menjëherë pas ceremonisë kishtarë të martesës, çifti u vendos në shtëpinë dykatëshe të prindërve të Llukës, në lagjen *Hollargo*. Do të jetonin në katin përdhes dhe, sado që nuk i pëlqente, ishte një kusht i paprekshëm i Llukës.

- Përderisa ikën motrat e mia, ne do t'i pleqërojmë! - i tha me një ton të rreptë.

- Kështu si po e thua, duket sikur e kam fajin unë që ikën larg motrat e tua! - u ankua vajza.

- Meqë ra fjala, kemi që të dy një pjesë përgjegjësie! - e çuditi ai.

- A mund të ma shpjegosh pak këtë, Lluka? - pyeti Efterpi, duke u përpjekur të ruante gjakftohtësinë.

- Nuk e kupton? Kaq presion që bënim për t' u martuar, i dhanë pa u menduar dy herë! Dhe u gjendën njëra në Lindje, e tjetra në Perëndim, që bie fjala!

- Të të kujtoj se njëra që vajti në... Lindje, i kishte kaluar të dyzetat, dhe tjetra, ajo e... Perëndimit, po u afrohej të dyzetave. I pyetët dhe ato pranuan. Apo e kam gabim? Gjithashtu dua të të kujtoj, edhe pse nuk duhej, që kemi dymbëdhjetë vjet të fejuar, dhe një ditë duhej të krijonim edhe ne familjen tonë! Meqë motrat e tua e patën të vështirë për shkak të moshës, duhej që të pësoja edhe unë të njëjtën gjë? Dhe përderisa e dije që nëse nuk martoje motrat nuk do të martoheste, përse u fejove me mua? Që të më shihje se si vyshkesha nga dita në ditë?

- Fjalët e tua janë mëkat i madh, Efterpi! Të dashuroja, dhe si njeri i ndershëm dhe i krishterë i mirë, erdha dhe të kërkova! Tani do të më akuzosh që të respektova?

- Por pas fejesë, Lluka, vjen martesë! Dhe nëse nuk do të gjendeshin këta njerëz, ne akoma do të prisnim që të vinim kurorë! Sa për shtëpinë tënde dhe prindërit e tu, nuk kam kundërshtim, por mos ma thuaj sikur kam faj unë! Përveç kësaj, prindërit e mi kanë edhe Lefterin që do të kujdeset për ta!

Dhe nëse Lluka nuk e pati të vështirë të bindej dhe të lehtësohej nga faji që nëna e tij pa të drejtë ia nguliti në tru

se ai ishte fajtor për motrat e tij, nuk ndodhte e njëjta gjë dhe me vjehrrën dhe vjehrrin e saj. Madje edhe pasi Efterpi pranoi të jetonin në katin përdhes, marrëdhëniet, veçanërisht me vjehrrën e saj, ishin gjithnjë të tendosura. Por Efterpi asnjëherë nuk u ankua. Me rregulla të rrënjosura thellë nga prindërit, me fenë që flirtonte rrezikshëm me besimin e saj të vërtetë, nuk i ktheu asnjëherë fjalë së vjehrrës. Një vit pas martesës së tyre erdhi në jetë Penelopi dhe mbushi me gëzim shtëpinë e tyre, ndërsa shpirtrat u zbutën dukshëm, por jo krejtësisht, pavarësisht se vajza u pagëzua me emrin e vjehrrës...

Dreka kishte përfunduar dhe Efterpi, si gjithnjë para se të lante pjatat, përgatiti kafetë dhe u ulën ta pinin në dhomën e ndenjjes. Kur ajo do të ngrihej që të merrej me vajzën dhe për punë të tjera, atëherë Lluka do të hapte gazetën për të lexuar lajmet nga bota. Se të rejat e mëhallës, si shitës ushqimoreje që ishte, i merrte vesh i pari. Çdo mëngjes, zonjat bënin paradë në dyqanin e tij dhe nëpërmjet konservave dhe vajit e uthullës që shiste, merrte vesh çdo gjë që ndodhte.

- E more vesh? - i tha sapo rrufiti gllënjikën e parë të kafesë. - Erdhën banorë të rinj në mëhallën tonë, - plotësoi.

- Sigurisht që e mora vesh, Lluka! - iu kthye Efterpi, krenare që këtë herë kishte më tepër informacion se ai. - Përballë nesh ka ardhur të jetojë një grua! Edhe po të mos doja, gjithë ditën po shkarkonte kamioni para syve të mi! - plotësoi me entuziazëm.

Nuk i tha që për këtë arsye i kishte lënë pas dore punët e saj, që të ndiqte zhvillimet në anën tjetër të rrugës *Ksanthipu*.

- Pale të shihje se çfarë shkarkuan punëtorët! Ç'kadife, ç'mëndafshe, orendi të gdhendura, kuti të mëdha dhe disa

shandanë, ç'të të them! Shumë pasuri, burri im i dashur!
- përfundoi dhe një psherëtimë i shpëtoi, gjë që e vuri re Lluka.

E vështroi sikur po e kritikonte, para se të fliste: - Grua, po të kujtoj se Zoti nuk ishte i pasur dhe e kritikonte luksin!

- Dakord, po nëse i kishte, çfarë të bënte ajo? T'i flakte?

- Nuk po them... - ra dakord tani Lluka. - Dhe nga sa mora vesh është aristokrate... nga ishulli Kefalonia...

- U kuptua! - ia priti Efterpi, edhe më e entuziazmuar. - E pashë, Lluka!

- Vërtet? - u interesua ai duke shprehur njëfarë xhelozie. Pasdite që do të shkonte në dyqan, si dhe të nesërmen, do të kishte edhe ai shumë për t'u thënë klienteve të tij!

- Vetëm ta shihje, Lluka! Aristokrate, siç e the vetë! E solli një taksi dhe nuk ngopesha duke e parë! Me pallto, çantë, dorashka, dhe shumë e bukur! Me flokët të kapur lart, pothuajse të bardhë, me këpucë me takë, fund të gjatë... Si kukull prej porcelani ngjante!

- I fole?

- Jo! Kishte punët e saj. Por, që kur erdhi, u fut brenda, e nuk e pashë më! Kamioni është ende jashtë, nuk e vure re?

- Po... por ç'po bëjnë? Ende po transportojnë?

- S'besoj... Po bëjnë punë brenda! Pak më parë po varnin perdet!

Ndoshta edhe mund të vazhdonin bisedën, por të qarat e vogëlushes bënë që Efterpi të brofte në këmbë e të shkonte pranë vogëlushes, që po zgjohej nga gjumi i mesditës me faqet e kuqe. Deri në darkë nuk i doli koha të shihte përsëri nga dritaret e fqinjës. Por vendosi, se një nga ditët e ardhshme, duhej të gatonte një ëmbëlsirë, e të shkonte t'i uronte mirëseardhjen.

*

**

Venecia psherëtiu e lehtësuar, pasi edhe një kuti tjetër ishte zbratur. Po çuditej me veten e saj. Ç'i duheshin gjithë ato gjëra një gruaje të vetme? Por, kur mbylli shtëpinë e hallë Kiarës në Patra, i erdhi keq t'i flakte. Si nga shtëpia e prindërve, ashtu edhe nga shtëpia e saj në Kefalonia, nuk kishte mbetur asgjë, nuk kishte asgjë të vjetër, asgjë që t'i përkiste familjes së saj, përveç gjërave të hallës. I mori të gjitha pra, dhe tani po paguante çmimin.

Hapi kutinë tjetër dhe gjeti brenda pjatat me bordurë prej ari. Vetëm një ishte thyer dhe kujtimi i atij momenti e bëri të ulej e të pinte një gllënjë ujë. Menjëherë më pas, me duar që i dridheshin bëri një kafe. Ibrikun e kafesë së bashku me sheqerin i kishte vendosur tashmë në vendin e tyre dhe për fat në raft kishte kafe. Që të nesërmen madje duhej të blinte disa gjëra. Për momentin, kafja ishte më e domosdoshmja. Ashtu si edhe shoqëria e një cigareje. I lejoi që të dyja të përkëdhelnin qiellzën, para se të kthehej pas në kohë përsëri... Të paktën ato vite i kujtoheshin mirë. Medikamentet i kishte ndërprerë prej kohësh...

Çdo gjë ishte e qetë dhe nga jeta në Patra kishte përfutur një rutinë të ëmbël që e ndihmonte edhe më shumë Venecian të gjente ekuilibrat e saj. Lexonte, qëndiste, dhe çdo pasdite dilte shëtitje, madje edhe vetëm. Mbrëmjet i kalonin këndshëm, së bashku me hallën dhe burrin e saj. Xaneto iu sillte lajmet nga qyteti, i argëtonte me tregimet e tij, veçanërisht nëse tregonte ndonjë histori pikante që kishte të bënte me ndonjë skandal tradhtie. Pak nga pak, filluan të pranonin ftesa për takime pasditeve në shtëpitë e miqve dhe t'i ftonin edhe ata me raste.

Administrimi i mençur i Xanetos dhe të gjitha lëvizjet e tij të domosdoshme kishin siguruar pasurinë e madhe të Venecias, si atë që trashëgoi nga prindërit, ashtu edhe nga Mirto. Nuk u çudit kur mbesa e gruas së tij mori vendimin për të ndihmuar ishullin e saj. Shiti me çmim shumë të mirë disa nga trojet e saj dhe, pa u marrë vesh emri i saj, u ndërtuan shkolla, kisha, ndërsa familjeve të varfra, që u goditën në mënyrë të pamëshirshme nga tërmeti, u dhuroi tokë pjellore që të nisnin jetën nga fillimi. Po tregohej e lëkundur vetëm për dy shtëpitë, atë të prindërve dhe të Mirtos, që sigurisht ishin rrafshuar. E dinte se pas gjetjes së tri kufomave, rrënojat ishin hequr. E njëjta gjë kishte ndodhur dhe me shtëpinë e saj të bukur me kolonat në hyrje dhe dritaret me hark.

- Nuk e di... - i ishte përgjigjur pyetjes përkatëse të Xanetos. - E konsideroj të pamundur të kthehem në Kefalonia, por edhe nëse e bëj, nuk mund të jetoj në asnjë prej këtyre dy vendeve! Vetëm kur e mendoj, më dhemb shpirti...

Zëri i saj u këput dhe ai nxitoi ta qetësonte, i frikësuar se mos pësonte ndonjë krizë tjetër.

- Mirë, zemër... Mos u mërzit! Budallallëk bëra unë që ta përmenda! Lëre! Nuk na shtyn njeri të marrim një vendim!

Vetëm kujtimet e shtynin: atëherë ndiente brerje ndërgjegjeje dhe i dukej sikur ato do ta fundosnin. Ajo dhe vetëm ajo e dinte se të shoqit nuk i ishte dorëzuar plotësisht. E respektoi, por nuk e dashuroi ashtu siç e meritonte. Net të tëra mbetej pa gjumë duke pyetur veten nëse kishte qenë nënë e mirë për djalin e saj. Nëse kishte mundur t'i jepte të kuptonte se sa shumë e donte. Çdo minutë që kishte

kaluar larg tij, gjatë jetës së tij të shkurtër, ishte si një gur që rëndonte në shpirtin e saj. Por as atëherë nuk qante. Lotët ndaleshin te sytë, nuk rridhnin, nuk dilnin lirshëm. Për katër vjet me radhë kishte ulëritur, ishte përpëlitur, por nuk ia kishte dalë të qante. Mjeku i kishte thënë se kjo gjë kishte sjellë përkeqësimin e shëndetit të saj. Edhe tani madje, mpihej e tëra, ngrinte, por nuk qante...

Normalisht goditjen duhej ta prisnin të dyja gratë. Ishte e Premtja e Madhe e vitit 1959... Venecia dhe halla e saj po shtronin tryezën, që ta gjenin gati kur të ktheheshin nga epitafi. Xaneto, i mbyllur në studion e tij, po lexonte derisa të vinte ora për të ikur. Kur Kiara po bëhej gati të vendoste pjatën aty ku ulej vazhdimisht ai, u dëgjua një zhurmë nga dhoma ngjitur. Pjata rrëshqiti nga duart e saj dhe u bë copë e thërrime në dyshemenë me pllaka prej mermeri. Venecia u kthye të shihte se çfarë kishte ndodhur dhe shtangu kur pa hallën e saj që kishte mbetur sikur e kishte goditur rrufeja.

- Xanetoja... - shqiptoi dhe nxitoi për te studio e tij dhe Venecia e ndiqte pas.

Nuk kishte Ringjallje atë vit për dy gratë... Ditët pasardhëse do të ishin për to ditë vuajtjesh si ato të Krishtit me kryqin në shpinë dhe kryqëzimin e tij. Megjithëse prifti u foli për “ngushëllimin nga lart”, pavarësisht se Xaneto Perkali iku pasi kishte mbushur tetëdhjetë e shtatë vjeç, boshllëku i ikjes së tij ishte i madh. Kiara ndjeu papritur t’i tronditej e gjithë bota e saj, rrënojat e jetës së saj po e zinin përfund. Qau me dënese para se t’ia merrnin, mbajti zi për muaj të tërë për ato që nuk i thanë kurrë njëri-tjetrit dhe kryesisht për dashurinë e saj që kurrë nuk ia dhuroi, madje as kur e ndjeu. Për faljen që nuk ia dhuroi deri në fund...

Një tjetër Venecia rilindi pas humbjes së tij. Për vite të tëra merrte forcë nga forca e atij njeriu dhe nga dashuria e hallës së saj. Tani po tregohej ajo e fortë, dhe nëse nuk ishte, duhej të bëhej për hatër të gruas që i qëndroi pranë si nënë e vërtetë. Ishte radha e saj të mbante në krahë si foshnje Kiarën dhe ta nanuriste. Ishin përgjegjësi e saj të gjitha ato që kishte marrë përsipër Xaneto për kaq vjet dhe kryesisht administrimi i pasurive të tyre. Por, vinte re me shqetësim, se halla e saj në vend që të pajtohej me humbjen, zhytej edhe më thellë.

Një vit më vonë, Kiara pësoi goditjen e parë në tru, dhe pa e marrë veten, pësoi goditjen e dytë që e la të paralizuar dhe humbi aftësinë për të folur. Vetëm sytë i kishin mbetur po aq shprehës dhe vështrimi i saj i ëmbël mbështetej gjithmonë me dashuri te mbesa e saj. Venecia për herë të parë u ndje kaq e vetmuar. Nuk kishte asnjëri, përkundrazi, ajo duhej të kujdesej për gjithçka. Punësoi një grua që të kujdesej për shtëpinë, dhe një infermiere që do t'i rrinte pranë hallës së saj vazhdimisht. Kishte menduar të gjente një shtëpi më të vogël pas vdekjes së Xanetos, më shumë për të ndërruar ambient, por tani dhomat ishin të domosdoshme. Mëngjeseve dhe mbrëmjeve, kalonte orë të tëra në dhomën e Kiarës duke i lexuar librat që i pëlqenin, derisa ngjirej. Nuk e mori vesh kurrë që ajo mbyllte sytë dhe bënte sikur flinte që ta linte të çlodhej. Vetëm kur e shihte duke fjetur, Venecia largohej nga dhoma dhe shkonte të çlodhej, ose të merrej me punë të tjera.

E vetmja mënyrë komunikimi ishin germat e shkruara dosido që halla ia dilte të shkruante në një bllok që e mbante gjithmonë pranë, me dorën e majtë, se me të djathtë nuk

mundej, nga goditja që kishte pësuar në kokë. Fjala e njohur që i shkruante përditë në bllok ishte *Dil...* Të tjerat i thoshte vështrimi domethënës, nëpërmjet të cilit i lutej mbesës së saj të jetonte, më në fund, si moshataret e saj, të zinte mikësja, të gjente dikë për të rindërtuar jetën e saj... Nuk donte të mbetej vetëm e adhuruar e saj...

“Më mirë të kisha mbetur vetëm!”, tha me vete Venecia dhe u ngrit me nxitim nga vendi ku ishte ulur.

Mori filxhanin e boshatisur, zbrazti tavllën e duhanit dhe vazhdoi të vinte në vend kompletin me bordurën prej floriri që i mungonte një pjatë. Atë që theu halla të Premten e Madhe të vitit 1959...

*
**

Luiza Zioga kaloi pragun e shtëpisë së saj në rrugën *Ksanthipu*, duke mbajtur në krahë thesarin e saj më të çmuar, të bijën. Mbrapa saj vinte i shoqi, duke mbajtur valixhen që kishte e shoqja në maternitet.

Mbyllën derën pas tyre dhe lanë jashtë të ftohtin dhe retë e dendura që do të sillnin shi. Fatmirësisht foshnja ishte e mbuluar mirë me batanije dhe brenda në shtëpi ishte ngrohtë. Pa hequr palltot, shkuan në dhomën, që prej muajsh po përgatisnin për foshnjën, dhe e vendosën në djepin e zbukuruar. Foshnja nuk qau. Flinte në gjumë të thellë, me qëllimin që t'i linte prindërit të çlodheshin për pak.

- Apostol, ende nuk e besoj... - pëshpëriti gruaja duke u mbështetur te burri i saj. - Më duket si ëndërr që, më në fund, kemi një fëmijë.

Ai nuk iu përgjigj. U mjaftua me një lëvizje pohuese të kokës, që e ndihmoi të mos dallohej mallëngjimi i tij. Ajo vogëlushe, me të cilën i bekoj Zoti, ishte mrekullia e tyre, në momentin që ishin të dëshpëruar se nuk do të mundeshin të bënë fëmijë. Nuk ishin dhe aq të rinj. Pas disa javësh do të mbushte dyzet e katër vjeç, dhe e shoqja i kishte kaluar të dyzetat prej kohësh. U vonuan që të dy të takoheshin. Jeta i kishte çuar në drejtime të ndryshme.

Ai kishte lindur në Pire, nga prindër refugjatë. Ishte fëmija i pestë i familjes, dhe i vetmi prej vëllezërve që arriti moshë madhore. Gjysma e fëmijëve të familjes humbën në atdheun e largët, ende të vegjël, ndërsa të tjerët vdiqën nga sëmundje që korrnin jetë nëpër kapanone dhe në ujërat e moçalta të portit, i cili pranoi një numër të madh të persekutuarish. Aq sa fatkeqësitë e familjes së tij. Humbi babanë kur ishte i vogël, në bombardimin e madh të Pireut, ku do të kishte humbur jetën edhe ai vetë së bashku me mamanë e tij nëse nuk do të kishte shkuar me të në Patisia ku punonte zonja Efraimia. Nëna e tij ishte rrobaqepëse e shkëlqyer dhe me gjilpërën e saj mbyllte vrimat, që linte hapur pagesa e vogël e babait të tij në ndërtim, port apo kudo tjetër. Apostoli zuri vendin e burrit të shtëpisë dhe pagoi me rininë dhe shkujdesjen e tij rolin e vështirë që iu ngarkua pa e kërkuar. Filloi të punonte edhe ai, pa e braktisur shkollën. Dhe kur arriti të merrte diplomën e të bëhej financier, vetëm atëherë zonja Efraimia i lejoj vetes të çlodhej. Vajti të gjente burrin e saj, dhe e la krejt vetëm. Ai iu fut punës me qëllimin që të ikte nga Pireu, dhe iu deshën dhjetë vjet që ta arrinte. Iku dhe nuk shkeli më në atë zonë. Nuk donte të kujtonte asgjë nga ditët e zeza të varfërisë, të privimeve dhe të zisë. Vetëm

se iu përkushtua punës dhe nuk e kuptoi sesi kaluan vitet me shumë punë, dhe pak argëtim. Dhe pak para të dyzetave, u përplas me tërë kuptimin e fjalës me Luizën...

Ajo u lind dhe u rrit me pupla, siç i takonte një princeshe. Ishte shumë e vogël që të dinte se të gjitha privilegjet e jetës që bënte, ishin përfitime të siguruara nga paja e madhe e nënës së saj. Por babai i saj ia doli t'i bënte rrush e kumbulla për shkak të pasionit të tij për të luajtur bixhoz. Vajza nuk e kuptoi aspak se çfarë e goditi kur, në moshën njëzetvjeçare, i nxorën nga shtëpia ku kishte jetuar gjithë jetën, dhe ajo vetë duhej të punonte, nëse donte të vazhdonte studimet. Goditja më e rëndë ishte për nënën e saj. E pamësuar, e papërballur me jetën e vërtetë, nuk mundi ta përballonte shkatërrimin. Mendja e tradhtoi, humbi në të shkuarën, aty ku pasuria ishte e madhe. U kthye në rininë e saj, aty ku këpucët e saj me taka pothuajse nuk preknin tokë dhe kandidatët për dhëndër krijonin radhë në zyrat e babait të saj. Por ajo kishte zgjedhur atë të bukurin dhe magjepsësin, por plangprishës, që pas shkatërrimit braktisi grua e fëmijë dhe nuk e panë më kurrë. Luiza e vetme, që tashmë i duhej të kujdesej edhe për mamanë e saj, që endej në të shkuarën, e paaftë për të jetuar të tashmen, braktisi studimet dhe gjeti punë në rrugën tregtare *Ermu* si shitëse në një dyqan me këpucë burrash. Për fat të mirë, nuni i saj, që mori përsipër të zgjidhte problemet me fajdexhinjtë e borxhlinjtë, arriti të shpëtonte një pjesë fare të vogël të pasurisë së tyre dhe midis tyre një shtëpi të vogël në lagjen *Hollargo*. Përkatësisht, në qoshen midis rrugëve *Ksanthipu* dhe *Aspasia*, një rrugë e qetë me shtëpi njëkatëshe, gjendej ajo shtëpi me tri dhoma gjumi dhe një dhomë ndenjjeje gjithë dritë.

Dy gratë u transferuan menjëherë aty, pasi më parë Luiza shiti ato stoli të nënës së saj që kishin shpëtuar, që të bënte riparimet e domosdoshme. Veçanërisht me unazën që mbante në gisht dhe që e zbukuronin tri diamante, instaloi pajisje për ngrohje, pasi dimri nuk ishte shaka në lagjen periferike ku banonin. Paratë që i mbetën i ruajti me fanatizëm për ndonjë nevojë në të ardhmen. Për fatin e mirë të saj, gjendja e së ëmës nuk ishte e tillë sa të nevojitej ndihma e dikujt që të kujdesej për të gjatë kohës që ajo nuk ndodhej në shtëpi. Përndryshe duhej të gjente një grua, që me rrogën e saj nuk mund ta paguante, pasi ajo i dilte sa për të mbuluar shpenzimet më të domosdoshme. Por nuk mund të priste asgjë tjetër prej saj. I kalonte ditët e ulur në kolltuk, duke vështruar oborrin dhe duke thurur diskutime imagjinare me admirues, e humbur në ditët e rinisë së saj...

Kjo grua e plakur para kohe, po bëhej pengesë për jetën e saj, por vajza nuk ankohej. Bashkë me falimentin, sikur u thye guaska që e paraqiste si kukull zbukuruese të salloneve. Shkonte në punë me dëshirë, i pëlqente puna e saj, dhe kur kthehej në shtëpi, bënte të gjitha ato që dikur nuk e dinte as nëse ekzistonin. Në fillim nuk ia dilte dhe aq mirë, por me kalimin e kohës mësoi të gatuar, të lante e hekuroste, ndërkohë që kujdesej më së miri për nënën e saj, që besonte se kishte të bënte me ndonjë prej kameriereve të saj.

Fani ishte burri i parë në jetën e saj, dhe në të njëjtën kohë, goditja më e madhe që kishte marrë. E dashuroi, i besonte fjalëve të tij, por kur ai mori vesh për gjendjen shëndetësore të mamasë së saj, u zhduk. Nuk ishte aspak i predispozuar të kishte në kurriz një plakë të sëmurë... këto fjalë të ashpra ishin fjalët e tij të fundit, dhe pas kësaj dashurie të dështuar Luiza nuk u dashurua më.

E ëma filloi të përkeqësohej. Sëmundja përparoi në psikozë të rëndë dhe tashmë nuk mund ta linte vetëm, ishte e rrezikshme. Përsëri, me ndihmën e nunit të saj u gjend një institucion, që do ta pranonte, ndërsa për pagesën, që duhej depozituar çdo muaj, do të kontribuonte edhe ai.

Koha që kalonte nuk po i ofronte asgjë. Ishte kthyer në një robot - nga shtëpia në punë dhe dy herë në javë vizitonte mamanë e saj, që sigurisht nuk e njihte. Kishte kaq vjet që jetonte në atë shtëpi dhe fqinjët rrallë e kishin parë. Nuk kishte marrëdhënie me asnjë prej tyre, dhe nëse nuk ekzistonte puna, do të harronte edhe të fliste. Ditët ishin tepër të ngjashme me njëra-tjetrën, ndërkohë që nuk kishte ç'të priste nga e nesërmja që, nëse e pyeste dikush në cilin vit ishin, kishte shumë mundësi të jepte përgjigje të gabuar...

Apostoli hyri në dyqan me një pamje të mërzhitur. E kishte shumë bezdi të dilte për blerje, por puna që bënte e impononte të ishte i veshur mirë dhe e kishte të domosdoshme të blinte një palë këpucë të reja. Tashmë kishte hapur zyrën e tij të kontabilitetit dhe sekretarja me takt i kishte thënë se duhej të rinovonte gardërobën e tij. Luiza iu afrua me buzëqeshjen e saj gjithë mirësjellje dhe papritur çdo gjë përreth i ngjalli interes. I bënë përshtypje sytë e saj. Të ëmbël, ngjyrë gështenjë, melankolikë. I kërkoi të provonte nja dhjetë palë, më tepër që të rrinte sa më gjatë në dyqan, sesa i interesonte se çfarë do të blinte. E vështronte me kujdes gjatë kohës që ajo e ndihmonte. E hollë, e gjatë, e sjellshme si të ishte aristokrate, që nuk e ndeshte shpesh te shitëset.

Ajo nuk po tregohej e paduruar. Përkundrazi, i propozoi të provonte edhe të tjera. Për një arsye që nuk mund ta

shpjegonte, donte ta zgjaste qëndrimin e tij në dyqan. Nuk ishte i bukur, por kishte diçka tërheqëse. Kostumi që mbante veshur ishte i shtrenjtë, edhe palltoja gjithashtu. Çanta që mbante në dorë kur hyri kishte inicialet e emrit të tij me germa prej ari.

Apostoli përfundimisht zgjodhi dy palë, të cilat i pëlqyen edhe asaj. S'kishte arsye që të rrinte edhe më aty. Luiza e shoqëroi deri tek arka dhe pastaj, duke e falënderuar me edukatë, u kthye te një klient tjetër.

Iu duk qesharake të shkonte përsëri të nesërmen me justifikimin e një blerjeje tjetër, por fakti që gjithë natën e kishte mendjen tek ajo, e bënte të domosdoshme nevojën për ta parë përsëri. Duke luftuar me ndjenjën e turpërimit që ndjeu, u gjend para dyqanit dhe po priste që të mbaronte orarin e punës.

- Mirëmbërëma! - i tha gjithë qejf dhe ajo ia ktheu përshëndetjen.

Pasoi heshtje. Qëndronin përballë njëri-tjetrit, me fjalët që u vareshin nga buzët, dhe që nuk hapeshin për t'i shqiptuar. E mori ajo guximin e para.

- Dëshironi gjë? - pyeti. - Keni ndonjë problem me këpucët?

- Këp... jo, jo! - nxitoi ta siguronte ai. Ishte gati ta mbyllte përsëri gojën, por papritur arriti të sillte në mend se ishte gjithë ai burrë dhe jo ndonjë fëmijë naiv dhe vazhdoi me një ndershmëri çarmatosëse: - Doja t'ju shihja përsëri!

- Edhe unë... - erdhi përgjigjja e saj e sinqertë që ai nuk e priste...

Por kjo ishte Luiza. E mësoi shumë mirë këtë gjatë kohës që pasoi. Nuk i pranonte nazet e zakonshme dhe

dredhitë e grave. Ishte e sinqertë, kishte marrëdhënie të keqe me çdolloj gënjeshtre, preferonte ashpërsinë e së vërtetës dhe ia bëri të qartë në vazhdimësi të lidhjes së tyre. Pas momenteve të para të sikletshme, që i kaluan shpejt, i propozoi ta qeraste me një kafe, që përfundimisht nuk ishte kafe, por drekë, edhe të nesërmen, edhe çdo ditë. E priste gjithnjë te qoshja dhe iknin së bashku. Dhe nëse fillimisht ecnin në krah të njëri-tjetrit, shumë shpejt dora e tij guxoi të kërkonte të sajën; në atë kontakt të parë që të dy kishin ndjesinë se bota ndali së qenët kaq e vetmuar. Herën e parë që dora e tij rrëshqiti në supet e saj ndodheshin në sallën e një kinemaje dhe puthja e tij ishte fillimi krejtësisht normal i një lidhjeje dashurie.

Asnjëri prej të dyve nuk mbajti asgjë për vete. As për të shkuarën, as për shpresat e së ardhmes. Luiza e ftoi në shtëpinë e saj të hanin së bashku, dhe vazhdimi iu duk të dyve gjëja më normale që mund të ndodhte. Kishin gjetur njëri-tjetrin, portin për t'u ankoruar, të goditur nga vetë jeta, dhe dasma e tyre u bë shpejt dhe qetë, me shumë pak të ftuar. Rrugëtimi i tyre i vetmuar nuk u kishte dhënë mundësinë për të pasur miq. Apostoli u transferua në shtëpinë e saj dhe e vetmja gjë që prishte disi lumturinë e tyre ishte fakti që nuk po bënë një fëmijë.

Luiza, po atë natë që u kthyen nga materniteti, ushqeun vogëlushen, dhe pasi e vuri në gjumë, u ul përballë të shoqit me një pamje të lodhur.

- Mos duhet të marrim një grua të të ndihmojë? - pyeti Apostoli i shqetësuar.

- Mirë jam... Mos u merakos... - iu përgjigj duke buzëqeshur. - Do të mësohem...

- Dakord, por ende je e dërrmuar nga lindja...

- Vogëlushja jonë duket e qetë. Nëse shoh që nuk ia dal dot, do të të them...

Vështrimi i saj ra nga dritarja. Shtëpia përballë tyre, që ishte gjithmonë e pandriçuar, tani kishte drita. U ngrit dhe vështroi më me kujdes.

- E kanë dhënë me qira këtë shtëpinë përballë? - pyeti Apostolin.

- A, po! Nuk të thashë! Zoti Lluka, shitësi, më tha që e ka blerë një zonjë aristokrate nga Kefalonia dhe erdhi pardje!

- Kam kaq vite që banoj këtu dhe nuk njihja asnjëri, - i tha duke buzëqeshur. - Që ditën kur erdhe ti, njohe gjithë mëhallën dhe zure shoqëri me të gjithë! Sa vite kemi që jetojmë bashkë? Pesë? Janë të mjaftueshme që të njohim shitësin e ushqimores, të bukës, berberin në rrugën *Anastaseos* dhe shumë të tjerë!

- E ke problem?

- E kundërta! Ç'po më thoshe për zonjën?

- Zoti Lluka nuk ka shumë informacion, por kam besim tek ai! Shpejt do të dimë gjithçka për të!

E përqafoi dhe për të ajo ishte e gjithë bota...

**

Venecia vështroi e kënaqur kuzhinën e saj. Pak gjëra kishin mbetur nëpër kuti, por mund të prisnin. Ajo që s'priste ishte furnizimi me gjëra që i duheshin. Ishte pothuajse pa ngrënë që një ditë më parë, por edhe biskotat që ia thyenin pak urinë u mbaruan. U vesh mirë para se të dilte. Dielli i zbehtë jashtë dritares tregonte se sa të nxirrte hundën jashtë do të përballej me të ftohtin e hidhur.

Ndihej çuditshëm që do t'i duhej të kujdesej vetë për ushqimin dhe nevojat e tjera të shtëpisë. Dinte të gatuate, por, ndërkohë, kishte gjithmonë njerëz të tjerë që i shërbenin. Por nuk donte të kishte më personel shërbimi. Nuk ishte e rastësishme zgjedhja e kësaj shtëpie të qetë. E vetme do ta mbyllte jetën, e kishte vendosur dhe nuk donte asnjëri nëpër këmbë. Nga agjencia imobiliare që i gjeti shtëpinë, kishte gjetur edhe një grua që e pastroi dhe e bëri gati, por duhej të gjente dikë që të merrej rregullisht me punët e shtëpisë. Vetëm kur e mendonte veten të ulur në gjunjë duke larë, vetulla iu ngrit përpjete instinktivisht. Ishte karakteristike kjo grimasë në fytyrën e saj dhe tradhtare e gjendjes së saj psikologjike. Pak sikur ta njëhte bashkëbiseduesi, e kuptonte që, çfarëdo që të kishte dëgjuar gruaja përballë tij, nuk e kishte bindur ose, edhe më keq, e kishte bezdisur.

Mbylli derën pas vetes dhe ngriti jakën prej gëzofi të palltos së saj. Doli në rrugën *Ksanthipu* dhe mori rrugën *Aspasia* në drejtim të *Anastaseos*. Kishte informacion nga agjencia se në atë rrugë qendrore ndodheshin të gjitha dyqanet ku mund të furnizohej me gjithçka që i duhej.

Lluka nuk po u besonte syve kur pa fqinjën që tashmë ishte bërë temë e bisedave të përditshme të banorëve të mëhallës, të kalonte pragun e dyqanit të tij. Nxitoi ta priste i buzëqeshur: - Mirë se erdhe fqinja jonë! - i tha gjithë gëzim.

Vështrimi i Venecias dhe vetulla përpjete sikur i hodhën ujë të ftohtë entuziazmit të tij dhe buzëqeshja e tij humbi disi shkëlqimin.

- E dini që, - nxitoi t'i shpjegonte, - unë së bashku me gruan dhe vajzën banojmë përballë jush! Në rrugën *Aspasia*. Mirë se na erdhët!

- A, bukur... - tha, më në fund, Venecia dhe, për habinë e madhe të tij, i zgjati dorën e veshur me dorashkë.

Askush nuk e kishte mësuar, por krejt natyrshëm u përkul dhe e puthi, sikur të gjendeshin të dy në sallën e ndonjë pritjeje. Kjo grua nuk ngjante me asnjë prej atyre që ai kishte njohur.

- Lluca Llagio! - i prezantua me respekt.

- Venecia Cirigoti... - iu përgjigj prerë dhe tërhoqi dorën, që shitësi simpatik e mbante akoma në shenjë nderimi. - Dhe tani që mbaruam me ritualet, zoti Lluka, ndoshta do të mundeshit të më shërbenit!

- Natyrisht! - erdhi në vete i turpëruar ai.

Hodhi një sy përreth dhe vuri re se zonjat, që zakonisht mbushnin dyqanin e tij në këtë orë të ditës, kishin lënë çdo punë tjetër dhe po i shihnin. Nuk donte ta mendonte se sa do ta tallnin kur të largohej zonja Venecia nga dyqani i tij. Nuk i kushtoi rëndësi, dhe në vazhdim u mor vetëm me të. Por në fund, produktet që u vendosën mbi banak, ishte e pamundur që t'i mbante vetëm zonja. Lluka vuri re pamjen e saj të shqetësuar dhe nxitoi ta nxirrte nga pozita e vështirë.

- Mos kini merak, zonja Cirigoti! Do t'ju çoj unë me makinë, nëse nuk keni kundërshtim. Shtëpitë i kemi pranë e pranë. Përveç kësaj, kam rastin të çoj në shtëpi edhe gjërat që më kërkoi gruaja ime.

- Të faleminderit shumë, por më duhet të blej edhe disa gjëra të tjera! Ngjitur me dyqanin tuaj është dhe dyqani i mishit, dhe do të doja të blija dhe aty disa gjëra, - iu përgjigj me edukatë.

- S'ka problem! Me qetësi! Kur të mbaroni, më thoni dhe ikim!

- Jeni shumë i sjellshëm, zoti Lluka! - ia ktheu, dhe nga mirënjohja ia doli të ngrinte pak anët e buzëve në një tentativë buzëqeshjeje, që rrallë formësohej në fytyrën e saj.

I hapi derën me një përkulje në shenjë nderimi, dhe pastaj, kur ajo doli, u kthye që të përballej me të qeshurat e të tjerëve që ndodheshin aty.

- Zoti Lluka, që nesër dua dhe unë të më puthësh dorën! - e ngacmoi zonja Stela që banonte pak më tutje.

- Të më hapësh dhe derën! - u hodh Matina që kishte parukeri aty pranë. - Që nesër dua edhe unë të më hapësh derën dhe duke u përkulur madje!

- Mmm! U bëmë si këmbët e dhisë, - i doli në krah zonja Katina, që nxirrte bukën e gojës, e bashkë me të nxirrte edhe sytë, duke qepur çorapet e holla të zonjave të mëhallës. - Nuk e patë? Ajo është aristokrate, nuk është dosido! Mirë bëri!

Filluan kundërpaditë dhe pretendimet e rreme, por Lluka ndërhyri, para se të plaste ndonjë sherr mes grave, dhe kjo do të kishte rezultat fatal për arkën e dyqanit të tij. Pikërisht te dyqani ngjitur, Meleti nuk ishte kaq me fat që të fitonte simpatinë e Venecias dhe shkak ishte kurioziteti i tij i pafre që e bombardoi me pyetje.

- Ku banoni, nëse më lejohet? Këtu afër? A, jeni fqinja e re që ka ardhur te shtëpia në qoshe! Keni ardhur nga larg? Po burri juaj? Ç'punë bën? Po fëmijë? Keni fëmijë?

- Pas sa pyetjesh do të ndaloni, zotëri? - e pyeti prerë Venecia dhe vetulla kishte marrë rrugën përpjetë. - Erdha këtu se më duhet pak mish e jo të më merrni në pyetje! Do të më shërbeni, apo të shkoj në ndonjë dyqan tjetër?

- Ç'janë këto që thoni? - u përpoq të justifikohet shitësi. - Këtu do të gjeni mish të zgjedhur! Dyqani është i famshëm për mishin që tregton!

- Por supozoj se është i famshëm dhe për kuriozitetin e shitësit!

- Më fal... unë... dua të them jemi fqinjë... - iu ngatërruan fjalët atij dhe nxitoi të përkulej mbi mishin që po priste i skuqur në fytyrë.

Pak më vonë, Venecia me Llukën ndaluan para shtëpisë së saj, dhe gruaja e tij, që në atë moment po shkundte leckën e pluhurave, gati sa nuk ra nga dritarja, kur pa burrin e saj të futej i ngarkuar me qese te shtëpia përballë. U fut brenda me nxitim dhe u ul sikur e kishin goditur. Në atë vend e gjeti Lluka kur hyri me një qese në dorë, me gjëra që sigurisht e shoqja nuk ia kishte kërkuar. E pa dhe u tremb me pamjen e saj. Iu afrua i shqetësuar.

- Efterpi, ç'pësove? - e pyeti. - Dukesh sikur ke parë fantazma!

- Pse nuk pashë? Ç'punë ke me fqinjën?

- Kjo ishte, dhe më trembe, moj e shkretë? E ndihmova të sillte gjërat që bleu në dyqan.

- Qëkur ke filluar të bësh edhe transportin? - e pyeti gjithë dyshim.

- Moj grua, eja në vete! Ka hyrë në shtëpi të re! I duhej të blinte gjithçka! Dy kuti shkarkova, nuk e pe? Si do t'i mbante vetëm? Fqinjë e kemi, dhe i propozova ta ndihmoja! Dhe tani po iki se kam lënë Nikolin vetëm në dyqan!

- S'ke për të shkuar asgjëkund! - ngriti zërin Efterpi. - Tani do të më thuash çfarë pe në shtëpinë e saj kur hyre!

- Kur të vij në drekë.

- Deri atëherë do t'i marrë vesh të rejat e gjithë mëhalla përveç meje! Dua ta marr vesh e para!

- Ç'na gjeti tani! Kërkon dhe prioritete zonja Efterpi!

- Edhe ti do të kërkosh gjellë në drekë, por nëse nuk më tregon gjithçka që pe, pa ngrënë do të mbetesh!

Shantazhi ishte shumë serioz që Lluka ta injoronte. E dinte që gruaja e tij ishte në gjendje ta realizonte kërcënimin e saj. U ul ashtu siç ishte me përparëse dhe Efterpi nuk u ankua që mund t'i bënte pis kolltukun. E kishte harruar këtë para kuriozitetit të saj...

- Ç'të të them? Si pallat është shtëpia e saj! Ar dhe kadife gjithandej! Enët prej porcelani venecian dhe gotat prej kristali vezullojnë!

- Seriozisht?

- Dhe nëpër mure kishte tapiceri!

- Mos më thuaj që...

- Por edhe ajo vetë, Efterpi... Aristokrate! Nëse e sheh nga afër, e humbet toruan! Kjo grua ka diçka që të bën të përulesh sapo e sheh!

- E bukur?

- E pashme!

- Sa vjeçe është? - kërkoi të merrte vesh Efterpi, përsëri gjithë dyshim.

- E, nuk e pyeta! Por duket se i ka kaluar të pesëdhjetat! Ç'është kjo pamje, zonja Efterpi? Është momenti të më thuash që je xhelozë? Turp, grua! Dhe tani që i more vesh të rejat, po shkoj në dyqan, se do të ketë bërë ndonjë lëmsh Nikoliu duke dhënë mall veresie!

Disa orë më vonë, Venecia vështroi raftet e ushqimeve që tani ishin të mbushura plot. Ndihej krenare për veten e saj. Ia kishte dalë mbanë, megjithëse u ndje kaq çuditshëm me çfarë kishte bërë. E vetme, në vend të huaj, arriti të injorojë ndjenjën se ishte e pambrojtur dhe e ekspozuar

ndaj kuriozitetit të justifikuar të njerëzve. Përsëri cepat e buzëve u ngritën paksa, kur kujtoi shitësin e ushqimores dhe atë të mishit... Çdo gjë ishte e re dhe jeta e saj ngjante me një lojë, rregullat e së cilës nuk i njihte, por ngjanin argëtuese. Do të mësohej të dilte si vdekatore e zakonshme të bënte pazar, do të bisedonte me njerëz të zakonshëm dhe do të gatonte vetë. Ishte e sigurt që nëse do të jetonte hallë Kiara do ta qortonte.

“Ç’punë ke ti me popullin, zemra ime?”, i dukej sikur dëgjonte zërin e saj.

“E dashur halla ime, Kiara...”, thoshte me vete Venecia dhe pastaj vendosi se duhej të dilte përsëri. Nga informacioni që kishte furra e bukës ndodhej në krahun tjetër.

Kur po hapte derën e oborrit, dielli, më në fund, i kishte mënjanuar retë. Shkëlqeu papritur, dhe Venecia çuditërisht u ndje mirë psikologjikisht. Doli në rrugë dhe hapi i saj dukej i gjallëruar. Vërtet, sa vjet kishte që nuk ndihej kështu? “Tani je mirë me të vërtetë!”, i pëshpëriti një zë i brendshëm. “Po jeton të tashmen dhe të vërtetën tënde! Nuk ekzistojnë të fshehta dhe as gënjeshtër!”

Zëri i brendshëm ishte i saktë dhe Venecia ndjeu papritur nevojën për të kërcyer.

- Këtë kisha mangët, t’ia marr valles në mes të rrugës! - qortoi veten me zë të ulët dhe vazhdoi me hap të shpejtë, të njihte pjesën tjetër të lagjes ku jetonte.

U çudit me shumëllojshmërinë e asortimenteve që gjeti te furra e bukës. Iu nënshtrua tundimit dhe përveç bukës bleu edhe disa biskota me kanellë, por edhe me kripë, që iu dukën shumë të mira.

Po kthehej në shtëpi, kur dëgjoji disa zëra femërorë. Ndali hapin te shtëpia dykatëshe përbri shtëpisë së saj. Dera e jashtme ishte hapur dhe dy gra me sa dukej po grindeshin, ndërsa në brendësi të shtëpisë dëgjohej një e qarë fëmije. Tundi kokën në mënyrë përçmuese dhe vazhdoi rrugën.

“Ç’mani që kanë njerëzit të nxjerrin në pazar problemet e tyre personale”, mendoi dhe u fut në shtëpinë e saj. Dëshironte shumë të pinte një kafe me një prej atyre biskotave me kanellë...

*
**

Ranja Ikonomea vazhdonte të injoronte të bijën që qante me dënësë dhe e zemëruar u kthye nga gruaja që po e qortonte sapo kaloi pragun.

- Zonja Vaso, mos vazhdo më, të lutem! Kam kaq kohë që të dëgjoj dhe u lodha! Pse bën kështu? Mendon se s’do të paguhesh? Do të paguhesh! Pse grindesh?

- E kupton se çfarë po të them? The që do të mungoje një ditë dhe kaluan tre që të ktheheshe!

- Në ekskursion kisha shkuar. Po ia kalonim mirë dhe thamë të rrimë edhe pak akoma! Në vend që të ankohet pronari im që mungova më gjatë në punë, ankohesh ti!

- Pse të ankohet pronari yt? Me të ishe! Shpenzimet ai i paguan, për bukuri ia kalon ti!

- Se çfarë bëj në jetën time, është puna ime! Ti shih punën tënde për atë që paguhesh! A nuk të telefonova të të thosha që do të vonohem?

- Më the që do të ktheheshe dje pasdite!

- Me të vërtetë? - ia bëri vajza dhe buzëqeshi duke kujtuar momentet e bukura që kishte kaluar. - Por sa shpejt kalon koha kur kalon bukur...

- Ç'të të them moj vajzë... - ia ktheu gruaja me përçmim. - Je dhe nënë, të marrtë e mira të marrtë! Nëse nuk do të më vinte keq për vajzën fatkeqe ta tregoja unë ty... Nejsë! Tani që u ktheve kujdesu për vajzën dhe më lër mua të shkoj në shtëpinë time, se do të më ndajë burri për shkakun tënd! E kam ushqyer, që ta dish! Pasdite jepi muhalebinë!

- Dakord! E di! Merr edhe paratë! Po të jap më tepër që të mos grindesh!

Vasoja hezitoi për pak t'i merrte, duke e ditur nga e kishin burimin, por pensioni i të shoqit nuk ishte i kënaqshëm. Përveç kësaj, kishin një vajzë të fejuar, dhe tjetrën gati për të lindur. Falë Ranjës ia dilnin të përballonin shpenzimet pa u vënë në vështirësi.

Sapo mbeti vetëm, më në fund, mori të bijën në krahë. Vogëlushja dyvjeçare i mbështolli duart rreth qafës së mamasë së saj dhe e ndali të qarën duke psherëtirë thellë.

- Të mungova, kukulla ime? - e pyeti me ëmbëlsi. - Dakord, por edhe mami duhej të ikte. Dhe kaloi shumë bukur! Do të të tregoj pasdite. Tani jam e dërrmuar, shpirti im. Eja të flemë!

E vendosi në krevatin e saj, u zhvesh dhe u shtri pranë saj, pasi më parë mbylli grilat, duke e zhytur dhomën në errësi. I vuri edhe biberonin dhe vogëlushja, e qetësuar që ishte përsëri me nënën e saj, e vështroi teksa Ranja po binte në gjumë të thellë. Gjithsesi nuk ishte hera e parë. Ifigjenia ishte mësuar të flinte pranë saj, dhe kur zgjohej, priste me durim të hapte sytë para se t'i kërkonte ndonjë

gjë. Dhe nëse ajo harronte ato të domosdoshmet, ia kujtonte vajza e saj. Merrte pampers të pastër dhe ia jepte që t'i kujtonte se duhej ta ndërronte. Rrinte para frigoriferit që t'i jepte të kuptonte se duhej ta ushqente dhe kur mësoi të fliste, i thoshte me zë të lartë në darkë: "Mami, qumësht!".

- Ky fëmijë por rritet vetë! - i thoshte Vasoja çdo ditë të shoqit. - Ta shohësh që kur të rritet edhe ca do të bëhet dadoja e mamasë së saj!

Ranja ishte e papjekur dhe e papërgatitur për rolin e nënës. Ngaqë ishte e shkathët që fëmijë, e bukur dhe çapkëne, nuk vonoi të bëhej objektivi i disa burrave që kaluan në jetën e saj. Erdhi në Athinë për të studiuar, por ky ishte vetëm justifikimi. Ishte përpjekur me të gjitha forcat që t'i dilte e drejta e studimit, në çfarëdolloj dege, mjaftonte që të ikte nga Salamina dhe nga presioni i vazhdueshëm i babait të saj polic. Dhe kur ia doli të fillonte fakultetin për mami, kuptoi se nuk ishte për këtë punë dhe, pa u thënë prindërve, i ndërpreu studimet. Me paratë që i dërgonin dhe një pune dosido që gjeti, ia doli të mësonte daktilografi dhe stenografi, gjë që i dha mundësinë të gjente punë në një zyrë. Nuk ishte e sigurt nëse punëdhënësi i saj i parë u interesua për ndonjë gjë tjetër përveç këmbëve të saj me formë, që i kryqëzonte dhe i lironte në mënyrë provokuese vazhdimisht, që ia ngulte sytë që ta bënte për vete, por kjo pak i interesonte. Ishte e vendosur të mos e konsumonte veten gjithë jetën nëpër makinat e shkrimit dhe letrat kopjative. Ajo një ditë do të bëhej zonjë e madhe...

Përfundimisht asgjë nuk u bë. Dhe kur e kuptoi Ranja që ishte e shkruar të mos bëhej asgjë nga ato që ëndërroi, vendosi me cinizëm të merrte sa më shumë mundej nga

secili punëdhënës, që kishin si qëllim, jo të bëhej puna e tyre, por të gjenin një grua të gatshme që t'i largoheshin paksa rutinës së jetës martesore dhe jetës së tyre të mirorganizuar. Fjala “prostitucion” për të ishte e panjohur, por edhe nëse e dinte, asgjë nuk do të ndryshonte. Vetëm se nuk mori parasysh diçka shumë të rëndësishme. Se përveç atyre që mori dhe që i donte, erdhi edhe diçka e papritur. Një shtatzëni... Por më e keqja ishte se embrioni që po rritej brenda saj nuk dha asnjë prej shenjave të njohura. As cikli menstrual nuk u ndërpre, as shqetësime nuk kishte, as të vjella, as marrje mendsh. Mendjelehtë si gjithmonë, nuk i kushtoi rëndësi as faktit që kishte shtuar paksa në peshë. Kur, më në fund, ndjeu fëmijën të lëvizte në bark dhe e shqetësuar vajti me vrap te mjeku duke menduar se diçka e keqe po i ndodhte në organizëm, mori vesh e turpëruar se ishte shtatzënë. Aborti nuk u zu në gojë, tashmë i kishte mbushur katër muaj shtatzënë, siç i tha mjeku simpatik.

- S'ka mundësi! - i thoshte mjekut Ranja duke qarë dhe rimeli formonte rrëke të zeza në faqet e saj. - Duhet ta heq! Nuk jam e martuar!

- Atëherë, duhet të martoheni, zonzushë! - iu përgjigj mjeku.

- Foshnja, si themi me shaka, tani ka veshur edhe këpucë!

- Edhe shakatë më duhen tani! - ia ktheu Ranja me inat dhe u largua nga klinika e tij.

Eci më këmbë e zemëruar deri në shtëpinë e saj. Si të martohej, dhe me kë? Se personi përgjegjës për gjendjen e saj ishte i martuar dhe me tre fëmijë...

Për herë të parë në jetën e saj Ranjës i gjuajtën me shpullë dhe kjo ndodhi sapo babai i ardhshëm dhe njëkohësisht shefi i saj u informua për shtatzëninë. I foli ashpër dhe e

akuzoi se qëllimisht kishte mbetur shtatzënë dhe se ajo e kishte joshur.

Në këtë moment, me faqen të skuqur nga shpulla, Ranja qeshi në mënyrë të paturpshme. - Ha-ha! U josh i mituri! - bërtiti me inat. - Pesëdhjetë vjeç burrë dhe guxon të thuash se të josh? S'të vjen turp? E kush të tha se unë dua bastardin tënd?

Pasoi shpullë tjetër, pastaj edhe një tjetër. Filloi t'i rridhte gjak nga hundët, por goditjet u ndërpre në menjëherë si me thikë kur dëgjoji ta kërcënonte me ulërima. S'kishte ndër mend ta bënte, por këtu ku kishin arritur gjërat, s'kishte zgjidhje tjetër.

- Do të të djeg! Do të shkoj te gruaja jote dhe do ia them të gjitha! Madje edhe te drejtori do të shkoj e do të të telendis, fundërrinë! Dhe kur të lindë bastardi, do të vij të ta flak në surrat! Qenie qesharake! Budalla! Idiot!

Sharjet si me breshëri zëvendësuan fjalët e ëmbla të Ranjës lozonjare. Burri që ndodhej përballë saj e kuptoi se duke e rrahur i përkeqësonte gjërat dhe zaska që kishte përballë mund t'i shkaktonte dëm të madh. Arriti ta kontrollonte veten dhe të shtirej si i penduar. I kërkoi falje, i fshiu gjakrat dhe filloi të qurravitej si grua e pafuqishme se, sado që të donte, nuk mund të bënte gjë, se e shoqja do ta përzinte, dhe se mund të humbiste edhe punën. Ranja e dëgjoji me durim, duke e ditur se ku do të përfundonte fjalimi i tij i shkurtër. Atë priste edhe ajo: çekun. Kur e pa të firmosur me shumën e konsiderueshme që i korrespondonte një page të majme të një viti të paktën, ia doli të buzëqeshte. Me çekun në çantë dhe me dorën te doreza e derës, i tha me një zë që pikonte helm:

- Që nesër madje do të kërkoj dorëheqjen! Të vetmen gjë që do të dëgjosh prej meje në vijim, është që linda! Dhe atëherë, dua të njëjtin çek. Pastaj i japim fund! Nëse nuk e sjell, do të vij unë ta marr, bashkë me foshnjën sigurisht! U kuptuam?

- Plotësisht! Pas kësaj, do të marrë fund gjithçka! Çfarëdo që të bësh, nuk do të të jap më para!

- Të jap fjalën! Dhe unë, në kundërshtim me ty, e mbaj fjalën, jam besnike! U gëzova që u njohëm!

Pa e kuptuar, e pa veten të liruar nga problemet ekonomike, dhe me një fëmijë në bark. Paratë të mira ishin, po me foshnjën ç'do të bëhej? Para se ta kapte paniku, vendosi të shkonte në shtëpinë e prindërve. Kishte vite pa shkelur atje. Familjarët e saj pothuajse e kishin çregjistruar, veçanërisht kur morën vesh që kishte braktisur studimet, të cilat ata i paguanin me kursime të mbledhura me sakrificë të mëdha. Dy vëllezërit e saj ishin martuar dhe tashmë kishin krijuar familje. Veshur thjesht, pa tualet, u ndal te pragu i shtëpisë së prindërve të saj. Dhe nëse e ëma e përqafoi, i ati as nuk i buzëqeshi, vetëm nxitoi të merrte vesh sa më parë arsye pse vajza e tij kishte ardhur përsëri, pas dhjetë vjetësh. Ranja nuk dinte si ta nxirrte nga goja, por e shpëtoi nga situata syri vigjilent i së ëmës.

- Ç'po shoh moj bijë? Do të bëhesh nënë? Je martuar... dhe nuk na lajmërove... Pse, moj bijë? Ç'të bëmë që hodhe gur të zi mbrapa? - përfundoi dhe ia plasi të qarës.

- Nuk jam martuar... - kaq munda të thoshte. Të tjerat ishte e pamundur t'i thoshte, por as nuk ishte e nevojshme.

Vetullat e të atit që u bashkuan në një pikë, mustaqet që u ngritën përpjetë dhe sytë e zgurdulluar shprehnin se e kishte

kuptuar se ç'turp po u sillte e bija në shtëpi, atij që, gjatë gjithë jetës, nuk ishte turpëruar kurrë.

E zbuani pa e zgjatur shumë. Dhe nëse e ëma s'ishte dakord, nuk guxoi t'i dilte kundër burrit të saj. Uli kokën dhe fshiu lotët. E pranonte edhe vetë se ishte e rëndë ajo që donte t'u ngarkonte Urania e saj fajtoje.

Ranja duhej të mendohej seriozisht se çfarë do të bënte dhe nuk ishin pika e fortë e saj vendimet me peshë. Pikë së pari, duhej ta kuptonte se nuk duhej të priste asgjë nga asnjëri. Ishte e vetme. Mikesha nuk pati kurrë, dhe ishte diçka që në atë moment e kuptoi, meqë kurrë më parë nuk i ishin dashur. Paratë që kishte siguruar me kërcënime do të mbaronin shpejt e shpejt. Edhe të tjerat që do të merrte pas lindjes, do të shpenzoheshin për nevojat e foshnjës. Edhe mëhalla do të fillonte të fliste për të, teksa barku do t'i rritej dhe e fshehta e saj do të dilte në shesh. Duhej të transferohej diku tjetër...

Qiraja në katin përdhes të asaj shtëpie dykatëshe në rrugën *Aspasia* në lagjen *Hollargo*, që e gjeti duke lexuar reklamat, ishte brenda mundësive të saj. Pronares së shtëpisë, që banonte në katin e sipërm dhe ishte e ve, i tha historinë për lotëse që kishte sajuar dhe ishte e vendosur t'ia përsëriste kujtdo që njihte. Ishte e fejuar, por bashkëshorti i saj i ardhshëm kishte vdekur një javë para dasme në një aksident rrugor dhe e kishte lënë me një foshnjë në bark që duhej ta rriste e vetme. Pyetjes dashamirëse të gruas zemërmirë për prindërit e saj dhe të të shoqit, iu përgjigj se prindërit e saj nuk jetonin, ndërsa ata të të shoqit nuk e deshën kurrë dhe ia mbyllën derën. Sigurisht që nxitoi ta siguronte zonjën e shtëpisë se do të ishte shumë e rregullt

në pagimin e qirasë, falë nunit të saj që i kishte dhënë një shumë të konsiderueshme parash. Dhe pasi të lindte, normalisht që do të vazhdonte punën.

Me një humor të ripërtërirë u vendos në shtëpinë e saj të re pas pak ditësh. Mundi të gjente dhe një punë për pak orë te një kinkaleri e lagjes. Pronari i saj ishte i moshuar dhe donte të shkonte në shtëpi në drekë dhe Ranja, me rekomandimet e zonjës Vera, zonjës së shtëpisë ku banonte, u punësua dhe merrte njëfarë page që i shtohej depozitës së saj bankare. Përveç kësaj, me këtë veprim fitoi simpatinë e zonjës së shtëpisë për qiraxheshën e re, që përpiquej të jetonte me dinjitet.

I dhembte në shpirt zonjës së shtëpisë për nënën e re të pamartuar, e mori nën mbrojtje dhe kujdesej për të. Gjithashtu, i biri me të shoqen dhe mbesën prej vitesh ishin vendosur në Selanik. Vetëm ajo, vetëm edhe Ranja, kishin njëra-tjetrën. Kur erdhi çasti për të lindur, i qëndroi pranë më mirë se një nënë, dhe vajza e pranoi se ndihma e saj ishte e çmuar. Vetëm se, shumë shpejt, sapo e mori veten, filloi të asfiksohej nga kujdesi i tepërt i saj. Por nuk guxoi të thoshte asgjë. Megjithëse çeku mbërriti në duart e saj dhe vërtetoi që shuma ishte e njëjtë me të mëparshmin, e kënaqur me faktin që babai i vajzës së saj e kishte mbajtur premtimin, e kuptonte që përsëri duhej të gjente një punë. Arsyet nuk ishin vetëm ekonomike. U lodh duke u shtirur. Ajo donte të jetonte e jo ta kalonte ditën duke ndërruar pelenat e foshnjës së saj të bukur. E donte vajzën e saj, kjo, me të vërtetë, që ishte surprizë për atë vetë, por nuk do të sakrifikonte jetën për të. I kishte mbushur të tridhjetat. E bukur si kurrë më parë, me trupin të padëmtuar nga shtatzënia dhe lindja,

mjaft kishte ndenjur urtë. Por s'shihte ndonjë mënyrë se si mund t'i kthehej jetës së mëparshme, pa i shpëtuar syrit vigjilent të Verës.

Puna që gjeti ishte, me të vërtetë, e përkryer. Ndoshta vetë puna jo dhe aq, por shefi i saj ishte me të vërtetë i përkryer! Dyzet vjeç, i bukur, dhe beqar. U kuptua që i bëri shumë përshtypje me pamjen e saj joshëse dhe paga që i propozoi ishte tepër e lartë. I dha të kuptonte se ishte e domosdoshme ta shoqëronte në udhëtimet e tij profesionale, ndërsa vështrimi i tij ishte kaq nënkuptues, sa Ranja e kuptoi që nuk do të kishte dhomë më vete për të. Orari i punës do të zgjatej dhe gjatë orëve të natës... U largua nga zyra e tij duke fluturuar, e sigurt se kishte gjetur punën që ëndërronte. Por ç'do të bënte me Verën...

Përfundimisht nuk ishte e nevojshme. Me lot në sy gruaja e mirë i tha se do të shkonte të jetonte me të birin. E shoqja ishte shtatzënë me binjakë. E kishin të pamundur t'ia dilnin mbanë vetëm, dyqani kishte nevojë për të dy, dhe u duhej ndihmë. Apartamenti në katin e sipërm u dha me qira. Ranja gjeti qetësinë e saj dhe bashkë me të gjeti dhe zonjën Vaso që t'i mbante vajzën. Ekzistonte Perëndia...

Venecia vështrroi me një fytyrë të vrenjtur pulën brenda në tenxhere. Nuk i ishte bërë e mirë. Salca nuk ishte piksur sa duhej dhe ngjyra ishte më e zbehtë se ç'e mbante mend nga hera e fundit që e kishte gatuar. Sa për orizin, në tenxheren tjetër, ngjante si llapa. Ndoshta, përfundimisht, duhej të ndryshonte mendim e të gjente një grua që, përveç punëve të shtëpisë, edhe t'i gatuate. Madje kur provoi ato që kishte gatuar, e konfirmoi këtë. Njëra krejt pa shije dhe

tjetra me shumë kripë dhe, si rezultat, asnjëra nuk hahej. Pas dy-tri kafshatave të para u dëshpërua, dhe i derdhi të dyja tenxheret në plehra. Pa dashje psherëtiu duke kujtuar Xhorxhian, kuzhinieren që pati dikur në Kefalonia, por edhe Merin në Patra. Që të dyja ishin mjeshtre të gatimit, të zonjat në kuzhinë dhe çdo gjë që gatuanin ishte një mrekulli. Ia vuri fajin vetes që kurrë nuk u interesua të mësonte prej tyre. E theu disi urinë duke ngrënë pak kos, ndërkohë që përpiquej të gjente një zgjidhje. Ku dhe si do të gjente njeriun e duhur me specifikimet e rrepta që vendoste gjithmonë? Luga i mbeti në dorë si meteor para se të arrinte te buzët e saj. Zoti Lluka! Ndoshta ai do të mund ta ndihmonte... Në dyqanin e tij shkonin pothuajse të gjitha gratë e lagjes çdo ditë. Nuk kishte asnjë dyshim se nuk ishte aq i përmbajtur sa u tregua me të. Duhej t'i njihte mirë njerëzit. E hodhi poshtë idenë që të pyeste shitësin e mishit. Do ta trulloste me pyetje, dhe përveç kësaj zoti Lluka iu duk më simpatik.

U çudit me veten për iniciativën. Vështroi nga dritarja dhe pa makinën e tij të parkuar para shtëpisë, pra ishte kthyer. E injoroi faktin që në këtë orë të drekës ai ndoshta ishte shtrirë për të fjetur pak dhe veshi me nxitim pallton. Kaloi rrugën dhe trokiti në derën e tyre.

Efterpit, kur hapi derën dhe u përball me vizitoren, për pak sa nuk i ra Penelopi nga duart. Por nuk mundi të mos i zgurdullonte sytë kur pa gruan e veshur me të zeza, Venecian e pashme, që e vështronte me mirësjellje dhe paksa si në faj.

- Më falni për shqetësimin dhe madje në një orar kaq të papërshtatshëm, por doja të bisedoja pak me zotin Lluka! - tha me një frymë, para se të pendohet dhe të ikte. Tashmë e kishte kuptuar se sa e pamatur dhe impulsive ishte treguar.

Ndoshta dhe e bënte, se Efterpi po vonohej t'i përgjigjej, e shokuar nga vizita që nuk e priste për asnjë arsye, por Lluka, që e dëgjoi, brofi në këmbë dhe nxitoi për te dera.

- Zonja Cirigoti! - tha me zë të lartë. - Kishit ndonjë problem me ato që bletë? - pyeti i shqetësuar.

- Cilat? Jo, jo! Për atë Zot! Asnjë problem! Thjesht doja t'ju kërkoja një nder...

- Po mirë te dera do të bisedojmë? Hyni brenda, ju lutem! Efterpi, ç'më rri kështu? - qortoi gruan e tij që ende rrinte si e shastisur. - Hapi rrugën zonjës të kalojë!

U gjendën në dhomën modeste të ndenjjes e të mobiluar thjesht. Venecia vështroi përreth e kënaqur për rregullin dhe pastërtinë që mbizotëronte, por vëmendjen ia tërhoqi foshnja e shëndetshme, që ia ktheu vështrimin me interes. Dhe pastaj ndodhi diçka që i la të gjithë si statuja. Vogëlushja njëvjeçare, anoi trupin dhe i zgjati duart vizitores. Ajo, pa u menduar, e mori në krahë. Iu mor fryma. Kishte vite pa mbajtur foshnjë. Ajo aromë e këndshme dhe e njohur depërtoi brenda saj dhe ishte si balsam për të. Kujtimi i fëmijës së saj, që mendonte se e kishte varrosur thellë, u zgjua. E shtrëngoi pas vetes Penelopin, që nuk qau, por përkundrazi u rehatua më mirë në krahët e saj dhe filloi të merrej me karficën *cameo* që Venecia nuk e hiqte kurrë.

- Kërkojmë falje! - pëshpëriti Efterpi dhe zgjati duart të merrte foshnjën, që reagoi duke bërëtitur dhe duke u kapur fort pas vizitores.

- S'ka gjë... - e siguroi Venecia, që dhe ajo nuk donte të ndahej nga vogëlushja. - Kam vite pa mbajtur një foshnjë... sigurisht nëse nuk e keni problem...

- Ç'problem të kemi? - tha gruaja duke buzëqeshur. - Thjesht nuk e prisja. Nuk i afrohet atyre që nuk i njeh dhe

më bëri përshtypje që sapo ju pa... Po u hutova dhe nuk ju thashë të uleni! Kaloni! Për ne është ora që pimë kafenë... Dëshironi edhe ju?

- Jo... Erdha vetëm për pak... Një impuls i momentit...

U ulën në dhomën e ndenjjes, dhe Penelopi, u rehatua tashmë në prehrin e saj, dhe po merrej me orën e dorës së Venecias.

- Si mund t'ju ndihmoj, zonja Cirigoti? - mori fjalën Lluka, që situata e çuditshme e sikletoste gjithnjë e më shumë.

- Për shkak të natyrës së punës suaj, ndoshta keni mundësi të më propozoni ndonjë zonjë që të punojë për mua... Si ndihmëse shtëpiake... Kam frikë se nuk do t'ia dal mbanë me punët e shtëpisë si dhe me gatimin. Veçanërisht me këtë të fundit. Nuk dua që ajo të qëndrojë në shtëpinë time. Dua që të vijë në mëngjes e të ikë në drekë. Do të mundesha t'i drejtohesha ndonjë agjencie, por preferoj të më propozoni ju ndonjë grua, se në njëfarë mënyre do të dilni garant për të. Dua të jetë e ndershme, e qetë, pastërtore, të gatujë mirë dhe, kryesisht, të mos jetë kureshtarë. Nuk shquhem as për durim, as për shoqërueshmëri, zoti Lluka... Si thoni? Mund të më ndihmoni? Keni ndonjë në mendje?

Kishte folur më shumë se zakonisht dhe ndaloi papritur. Pothuajse ishte penduar për këtë veprim të saj. Pse ta ngatërronte këtë njeri të huaj për të dhe përse t'i drejtohej atij për nevojat e saj? Por Lluka po rrinte i menduar, sikur por përpunonte në mendje kërkesën e saj. Pas disa minutash heshtjeje, kur Venecia po kërkonte ndonjë justifikim që të largohej, vështrimi i tij u ndriçua.

- Çfarë rastësie! - tha me zë të lartë. - Sigurisht që mundem t'ju ndihmoj!

- Për kë thua? - kërkoi të merrte vesh e shoqja.

- Për Anetën! A nuk kujdesej ajo për zonjën Hariklea që u nda nga jeta para njëzet ditësh?

- Ç'thua, mo i shkretë! Për atë të çmendurën nga Korfuzi po thua?

- Nga Korfuzi thatë? - u interesua Venecia, duke e lënë Penelopin të lëpinte tokëzën e rripit të palltos së saj.

- Po! - vazhdoi Lluka. - Dakord, është shumë e hedhur, për shkak të origjinës së saj, por më të mirë nuk do të gjeni! Është dyzet vjeçe, e pamartuar, me një zemër të bardhë. Të mos përmendim gatimet e saj! "Sofritoja që gatuan ajo... - thoshte zonja Hariklea... - edhe të vdekurin e ngjall!"

- Po, por nuk e ringjalli të shkretën Hariklea! - tha gruaja e tij, që do të merrte një vështrim të rreptë nga i shoqi e ta mbyllte gojën.

- Nëntëdhjetë vjeçe ishte e ndjera! I kishte ardhur momenti! Ç'ngatërrohesh ti tani? - e bombardoi ai para se të kthehej nga Venecia, që rrinte si e shastisur. - Doni t'i them të vijë t'ju takojë, zonja Cirigoti?

- Thua të jetë personi i përshtatshëm? - pyeti Venecia dhe më shumë pyeste veten e saj.

- Çfarë t'ju them? Pak më tutje banon, te rruga *Metono*. Është njeri i mirë dhe një e krishterë e zellshme. Çdo të diel shkon në kishë!

- Pa dashur t'ju fyej, zoti Lluka, - e ndërpreu Venecia, - kam parë njerëz të kryejnë krime, por që nuk mungonin në asnjë meshë! Ky pra nuk është kriter për mua. Por, sidoqoftë, e vlerësoj shumë ndihmën tuaj, dhe ju lutem t'i thoni kësaj zonjës që e pres nesër pasdite në orën pesë në shtëpinë time... Dhe tani nuk dua t'ju marr më shumë kohë...

Penelopi nuk dukej e kënaqur që e larguan nga prehri i saj, por lëvizjet e sigurta të duarve të Venecias, kur ia dha së ëmës, nuk e lejuan të qante.

- Kjo grua është magjistare! - tha Efterpi e shokuar me sjelljen e çuditshme të vogëlushes së saj, sapo dera u mbyll pas vizitores së tyre.

Por edhe ai bëri shenjën e kryqit fshehurazi...

Të nesërmen pasdite, Aneta kaloi pragun e shtëpisë përballë. Momentet e para të dyja gratë qëndruan përballë njëra-tjetrës, si kundërshtarë që secili maste forcën e tjetrit. Vështrimi i Anetës nuk ishte aspak i ndrojtur, teksa hyri në shtëpi, dhe Venecia kishte ndjesinë se gjatë atyre momenteve gruaja me faqe të kuqe kishte fotografuar çdo detaj në mendjen e saj. Kështu që iu dha mundësia edhe asaj të këqyrte vizitoren. Jo dhe aq e gjatë, truplidhur, me flokë sterrë të zinj të lidhur gërshet. Ajo që të bënte përshtypje ishin sytë e saj. Të bukur, të mëdhenj dhe të zinj.

- A nuk kalojmë në dhomën e ndenjjes? - propozoi Venecia, pasi kishte përfunduar vëzhgimin e kandidat-ndihmëses së saj të ardhshme.

- Pse jo? - u përgjigj Aneta dhe stolia e saj pasardhëse iu shfaq në fytyrë.

Buzëqeshja e saj ngjante shumë me shkëlqimin e diellit. Ndrìqonte dhe ngrohte të gjithë që ndodheshin rreth saj dhe Venecia papritur ndjeu sikur e kishte njeri shumë të afërt të panjohurën.

- Ke shtëpi të bukur, zonjë! - komentoj sapo u ulën. - Më kujton shtëpitë aristokrate të Korfuzit. Por edhe ti nga ata ishuj je mora vesh!

- Po... Nga Kefalonia...

- Vend që ka kaluar vuajtje të mëdha... - tha me një ton të pikëlluar Aneta. - Kam pasur një kushërirë atje... në Likuri... Kur ra tërmeti humbi burrin e shkreta... Po ti? Familja jote?

- Unë humba... - Lëmshi që i ishte mbledhur në fyt nuk e lejoi të vazhdonte. Edhe tani pas kaq vitesh, me të përmendur tërmetin, goja sikur i mbushej me xhama të thyer, nuk mundi të fliste.

- Mos vazhdo, zonja ime! - nxitoi të thoshte Aneta, me të vërtetë, e mërziur për çka i shkaktoi pa dashje. - Gjëra të tilla do të themi tani? Ajo që u bë, nuk zhbëhet më! Çdo njeri e ka të shkruar fatin e tij. Nga sa më tha Lluka ti kërkon një grua si ndihmëse shtëpiake. Unë, zonjë, këtë punë bëj qëkur kam qenë e vogël. U lindi në Shën Martino, një fshat pranë Aharavis. Ishim shumë fëmijë, dhe nuk ngopeshim me bukë... Me të mbaruar tetëvjeçaren, edhe atë me zor se nuk ia shkrepja për mësim, babai më dërgoi në qytetin e Korfuzit, te një kushërirë e largët që të kujdesesha për të dhe ajo të paguante shpenzimet e mia. Dhe kushërirra më pasoi te i biri që u martua dhe erdhi në Athinë. Vetëm se e kishte dorën e gjatë... dhe nuk e hiqte prej meje. Pa arritur që të ndodhte e keqja ika natën përmes natës nga shtëpia e tij. Gjeta punë gjetkë. Siç e kuptove e kalova jetën duke u shërbyer të tjerëve...

- Zoti Lluka më tha që nuk keni familje...

- Jo, zonjë. Nuk u martova, as fëmijë... kjo ishte dëshira e Zotit...

Venecia e vështroi përsëri me kujdes. Tashmë e kishte vendosur, dhe madje që në momentin e parë, që Aneta do të punonte për të. Diçka në vështrimin, diçka në sjelljen e saj e bënte të ndihej mirë. Sikur kishte gjetur një njeri të afërt.

- Unë tani po iki, zonjë... - tha gruaja dhe u mat të ngrihej. - Ti do të mendohesh dhe nëse do të vendosësh të më punësosh, më dërgon lajm me Llukën...

- Aneta, nuk kam asgjë për të menduar, - i tha Venecia, dhe gruaja u ul përsëri. - Do të qëndrosh. Por dua ta dish që nuk jam tip i lehtë... Nuk më pëlqen të dinë bota se çfarë bëhet në shtëpinë time...

Udhëzimet e Venecias ishin të qarta. Nuk donte të kishte marrëdhënie me fqinjët, as thashethemet nuk i pëlqenin. Ishte shpejt akoma që të dinte, apo të dyshonte, se shumë shpejt të gjitha urdhrat e prerë do të mbeteshin vetëm fjalë. Ranë dakord për pagesën dhe për orët e punës, i tregoi shtëpinë dhe i shpjegoi se si donte të ishte gjithçka. Gjithashtu i përmendi ushqimet që nuk hante. Dhe Aneta do të fillonte punë që të nesërmen.

Pa e kuptuar apo pa e kërkuar, jeta e saj u mbush papritur. Aneta solli në shtëpi gjallëri, dritë dhe këngë. Vinte çdo ditë në orën tetë dhe puna e parë ishte të bënte dy kafe. Dhe nëse fillimisht Venecia e pinte në dhomën e ndenjjes dhe Aneta në kuzhinë, shumë shpejt e zonja e shtëpisë me dëshirën e saj u spostua në kuzhinë. Të ulura që të dyja, me biskotat me kanellë të vendosura përpara, bisedonin si dy mikeshatë vjetra dhe bënë programin për punët e përditshme. Një herë në javë, fqinjët në përgjithësi dhe Lluca me Meletin në veçanti, jo pa u surprizuar, i shihnin të dilnin së bashku për pazar. Venecia, si gjithmonë e sjellshme dhe e tërhequr, ndërse Aneta, si rojë pranë saj, nuk lejonte që të merreshin shumë me zonjën e saj. Veçanërisht Meleti e kishte shumë frikë, se nuk hezitonte t'i kthehej kur thoshte ndonjë fjalë më tepër.

- Kasap, shih punën tënde dhe mos e zgjat muhabetin me zonjat! - i thoshte dhe sytë e saj të zinj e gozhdonin në mënyrë të frikshme.

Aneta si qen besnik pranë Venecias, e tregonte hapur dashurinë e saj për të. Kujdesej për të si për një fëmijë, dhe e mbante gojën kyçur në lidhje me zakonet e zonjës, që të gjithë donin t'i merrnin vesh. Përpiqeshin t'i nxirrnin ndonjë informacion për të shkuarën e saj, por Aneta, kur nuk kyçte gojën, iu kthehej kureshtarëve me të bërtitura:

- Nuk ju vjen turp? S'keni punë tjetër? Jeni burra e silleni si gra thashethemexhie!

Nuk do t'i tregonte kurrë sekretet që kishte marrë vesh. Muaj të tërë pasi kishte filluar punë, Venecia kishte mundur t'i tregonte mënyrën se si humbi jetën i shoqi, djali, dhe prindërit e saj. Dhe sytë e zinj të Anetës u mbushën me lot. Dhe nëse ajo vetë nuk mundi të qante, tjetra qau për ta sikur i kishte njerëzit e saj. Ndezi edhe kandilin për shpirtrat e tyre.

Ky kandil dhe temjani ishin bërë shkak i mosmarrëveshjes së parë midis dy grave. Aneta u habit që asgjëkund nuk gjendej ndonjë ikonë, as takëmet e domosdoshme që shtëpia të mbante pak erë temjani, dhe i tha Venecias se duhej të blinin, por ajo nuk pranoi.

- Je në vete, zonjë? - pyeti e çuditur Aneta. - Shtëpi pa ikona, pa kandil, pa temjan?

- Pikërisht, Aneta! Shtëpi është! Nuk është kishë!

- Këtë nuk do ta komentoj! Kam kaq kohë këtu, e nuk shkuam një ditë në kishë të ndezim një qiri! A s'më thua? E krishterë je, apo jo?

- Kështu them...

- Ortodokse dua të them!

- Edhe unë atë po them! Por nuk... Dua të them që nuk...

- E kuptova! - iu përgjigj Aneta. - Ia vë fajin Zotit, zonjë, për të gjithë njerëzit që të mori, në vend që të shkosh tek Ai për të gjetur ngushëllim! S'është për t'u habitur që je bërë kështu!

- Si jam bërë domethënë?

- Mua pret që të ta them? U mbylle në shtëpi, hoqe dorë nga njerëzit... Bukuria jote si e një kukulle prej porcelani dhe e le të vyshkej pa e rindërtuar përsëri jetën tënde! Mëkat, zonjë!

- U përpoqa... - mermëriti Venecia, por nuk i tha asgjë tjetër.

Gjithsesi të gjitha ato që kërkoi Aneta u blenë të nesërmen dhe shtëpia u përmbyt me aromën e temjanit. U mësua madje edhe me refleksat e lehta që hidhte kandili përreth, që gruaja e ndizte çdo pasdite para se të largohej. Ajo flakë i bënte shoqëri, kur zhytej në heshtje gjatë netëve të saj të vetmisë...

Zija në shtëpinë përballë, të Llukës dhe Efterpit, u mor vesh që atë ditë. Lajmin ia dha që në mëngjes Aneta.

- Vdiq babai i Llukës, pushim zemre! - i tha para se të hiqte xhaketën.

- Vërtet?

- Po, nesër bëhet varrimi. Të blejmë kafe dhe biskota e të shkojmë.

- Ku të shkojmë?

- Zonjë, ç'pësuat? Po të them që vdiq një njeri dhe ishte fqinji ynë! Gjëja e duhur është të shkojmë pasdite të ngushëllojmë familjen dhe në këto raste çojnë kafe dhe biskota për ngushëllim!

- Po ç'punë kemi ne?

- Nuk është punë, zonjë! Njerzillëk quhet! Përveç kësaj, ke edhe një detyrim ndaj tij. A nuk të tha ai për mua? A nuk u interesua ai pasi ia kërkove? Turp!

Tetë muaj kishin kaluar nga ajo ditë dhe kurrë, përveç vajtjes në dyqan, nuk e kishte kaluar pragun e shtëpisë së fqinjit të saj. Disa herë shihte të shoqen që nxirrte shëtitje me karrocë Penelopin e vogël, dhe pak herë ishin përshëndetur nga larg. Dhe tani Aneta i kërkonte të shkonin në shtëpinë e tyre në një moment kaq të vështirë. Do të donte të kundërshtonte, por, pas kaq kohësh, tani e dinte, se kur donte një gjë Aneta, duhej të bëhej.

Edhe ngashërimet e mbytura u ndërprejnë, kur ajo u shfaq në dhomën e madhe të ndenjjes së Llukës dhe Efterpit. Aty do ta ruanin të vdekurin, se shtëpia e tij ishte e madhe dhe i nxinte të gjithë njerëzit që do të vinin për ngushëllim. Përveç kësaj, ishte edhe oborri, që ishte i mbushur plot me njerëz. Venecia, duke kaluar rrugën që i ndante, e zbehtë dhe me buzët të shtrënguara, nuk i ktheu sytë nga kapaku i errët i arkivolit që ndodhej në hyrje. As nuk u afrua aty ku gjendej i vdekuri. I dukej sikur po përjetonte humbjet e saj. I dha dorën Llukës për ta ngushëlluar, po ashtu edhe Efterpit, dhe pastaj u kthye nga gruaja e ve, e cila nuk gjente ngushëllim. Dhjetëvjeçarë jete të përbashkët i rëndonin mbi supe me kujtimet e tyre gruas, bota e së cilës u zbraz papritur. Venecia e kishte provuar këtë ndjesi. Kishte parë hallën e saj të shkatërrohej pas vdekjes së Xanetos.

Ndërprerja e shkurtër e zisë, për shkak të pranisë së saj, mbaroi. Një prej grave filloi të vajtonte dhe Venecias iu duk sikur po mbytej. Doli në oborr së bashku me Anetën. Muzgu

i ëmbël i shtatorit që po mbaronte, e ndihmoi të qetësohej. Një zonjë i ofroi kafe dhe e pranoi me mirënjohje. E ndiente gojën të thatë. Dëgjoi Anetën që po fliste me disa njerëz dhe u kthye të shihte cilët ishin. Përballë kishte një çift, që i hidhte vështrime vjedhurazi. U bënë prezantimet dhe biseda vazhdoi, ndërsa ajo i ndiqte në heshtje.

- Po vogëlushen ku e latë? - pyeti Aneta Luizën dhe Apostolin.

- Është në shtëpi me zonjën e cila kujdeset për të. I thashë edhe Efterpit të sillte Penelopin. Në këto momente nuk është ambient i përshtatshëm për fëmijë! - u përgjigj Luiza.

- Ashtu është!

- Po ju? - u kthye nga Venecia - Jeni në rregull tani?

- Po... falë Anetës... - u përgjigj ajo me hezitim.

- Zoti Apostol, - mori fjalën Aneta që të shpjegonte, - është financier. Ka zyrën e vet. Banojnë edhe këta këtu përballë. Atje është shtëpia e tyre, - tregoi Aneta dritaret e ndriçuara të shtëpisë njëkatëshe që ndodhej në të njëjtin drejtim, në anën tjetër të rrugës *Aspasia*. - Kanë edhe një vajzë. Vërtet, e pagëzuar vajzën?

- Thamë ta pagëzojmë në fund të muajit...

Pa marrë pjesë në bisedë, Venecia ndiqte si diskutimin që vazhdoi, ashtu edhe ndihmësen e saj. Pavarësisht se dinte gjithçka që ndodhte në mëhallë, mënyra si fliste Aneta tregonte interesim të vërtetë dhe njerëzor, dhe jo predispozitë për të kritikuar apo për thashetheme. Vetëm kur u përmend Ranja, vështrimi i saj u errësua, dhe zëri i saj u dëgjua i ashpër.

- Asaj vajze duhet t'i vijë turp! I fali Zoti një engjëll! E keni parë vogëlushen e saj? E bukur si pikturë është e

mjera! Edhe jashtë martese, një fëmijë është bekim, këtë them unë! Dhe nëse nuk do të ishte zonja Vaso, nuk dua as ta mendoj se çfarë do të ndodhte!

- Tani e merr disa herë në shtëpinë e saj gruaja e shkretë...
- plotësoi Luiza. - Ç'të bëjë? I duhet të kujdeset dhe për të shoqin dhe Ranja nuk mblidhet. Nuk vjen në shtëpi me ditë të tëra.

Venecia u kollit që t'i jepte Anetës të kuptonte se duhej të iknin. U përshëndetën, dhe kur dolën te dera Aneta e përshëndeti që të shkonte në shtëpinë e saj.

- U gdhifsh mirë, zonjë, nesër takohemi përsëri dhe flasim!

- Nuk mjaftuan këto që thamë sot? - e ngacmoi Venecia.
- Përpos të tjerave, vajtëm për ngushëllim dhe rezultoi në një thashethemnajë si garë stafete.

- Koment shoqëror quhet! - ia ktheu përgjigjen rrufe Aneta para se të largohej me hap të shpejtë.

Venecia nuk i ndezi dritat kur hyri në shtëpi dhe mbylli derën pas vetes. Drita e rrugës lante me ndriçim dhomën. U ul te kolltuku ku ulej zakonisht. Kjo dritare shihte nga oborri i fqinjët që ishte i mbushur plot e përplot. Disa u ulën te shkallët e hyrjes, disa nëpër parvaze, ndërsa më të moshuarit te ndenjëset e oborrit.

Pranë saj, te tavolina e vogël ishte mbajtësja e cigareve e gdhendur me mjeshtëri. Mori një dhe e ndezi. Mendja e saj po udhëtonte në Patra. Hallë Kiara e shtrirë në shtrat, dhe ajo e mbyllur në shtëpinë e madhe, për të qenë gati në çdo moment. Kishte frikë të largohej se mos ndodhte ndonjë gjë, siç ndodhi atëherë me tërmetet. Iku dhe humbi djalin e saj. Mendimi se nëse do të ishte me të, do të kishte humbur

jetën edhe vetë nuk ishte gjë tjetër përveçse një torturë tjetër. Nëse do të ishte varrosur nën rrënoja nuk do të kishte kaluar ato që pasuan...

**

Për shtatë vjet të tëra u varros për së gjalli së bashku me hallën e saj. Për shtatë vjet harroi të ishte çdo gjë tjetër, përveçse një figurë e heshtur që vërtitej nëpër dhoma dhe gjallërohej vetëm kur gjendej pranë të sëmurës. I lexonte libra, gazeta, artikuj nga revista të ndryshme dhe injoronte vështrimin e trishtuar të infermieres, që e dinte se sa të kota ishin të gjitha këto. Mendja e Kiarës tashmë ishte dorëzuar dhe vetëm zemra e saj e dobët vazhdonte të rrihte, sado që vetë Kiara nuk e donte. Nëse do të kishte forcën e duhur, do ta ndalte, dhe kështu e lirë do të shkonte të takonte të gjithë ata që humbën jetën përpara saj.

U bë edhe kjo. Pranverën e vitit 1967 filloi udhëtimin e gjatë dhe Venecia ndjeu t'i rrëshqiste toka nën këmbët e saj. Bota iu duk shumë e madhe për këtë vetmi absolute. Nuk ekzistonte asnjë njeri që t'i thoshte të paktën një fjalë, as ajo vetë nuk kishte arsye që të fliste me dikë, përveç kuzhinieres, që çdo ditë e pyeste se çfarë donte t'i gatuate për të marrë një përgjigje të papërcaktuar. Meri kishte shumë nevojë për para, përndryshe do të jepte dorëheqjen dhe do të ikte. Sido që të ishte puna, e tepërt ishte në atë shtëpi. Çfarë t'i bënte gjellët që gatuate, përderisa zonja e shtëpisë i pickonte si harabel, madje edhe këtë e bënte vetëm kur e kujtoje. Fatmirësisht që ishte edhe Dhimitra, një vajzë që kishin

punësuar para katër viteve, që të ndihmonte në punët e shtëpisë dhe shkëmbente ndonjë fjalë me të.

Kaluan edhe gjashtë muaj të tjerë para se Venecia të ndërgegjësohej se kjo jetë nuk kishte kuptim. Ose duhej ta jetonte, ose t'i jepte fund. Vendosi për të parën, duke dalë nga letargjia e thellë ku ishte zhytur. Dhe vendimi përkoji me transferimin e Dora Galanopulos te shtëpia përbri. Shumë më vonë Venecia e kuptoi se sa shkatërrimtare ishte për të kjo njohje, por atëherë mendoi se fryu pak ajër i freskët në jetën e saj. Dora ishte te të dyzetat, e martuar me një tregtar të pasur stafidhesh, por nuk kishin fëmijë. Mendjelehtë, por tip i gëzueshëm. Së bashku me përhumbjen e saj proverbiale, përfaqësonte atë tip gruaje që Venecia nuk kishte ndeshur kurrë në jetën e saj. Për arsyet e saj, ushqente simpati të madhe për gruan e veshur me të zeza të shtëpisë përbri dhe vendosi të krijonte marrëdhënie me të, pavarësisht nëse vetë Venecia nuk dinte nëse e donte një gjë të tillë.

U shfaq në derën e shtëpisë së saj një pasdite, një muaj pas transferimit, e veshur dhe stolitur, me një buzëqeshje të gjerë dhe një kek të gatuar prej saj në duar. As nuk e kuptoi sesi u gjendën në dhomën e ndenjjes duke pirë kafe, ndërsa Dora fliste pa ndërprerje. Gjithashtu, nuk e kuptoi sesi pranoi ftesën për çaj të nesërmen në shtëpinë e saj, ku do mblidheshin edhe zonja të tjera. U hap rruga... Meri dhe Dhimitra, më në fund, kishin diçka për të bërë, përderisa edhe Venecia e hapi shtëpinë e saj. Pak nga pak, po e niste përsëri nga e para, e motivuar kryesisht nga mikja e saj e re, që ishte e vendosur ta integronte në shoqërinë e lartë të qytetit gruan e vetmuar. Vetëm për një gjë nuk iu prish mendja Venecias. Nuk do t'i hiqte rrobat e zeza, dhe as nuk

do ta ndryshonte veshjen e saj sipas modës së asaj periudhe. Nuk i pëlqenin fundet që i linin zbuluar kofshët, flokët e prerë shkurt dhe ngjyrat e ndezura. Por, bukuria e saj natyrale, dhe veshja e saj, që nuk ndryshoi aspak, e bënë të binte në sy kudo që shkonte. Kishte mbushur dyzet e shtatë vjeç, por moshja e saj ishte e papërcaktueshme. Një fytyrë pa të meta, beli i hollë dhe trupi i gjatë, ishin ato për të cilat Dora e shëndoshë ishte xheloze.

Herën e parë ajo nuk e vuri re, ndërsa ai nuk ia ndau sytë për asnjë moment. Por iu shmang prezantimit me të që të kishte kohë ta studionte. E ve, e vetme, dhe shumë, shumë e pasur...

Fillimi i njohjes së tyre u bë në festën e madhe që organizoi çifti Galanopulu për Vitin e Ri. Venecia e kishte pranuar ftesën pa mundur të mposhte brerjet e ndërgjegjes. Por kur ia shprehu Dorës hezitimet e saj, ajo ngriti zërin duke i thënë:

- Nuk besoj se e ke seriozisht! - e qortoi. - Dakord, humbe hallën para tetë muajsh! Edhe? Do të varrosesh edhe ti bashkë me të?

- Nuk e kam vetëm për hallën që humba, Dora...

- Po, po... e di! Patra ka pjesën e vet në thashetheme. Por kanë kaluar edhe katërmëdhjetë vjet, Venecia! Je gjithë kjo grua! Vetëm do të mbetesh?

- Nuk kam ndër mend të martohem, Dora! - iu përgjigj prerë ajo.

- Kush e tha një gjë të tillë? Por një flirt është gjithnjë i mirëpritur!

- Flirt?

- Është fjalë e panjohur për ty? E mora me mend! Ta dish se kush më thoshte se ngele për vite të tëra e varrosur së bashku me hallën tënde! Nejse, kushdo që të ishte, me sa duket ka pasur të drejtë! Por deri këtu veçse! Si zija ashtu edhe vetmia! Dhe shih të qepësh ndonjë fustan të ri!

Ja edhe një gjë tjetër që kishte vite pa e bërë: të qepte fustan mbrëmjeje. Një stiliste kishte marrë përsipër t'ia ripërtërinte garderobën pa pjesëmarrjen e saj, që të mos dilte më me ato rroba të stilit të vjetër. Ia kishte marrë masat dhe herë pas here i qepte ndonjë fund të ri, gjithmonë të gjatë, ose disa këmishë, gjithmonë të zeza dhe me jakë të ngritur, që e mbërthente deri lart, dhe aty vendoste karficën *cameo*. Ia kishte dhuruar Mirtoja në përvjetorin e parë të martesës dhe nuk e hiqte kurrë. Por një fustan, dhe madje fustan mbrëmjeje, ishte tjetër histori...

Pamja e saj atë mbrëmje bëri që të gjithë të mos i shqisnin sytë prej saj. Fustani i gjatë prej dantelle të zezë, pas grindjeve homerike me Dorën që kishte bashkuar forcat me stilisten, i tregonte supet e zbuluara. Në kontrast me lëkurën e saj të bardhë, tërhiqte vështrimet si me magnet, ndërsa qafa e gjatë zbukurohej vetëm nga një kordele e kadifenjtë me karficën që nuk e hiqte kurrë. Me flokët të ngritur lart, dilnin në pah vëthët me perla ndërsa në gisht i shkëlqente unaza me diamante e martesës. Kishte bërë pak tualet dhe kjo e dallonte nga zonjat e tjera që, të ngarkuara me stoli, të veshura me fustane fosforeshente dhe të lyera si kukulla fallco, të vetmen gjë që arrinin ishte të ngjanin shumë me njëra-tjetrën.

Ishte momenti që të bënte lëvizjen e tij, që mos t'ia kalonin të tjerët. Tashmë dallonte shumë vetë që ishin

të gatshëm t'i afroheshin, të vetëprezantoheshin dhe të pretendonin ekskluzivitetin. Si qen gjuetie që nuhat gjahun, hapi rrugën ndërmjet të ftuarve të tjerë dhe doli përpara saj. Në vështrimin e saj të çuditur kaloi një si shkëndijë zemërimi për shfaqjen e tij kaq të papritur që e bëri të përplasej me të me tërë kuptimin e fjalës. Ai nuk u tremb. Mori dorën e saj dhe e afroi te buzët, duke e ngulur vështrimin te sytë e saj.

- Zonjë e bukur, quhem Jason Theotoku! Kërkoj falje për... mënyrën, por pas pak nuk do të kisha mundësi as t'ju afrohesha!

- Dhe për ç'arsye? - pyeti Venecia ende e zemëruar.

- Pa hidhni një sy përreth! Numërova të paktën tetë zotërinj që po bëheshin gati të bënin atë që bëra unë...

- Dhe thatë të arrinit në kohë se mos jua kalonin të tjerët!
- e ironizoi tani ajo.

- Pse, nuk kam të drejtë...

- Më vjen keq. Por si ju, ashtu edhe këta tetë zotërinjtë, duhet të dini që nuk më pëlqejnë... këto lloj sulmesh të pahijshme.

- Atëherë të më falni dhe jepmëni mundësinë t'ju tregoj se thellë në vetvete jam njeri i mirë dhe i di rregullat e sjelljes së fisme.

- Vetëm sot i harruat?

- Vetëm kur ju pashë, zonja ime. Kam shumë vite që jetoj në Patra, nuk ju kam parë herë tjetër e do të isha i verbër nëse nuk ju vija re! Më thoni pra, që më falni dhe më lejoni t'ju ofroj një pije! Përndryshe nuk ka kuptim të rri akoma në këtë pritje, sado që jam mik i burrit të Dorës. Më mendoni dot duke ecur nëpër rrugët e shkretuara në vigjilje të Vitit të Ri? Mund ta bëni këtë?

Nuk e donte atë buzëqeshje që u formua në buzët e saj. Por duhej ta pranonte se ai ishte tip shumë i gëzueshëm. Pa iu përgjigjur, kaloi dorën në krahun e tij dhe e lejoj ta shoqëronte deri në cep të sallës së madhe, ku shërbeheshin pijet. Pak më vonë, teksa ai priste në radhë që të merrte dy gota me shampanjë, iu dha rasti ta vëzhgonte me kujdes. Ishte shumë i gjatë, por lëvizjet e tij ishin në harmoni. Kostumi serioz i rrinte shumë mirë dhe dukej i shtrenjtë. Flokët e tij kishin refleksë të arta dhe ishin në kontrast të plotë me sytë e tij të errët, që iu rrinin si kurorë vetullat në ngjyrë gjithashtu të errët. Kishte mustaqe, të trajtuara në mënyrë të tillë që fshihnin disi buzën e sipërme, dhe bënin të binte në sy buza e poshtme që ishte gjithë formë dhe mishtore. Shprehte njëfarë besimi dhe diçka tjetër që Venecia nuk mund ta përcaktonte, por që i shkaktonte një tronditje të ëmbël. Tani Jasoni u gjend pranë saj dhe po i zgjaste një prej gotave të mbushur me lëngun ngjyrë ari. Mundi të vinte re se duart e tij kishin gishtërinj të gjatë, me thonj të mirëmbajtur. Trokitën gotat dhe shkëmbyen urime për Vitin e Ri që pas pak do të hynte në jetën e tyre. Dora, kur i pa, lëshoi një pasthirmë gëzimi.

- A, u njohët domethënë?

- Po... domethënë ende jo, - u përgjigj Venecia me hezitim, teksa kuptoi që ajo vetë nuk ia kishte thënë ende emrin e saj shoqëruesit të saj simpatik.

- Atëherë Venecia, po të prezantoj me zotin Jason Theotoku...

- Po, këtë moment të prezantimit e kaluam... - i tha Jasoni që buzëqeshi kur pa që Dora nuk kishte kuptuar. - Dua të them që unë u vetëprezantova, por zonja e bukur nuk ma tregoi emrin e saj.

- Është mikja ime, Venecia Cirigoti nga Kefalonia. Banon te shtëpia përbri.

Lavdëroi Zotin për hutimin e Dorës. Ai i dinte të gjitha këto, ia kishte thënë vetë ajo, ashtu siç i ishte përgjigjur edhe të gjitha pyetjeve të tij në lidhje me vejushën misterioze dhe pasanike. Por e la të mbaronte dhe pastaj mori dorën e Venecias në të tijën dhe e puthi.

- Gëzohem shumë... - shqiptoi dhe zëri i tij i kultivuar, thellësisht mashkullor, erdhi dhe i përkëdheli veshët.

E tërhoqi me takt dorën që Jasoni po vonohej ta lëshonte. Ky burrë po e turbullonte dhe kjo ndjenjë po e shqetësonte. Nuk i pëlqente të ndihej kështu, se ishte diçka që po e provonte për herë të parë. Me Mirton gjithçka kishte qenë ndryshe. E largoi kujtimin e tij se i erdhi turp. Qëndronte aty e magjepsur nga një burrë tjetër dhe kjo nuk i shkonte për shtat as pozitës së saj, por as moshës së saj. Nuk ishte ndonjë çupëlinë. Ishte gabim i saj të vinte në këtë pritje dhe u mat të gjente një justifikim sikur ishte e sëmurë dhe të ikte. Jasoni, sikur e ndjeu ndryshimin e saj, ndërpreu bisedën me Dorën duke i thënë me mirësjellje: - Dora, më duket se po të kërkon zonja Kotili.

Pa e zgatur, e kapi lehtë për krahu Venecian dhe dolën në një prej verandave të shtëpisë. Vuri re që ajo mbyllte sytë që të merrte frymë thellë. Mbrëmja ishte e ëmbël, megjithëse ishte mesi i dimrit. Hoqi xhakëtën dhe ia hodhi supeve. Ajo e vështroi e çuditur.

- Më lejon, apo jo? - e pyeti duke lënë mënjanë shumësin. Para se të arrinte Venecia ta qortonte, ai vazhdoi duke buzëqeshur: - Të më falësh për përdorimin e njëjësit, por më duket qesharake që dy të rinj si ne t'i drejtohen njëri-tjetrit në shumës. Nuk jemi në vitet një mijë e tetëqind.

- Nuk jam mësuar me një familjaritet kaq të shpejtë, zoti Theotoku! - i tha me një ton të ashpër. - Ende nuk u njohëm.

- E ç'na pengon të njihemi? Dhe sa për sqarim, mua më quajnë Jason! - e korrigjoi. - Ndërsa për mënyrën që të veçova nga biseda, po të them që Dorën e vlerësoj shumë, por kur fillon të flasë, harron të pushojë. Kjo mund të ishte shkak edhe për divorc, nëse zoti Galanopulo nuk adhuronte edhe dheun ku shkel mikja jonë.

Venecia buzëqeshi përsëri. Ky njeri kishte një efekt të çuditshëm mbi të.

E vërtetoi në vazhdim. E bindi të vallëzonte me të, pas shekujsh që kishte pa u gjendur në krahët e një burri, dhe ta ndiqte pas në një vals, këndonte me zë të ulët së bashku me të ftuarit e tjerë këngën *Shkoi viti i vjetër* dhe pranoi puthjen e tij plot mirësjellje në faqe për fillimin e vitit tjetër, që numëronte minutat e tij të parë. Sikur të mos ishte e njëjta, që të nesërmen pranoi ta shoqëronte ai në festën e organizuar për prerjen e kekut tradicional të Vitit të Ri te shtëpia e zonjës Avrami, ku ishin që të dy të ftuar për çaj. As nuk e kuptoi sesi hyri Jasoni në jetën e saj, duke i kërkuar të rrinin bashkë me një mënyrë krejt të veçantë, që nuk mundi t'i rezistonte. U bë pjesë e përditshmërisë së saj dhe shumë shpejt të gjithëve u dukej krejt normale që ku gjendej njëri, të ishte edhe tjetri. Por askush nuk kishte guximin t'i thoshte Venecias ato që fliteshin për burrin simpatik Jason Theotoku. Madje edhe Dora nuk i pranonte thashethemet. Madje e kishte inatin edhe me të shoqin për dyshimet e tij për sa i përket kësaj lidhjeje të re dhe "tejet të rrezikshme", siç i kishte thënë fjalë për fjalë.

- Naso, po e ekzagjeron! - e qortoi ajo. - Dakord, Jasoni është shquar për një jetë të shthurur, si thonë shumica, megjithëse më duket se e teprojnë! E ç'lidhje ka kjo? Përrjashtohet mundësia që të dashurojë Venecian dhe të ketë vënë mend? Çdo burrë para se të martohet ka shkuar me gra të ndryshme. Mos do të më thuash që para se të martoheshim ke qenë një burrë model?

- Por ti harron e dashur që ne tani së fundmi kemi ardhur në Patra dhe të gjithë ata që flasin i njohin më mirë njerëzit dhe gjërat.

- Askush nuk e thotë fjalën e mirë, Naso! Ti, a ke ndonjë ankesë për Jasonin? Apo nuk silllet mirë me Venecian? Njeri shembullor duket! Zotëri i vërtetë! Gjithashtu, nuk po bëjnë ndonjë krim. Por kështu janë të gjithë! Akuzues! Për kaq vjet kjo grua nuk pa një ditë të bardhë, dhe tani që u gjet një njeri ta bëjë të ndihet përsëri bukur, menjëherë filluan me akuzat.

- Pikërisht se Venecia është jashtëzakonisht delikate për shkak të izolimit të saj shumëvjeçar, kam shumë frikë që është pre e lehtë për një burrë si Jasoni. Gjithashtu, dua të të them se kam dëgjuar fjalë që paralelisht ka lidhje edhe me një vajzë të re.

- Si nuk ju vjen turp! E kur e takon këtë vogëlushen? Ai ose do të jetë në zyrë, ose me Venecian, e pastaj në shtëpinë e tij. E kanë parë me sytë e tyre ata që flasin? Jo! Prandaj të them! Unë gëzohem që, më në fund, gjeti dikë kjo grua e vuajtur.

- Dhe unë po këmbëngul që është detyrimi yt, nëse e konsideron miken tënde, ta paralajmërosh për fjalët që qarkullojnë dhe të vendosë ajo, nëse do t'u kushtojë rëndësi apo jo. Por të jetë e përgatitur.

I shoqi nuk e kishte bindur Dorën dhe nuk e zgjati më. Vendimin e saj e justifikoi buzëqeshja e mikes së saj, që, më në fund, po bëhej e gjerë, duke arritur deri te sytë dhe duke ia ndriçuar.

Jason Theotoku ishte i zgjuar, ishte çështje kohe t'i bënte psikanalizën Venecias, duke plotësuar ato çka dinte deri atëherë. I shmangej vazhdimisht përmendjes së të kaluarës, nuk kërkonte të merrte vesh asgjë, nuk ngacmonte plagë që e dinte se ekzistonin. Shqetësimi i tij kryesor ishte ta argëtonte. E shoqëronte në shëtitje të gjata që e dinte se i pëlqenin, në kinema, ose mendohej të ishte i pranishëm në çdo shtëpi ku ishte e ftuar edhe ajo. Çdo ditë që kalonte, ia dilte të hiqte edhe një tullë nga muri mbrojtës që kishte ngritur përreth saj, të largonte brerjet e saj të ndërgjegjes se po bënte diçka të papërshtatshme, përderisa çdo gjë që ekzistonte mes tyre ishte vetëm miqësi...

Venecia, sado që e gërryente ndërgjegjja për të gjitha këto, po ndihej përsëri e re. Kishte ndjesinë e vazhdueshme se, çfarëdo që bënte dukej si iniciativë e saj, në të vërtetë, dikush tjetër i bënte presion për ta bërë. Por cili? Jasoni tregohej gjithnjë i kujdesshëm me të dhe asnjëherë imponues.

E mësuar me burrat e shtëpisë së saj, nuk kërkonte asnjëherë të merrte vesh hollësira për punët e tij. As i ati, as Mirtoja dhe sigurisht edhe burri i hallës nuk ia trullosnin kokën zonjave me problemet e punës. Dinte që Jasoni kishte një kompani eksport-importi dhe kjo i mjaftonte. Gjithashtu, edhe ai nuk diskutonte për këto gjëra. Kishte udhëtuar shumë dhe rrëfimet e tij për vendet e ndryshme që kishte vizituar ishin shumë më interesante. Vetëm kur mori vesh moshën e tij, u duk të trembej pak, iu duk sikur

ndjenjat e fajit brenda saj u shumëfishuan. Ç'punë kishte një vejushë me një burrë që kishte lindur plot tetë vjet pas saj. Dhe nuk nguroi t'ia thoshte.

- Mosha, Venecia, - iu përgjigj Jasoni, me një buzëqeshje që dikur kishte bërë të shkriheshin shumë gra, - është një frenim i padobishëm i marrëdhënieve njerëzore! Nuk ka rëndësi viti kur ke lindur, që shkruhet në kartën e identitetit të çdo njeriu, por shpirti i tij, dhe këtë nëpunësi i gjendjes civile nuk e mori parasysh.

- Arsyetim sipas interesit tënd, - e kritikoi ajo.

- Je grua e zgjuar, bukuroshja ime! Nuk ke njohur çifte që, ndërsa shoqëria e aprovon lidhjen e tyre meqë kanë diferencën e duhur në moshë dhe të njëjtën gjendje ekonomike, nuk janë të lumtur? Arsyeja është se mosha e shpirtit të tyre është e ndryshme. Dhe nuk kanë përshtatje mendimesh. Midis një burri dhe gruaje, gjëja e fundit që duhej të merrej në konsideratë është diferenca e moshës. Përveç kësaj, ti...

- Përse nuk e përfundon atë që do të thuash?

- Ndoshta kam frikë...

- Nuk më ke dhënë përshtypjen që je frikacak!

- Shumë mirë, pra! Do të ta them! Jam pranë teje si mik, se nuk je gati të shohësh më larg se kaq, të paktën për momentin. Je një grua shumë e bukur dhe nën paraqitjen tënde të rreptë, që është e fortifikuar pas rrobave të zeza të shekullit të kaluar, jam i sigurt se ekziston një zjarr që është gati të djegë gjithë qytetin. E ke torturuar veten, e bukura ime ti, i ke mbytur dëshirat nën peshën e rëndë të rregullave qesharake, që koha jonë fatmirësisht i ka lënë në harresë dhe vetëm ti i mban, dhe refuzon të pranosh ndryshimet.

Dhe të jap të drejtë! Për kaq vite sikur ishe e mbyllur në një burg, ku nuk mbërrinin informacione për botën e jashtme. Shpirti yt, Venecia... shpirti yt është shpirti i një vajze njëzetvjeçare! Dhe nën këtë prizëm, unë, dyzetvjeçari, ndoshta jam i madh!

Jasoni kishte folur me kaq pasion, duke ia shtrënguar dorën asaj për një kohë të gjatë, sa Venecia ndjeu t'i rrihte zemra fort. Ky monolog i shkurtër i tij ia kishte ngarkuar kaq shumë trurin, sa që mendja e saj e kishte të vështirë t'i përpunonte. Por as Jasoni nuk e donte këtë. Të paktën jo në atë moment...

U përkul mbi të dhe i puthi dorën, por nuk u ndal aty. E ktheu dhe i mbështeti buzët në pjesën e brendshme të krahut të saj. Në lëkurën e bardhë, thujse të tejdukshme, pa damarët e saj të hollë si rrugë të paeksploruara dhe i kaloi buzët e tij mbi to, duke ndjekur rrugën e tyre, deri lart. Mustaqet e tij e shponin aq sa duhej për të dërguar dridhje ephndjellëse në përkëdheljen më erotike që kishte provuar ndonjëherë. Kokën e anoi nga mbrapa dhe pa e kuptuar fryma i doli si rënkim i lehtë. Erdhi menjëherë në vete dhe ia largoi dorën e turpëruar. Vështroi përreth. Për fat, shkëmbinjtë e atij bregu që kishin zgjedhur për të shëtitur atë pasdite ishin të veçuar, nuk kishte spektatorë të tjerë të asaj skene, përveç disa pulëbardhave.

- E sheh se çfarë nënkuptoj? - e pyeti ai me ëmbëlsi, dhe ia ngriti kokën që e mbante ulur. - Një tetëmbëdhjetvjeçare pa eksperiencë qëndron këtu pranë meje dhe fytyra i ka marrë flakë se një burrë i puthi dorën!

- Nuk do ta quaja thjesht puthje të dorës këtë që bëre! - e qortoi ajo, duke u përpjekur të shpëtojë një pjesë nga dinjiteti i saj, dhe u ngrit e nevrikosur.

Shkundi rrobat dhe u bë gati të nisej. Jasoni u ngrit menjëherë në këmbë dhe e kapi nga krahu, duke e detyruar ta vështronte.

- Lëre veten të lirë, vogëlushja ime! Lëre flakën të dalë dhe unë i pari do të bie në zjarrin tënd! - i tha dhe sytë e tij e shponin pa mëshirë. - Ke pushtuar ëndrrat e mia, Venecia! Çdo gjë rreth meje tashmë është pa jetë, pa interes, dhe gjallërohen vetëm kur i shoh së bashku me ty! Jam i dashuruar dhe kjo puthje ishte një ledhatim fëmijnor para gjithë atyre që ëndërroj në vazhdim!

Venecia kishte mbetur si e paralizuar nga ato që po dëgjonte, i dukej sikur ishte në ëndërr. Ajo që mendonte se jeta e saj kishte marrë fund, duke e ndier veten të plakur, ishte në duart e një burri të ri në moshë dhe shumë të bukur që i thoshte se e dashuronte...

Tani ai ia lëshoi krahun dhe mori fytyrën e saj në duar. U përkul mbi të, dhe kontakti i parë ishte me mustaqet e tij. Eksploroj me ngadalë buzët e saj, që në fillim ishin të ngrira, të ngurta, të ashpra, dhe pastaj depërtoi në thellësi të tyre me një puthje që ajo po e shijonte për herë të parë; e ngjashme me një akt dashurie, një prelud erotik që mund të pasonte nëse ishin në ndonjë vend të sigurt, pa frikën se mund t'i shihte ndokush. Fillimisht u mbajt në supet e tij dhe pastaj duart e saj u mbështollën rreth qafës së tij, gishtërinjtë humbën nëpër flokët e tij, u lëshua dhe nuk e kuptoi me sa pasion filloi t'i përgjigjej. Gjatë gjithë atyre viteve të martesës me Mirton kurrë nuk...

Mendimi i ishte ngulitur pa dashje, por ishte ajo që hodhi ujë të ftohtë mbi vete, duke ndalur të dridhurat që kishin filluar t'i përshkonin trupin. U tërhoq me kaq forcë

nga krahët e tij, saqë, nëse nuk do ta mbante Jasoni, do të kishte rënë. Nuk i tha asnjë fjalë, nuk ia hodhi as sytë. Mori frymë thellë dhe pastaj filloi të largohej me hap të shpejtë. Pothuajse po vraponte që të largohej nga vetja e saj në radhë të parë. E ndiente që ai po e ndiqte pas dhe u ndal vetëm kur kuptoi se vendi përreth ishte i shkretë dhe ishte e pamundur të kthehej vetëm në shtëpi. Makina e tij ishte parkuar vetëm disa metra larg tyre dhe Jasoni, pa thënë asnjë fjalë, ia tregoi me një lëvizje të kokës. E ndoqi pas e mundur, por logjika që u zgjua dhe gjakftohtësia që u rikthye, e bënë të vlerësonte faktin që ai kishte kuptuar ato që ajo nuk i kishte thënë dhe nuk u përpoq të justifikohej, as nuk e përmendi incidentin. Pa e prekur, i hapi derën e pasagjerit dhe pas pak minutash, përsëri pa folur, u ndanë para shtëpisë së saj. U fsheh në dhomën e saj dhe nuk doli gjithë pasditen deri të nesërmen në mëngjes.

Copë e thërrime u bë gjatë kësaj kohe: puthja e tij si fishekzjarr në një qiell që për frymëmarrje kishte heshtjen dhe errësirën. Ngjyrat me mijëra, shkëlqimi, tinguj që e shqetësonin dhe më në fund i ndriçuan qoshet e saj të harruara, të gjitha këto i kujtuan atë se ajo kishte vdekur para se të mund të jetonte. I erdhi jeta si një valë dhe e mbyti, e kapi inati madje dhe me babanë e saj, që nxitoi ta martonte se mos ndoshta provonte dashurinë.

Pa lëvizur, e shtrirë në krevatin e saj të stërmadh, në errësirë të plotë, jetonte moment pas momenti tërmetin e fuqishëm, të ngjashëm me atë që rrafshoi jetën e saj në Kefalonia. Por në vend që rrënojat t'i binin mbi kokë, fluturonin në çdo drejtim, e lejonin të merrte frymë më mirë, duke marrë me vete brerjet e ndërgjegjes dhe fajet.

Jetonte e vetme për vite të tëra që i dukeshin shekuj. Kujt mund t'i tregonte për dashurinë që po e ftonte? Kush do të guxonte të vinte në dyshim të drejtën e saj për të njohur jetën e vërtetë në duart e një burri që ndihej njësoj si ajo? Përse e varrosi për së gjalli veten e saj? Cili njeri inteligjent do ta bënte këtë? Edhe zija më e thellë e ka një fund, që ajo nuk ia doli ta përcaktonte. U fsheh pas kujdesit për hallën dhe burrin e saj, dhe pastaj u mbrojt me sëmundjen e hallës së saj, u rehatua në një vetmi që gjithnjë e më shumë po e zhyste në gjumë të thellë.

Në mëngjes, doli nga dhoma sikur ishte tjetër njeri; e gatshme për t'u zhytur për herë të parë në thellësi. Imazhi i saj lejonte të dallohej ky vendim. Flokët e saj, që kur i lëshonte i arrinin deri në bel dhe i kapte gjithnjë lart, i kishte thurur një gërshet të lehtë. Karficën *cameo* e kishte hequr dhe këmishën nuk e kishte të mbërthyer deri në fyt, lejonte të dukej lëkura e bardhë e qafës. Papritur iu duk sikur rrobat e saj e burgosnin...

Kamerierja, që në atë moment po ngrinte tavolinën ku kishte ngrënë mëngjesin Venecia, u shastis për pak, kur dëgjoi zonzjën t'i telefononte stilistes, jo për të porositur si zakonisht një fund njësoj si të tjerët, por ta ftonte në shtëpi duke sjellë me vete edhe revistat me modele.

Surprizat vazhduan edhe në kuzhinë, Dhimitra me Merin nuk dinin ç'të komentonin më parë. Zonja e tyre kishte dalë për *shooping* dhe ishte kthyer e ngarkuar me rroba të blera në butikët e Patrës dhe me këpucë të reja, shalle, madje edhe të brendshme dhe këmisha nate. Pak më vonë mbërritën edhe disa gjëra të tjera e midis tyre pëlhura në ngjyra të bukura.

Por pasdite e humbën krejt toruan, kur panë Venecian të dilte veshur me një bluzë të bardhë, që me siguri ishte prej atyre që kishte blerë në mëngjes, me dekolte të thellë dhe pa karficën që nuk e hiqte kurrë...

Pak më vonë hyri gjithë qejf në shtëpinë e Dorës dhe pranoi gjithë krenari disa pasthirrma admirimi të mikes së saj. Madje edhe zonjat e tjera që ishin aty për kafe, treguan admirimin e tyre duke fshehur me mjeshtëri zilinë. Venecia dukej dhjetë vjet më e re dhe të gjitha e dinin arsyen. Përveç ndryshimit të vogël në pamje, për pjesën tjetër të ndryshimit e dinin se cili ishte përgjegjës.

- Kështu është... - i pëshpëriti njëra prej tyre asaj që kishte në krah. - Më në fund vejusha zbuloi kënaqësitë e burrit!

- E çfarë burri! - ra dakord tjetra. - Bastard sigurisht, por ç'ë do... racë mashkullore është!

- Ç'na duhet... Ia pamë hairin edhe këtyre të mirëve e të ndershmëve me të cilët u martuam! Mërzi! Mërzi pa fund!

Qeshën që të dyja me ironi mbrapa freskoreve që mbanin në duar. Prilli ishte drejt fundit dhe vapa kishte filluar të ndihej në qytet.

Po binte muzgu kur filluan të mblidheshin edhe burrat në shtëpinë e Dorës. Ky ishte programi për ditët kur prisnin njerëz. Pasdite çaji ose kafeje me zonjat dhe në vazhdim takimi i burrave për të luajtur bixhoz. Personeli i shërbimit i trajnuar më së mirë, ashtu si gjithmonë, pa rënë në sy, mori filxhanët e zbrazur dhe i zëvendësoi me gota për pije ose për verë. Larguan kekët dhe biskotat, dhe servirën gatime me kripë, disa të ftohta e disa të ngrohta, me të cilat do të shoqëronin pijet. Gjatë kësaj kohe, të gjitha u kujdesën me

marifet të freskonin tualetin e tyre dhe të rilyenin buzët me të kuq.

Mungesa e Jasonit ishte si një dush i ftohtë për Venecian. Mbrëmja humbi interesin, dhe vetëm mendimi që duhej të ruheshin aparenat e pengoi të ikte që në momentin kur mori vesh se ai nuk do të vinte, se ishte nisur për një udhëtim pune. Të paktën këtë informacion përcolli Nasho Galanopulu, teksa ishte Dora ajo që u interesua të merrte vesh arsyen e mungesës së tij për llogari të mikes së saj natyrisht. E dinte që Venecia nuk do të guxonte të pyeste dhe dalloi menjëherë zhgënjimin e saj.

Shënimi i tij e priste te hyrja sapo u kthye dhe e hapi me duart që i dridheshin.

Krijesa ime e dashur, i shkruante me shkrimin e tij të qartë dhe të bukur, nuk do t'ia fal kurrë vetes impulsivitetin tim në takimin tonë të fundit. I vetmi justifikim është që të dashurova që në momentin e parë që të pashë dhe për muaj të tërë u përpoqa shumë të përmbahesha. Pothuajse e kisha bindur veten që më mjaftonte edhe vetëm miqësia jote, se isha i kënaqur vetëm duke të mbajtur pak dorën dhe duke vështruar sytë e tu, kaq të njëjtë me detin që më shëtiste larg teje. Dhe duhet të qëndroj larg teje, Venecia. Ajo puthje shpërbeu gënjeshtren jetësore të një miqësie të pafajshme. Vetëm të pafajshme s'janë mendimet e mia për ty. Digjem nga dëshira për të bërë dashuri me ty, zemra ime, dhe e di që nuk mund të ma japësh... dhe kjo më shkatërron. Prandaj ika. Që të shpëtoj pak nga dinjiteti im, të mos më shohësh të shkërmoqem e të bëhem një mijë copash. Kam frikë nga vetja ime, zemër. Tani, që të mbajta në krahët e mi, nuk jam

i sigurt që në takimin pasardhës do të përmbahem. Të dua kaq shumë, sa që dridhem kur mendoj se nevoja që kam për ty do të më bëjë të të marr në krahët e mi dhe të bëj realitet ëndrrat e mia më të çmendura; të të mbyll në një dhomë dhe të pushtoj përsëri e përsëri trupin tënd që më përndjek. Nuk e di se sa kohë do të mungoj. Shpresoj, kur të kthehem, të më kesh falur...

E shtrëngoi letrën pas vetes, ashtu siç do të bënte me të nëse do të ishte aty pranë saj. Ndjeu zemrën t'i rrihte fort, ndjeu nevojën të thërriste emrin e tij kaq fort sa ta dëgjonte e të kthehej. U përmbajt që të mos e përplaste kokën në mur nga dëshpërimi, dhe ia vinte fajin vetes.

“Budallaçkë! - tha me vete e zemëruar. - Ç’prisje të bënte ai ashtu si u solle dje, si zonjushë e ofenduar. Thua se je ndonjë çupëlinë e pamësuar, që të çnderoi puthja e një burri. E zbove dhe tani hajde gjeje.”

Një tjetër natë pagjumësie e priste, mbushur me zhgënjim. Donte të qante, por ishte krejtësisht e pamundur për të. Asgjë nuk e ndihmonte të çlirohej paksa nga mjegulla e shpirtit të saj. Kujtimi i puthjes së tij dhe ndjenjat që i kishte shkaktuar, e lëndonin. Ajo duhej të kërkonte për ta gjetur. T'i shpjegonte se kishte përcjellë mesazhin e gabuar, dhe se sa i ndryshëm ishte realiteti. Ta bënte të besonte se ishte e gatshme që të vazhdonin dhe të jetonte si grua normale. Se edhe ajo mezi priste ta merrte në krahët e tij dhe se asgjë tjetër nuk kishte më rëndësi për të. Ndoshta zoti Galanopulu mund të dinte më shumë... Do t'i thoshte Dorës ta pyeste...

Mundim i kotë. Asnjëri nuk e dinte se ku ishte zhdukur Jason Theotoki. Sikur ishte hapur toka dhe e kishte përpirë.

As sekretarja e tij nuk dinte gjë. Madje i kishte dhënë lejë pa i thënë se kur do të kthehej. Pas katër muajsh që e shihte çdo ditë dhe i kishte ndryshuar jetën, Venecia po përjetonte përsëri vetminë dhe këtë herë ishte edhe më keq, se e ndiente veten fajtores. Shtëpia sikur e hante, takimet ku mblidhej shoqëria e saj i dukeshin të pakuptimta dhe vetëm shëtitjet e gjata, që tashmë bënte e vetme, ia lehtësonin disi shpirtin.

Hyri vera dhe as që e kuptoi. Bregu i detit u mbush me njerëz dhe për herë të parë pas vitesh guxoi edhe vetë të lahej në det, se mos ndoshta lehtësohej paksa trupi i saj i përvëluar. Netët ishin një ferr i vërtetë, përpëlitej pa gjetur qetësi dhe vetëm në të gdhirë vinte një gjumë i mërzitshëm, si agimi mbrapa grilave të mbyllura.

Dora, e cila shihte miken e saj të vuante, u përpoq ta njihte me zotërinj të tjerë që ishin të gatshëm të lidheshin me të, por pas përpjekjes së tretë, Venecia ia bëri të qartë se nuk i interesonte asnjëri dhe kjo deklaratë i dha rastin Dorës që t'i fliste.

- Venecia, ti e di se sa të dua, por nuk bën mirë! - i tha një pasdite që ishin të dyja. - Kuptoj, pavarësisht se nuk flas. Por Jasoni nuk ka ikur përgjithmonë!

- Kaluan dy muaj që u zhduk... - foli qetë Venecia. S'kishte kuptim të fshihej nga Dora.

- Po, por këtu ka shtëpinë, dhe me sa mora vesh nuk e ka mbyllur përgjithmonë dhe kjo tregon që do të kthehet.

- Në shtëpinë e tij ndoshta...

- Nga se ke frikë? Se mos të ka harruar?

- Prandaj u zhduk... - i shpëtoi.

- Një burrë e harron një grua vetëm pasi e ka bërë pronë të tij, jo më parë.

- Ç' do të thuash?

- Je e pamësuar, e ëmbla ime ti! - e mori me të mirë ajo. - Ka gjasa që të të rrethojë në mënyrë të tillë kaq të fuqishme, dhe të largohet para se t'ia arrijë qëllimit? Besoj se nuk u tregove kaq negative sa ta dëshpëroje?

- Nuk e di... - pranoi me sinqeritet Venecia, tepër e sikletosur.

- Unë nuk vura re një gjë të tillë, kështu që qetësohu! Do të kthehet dhe bëj kujdes, që kur të ndodhë, të gjejë një tjetër Venecie.

- Ç'të bëj?

- Të vazhdosh që aty ku e le rinovimin! Bëhu si kukull, që, në të vërtetë je, dhe prit me durim të mirin tënd. Por deri atëherë, një flirt nuk të bën dëm. Thjesht sa për të rritur moralin.

- Dora, nuk luaj... Nuk jam mësuar...

- Dhe prandaj kemi këto rezultate katastrofike! - përfundoi ajo me një lëvizje teatrale dëshpërimi që solli një buzëqeshje të lehtë në buzët e Venecias.

Dhe ndërsa diskutimi me miken e saj i ringjalli pak shpresat, aq sa u desh për të qepur një gardërobë të tërë në ngjyra të bukura, mungesa e zgjatur e Jasonit e bënte të binte në dëshpërim...

Dashje pa dashje të nesërmen u gjend në varrimin e Lagios së bashku me Anetën. Ajo e kishte kuptuar se sa të vështirë e kishte, antenat e saj të ndjeshme ndaj dhimbjes ia rëndonin frymëmarrjen zonjës; e dinte me saktësi se çfarë kujtimesh i ngjallte zia për këtë burrë të panjohur që po varrosej. Vërtet që nuk kishte marrë diplomë për psikologe, por logjika

i thoshte që Venecia Cirigoti një gjë nuk kishte mësuar në jetë: të administronte dhimbjen e saj. Të mos e shmange, por ta përjetonte. Të mos fshihej, por të vajtonte. Ky mur që kishte ngritur rreth vetes, në vend që ta mbronte, ashtu siç ajo mendonte, i ndikonte për keq. Dhimbja, vdekja, e qeshura dhe e qara, ishin pjesë përbërëse të jetës dhe ajo u shmangej.

Shumë vetëve iu duk çudi prania e Ranjës në varrim dhe shumë prej pëshpërimitave kishin të bënë me të. Por dukej që ajo nuk u kushtonte rëndësi. E sigurt mbrapa syzeve të mëdha të errëta ndoqi ceremoninë në kishë, u bashkua me turmën që shoqëronte të vdekurin në banesën e fundit dhe u zhduk menjëherë pas varrimit.

- Vajzë e bukur... - komentoj Venecia.

- Ç'ta bësh bukurinë, zonja ime! - iu përgjigj Aneta dhe çifti i fqinjëve po i ndiqte. - E bukur, po pa tru. Ka edhe vajzën... Ç'shembull i jep me bëmat e saj?

Bisedës iu bashkua edhe Efterpi, e cila kishte mjaft për të plotësuar për sjelljen e keqe të nënës së pamartuar. Dhe ishin kaq shumë ato që dëgjoji, sa Venecia vendosi menjëherë ta ndërpriste këtu bisedën.

- Kam kaq kohë që ju dëgjoj, - filloi të fliste me zë të ulët, - dhe pyes veten se ku vajti shprehja *Mos gjykoni, të mos gjykoheni*, të cilën e besoni me fanatizëm!

Heshtja që ra në atë cep të oborrit ku po rrinin ishte kaq absolute, sa pjesëmarrëset deri tani në bisedë dëgjonin edhe qepallat që hapeshin e mbylleshin të habitura, pas fjalëve të Venecias që i rikthyen në realitet. Ishin këto pak minuta që i dhanë mundësinë të ngushëllonte Efterpin dhe të largohej, me Anetën që e ndiqte nga pas e skuqur në fytyrë.

- Na e tregove vendin me lezet! - i tha pak më vonë, teksa përziante gjellën në tenxhere dhe Venecia hyri për të pirë pak ujë.

- Nuk më pëlqejnë fjalët që thuhet mbrapa krahëve të njerëzve! - i tha prerë. - Nëse ke diçka për të thënë, thuaja vetë të interesuarit! Nëse di diçka për të, është më e dobishme t'ia thoni, sesa të komentosh në mungesë të tij dhe ta lësh të shkojë drejt humnerës.

- E ke vuajtur vetë? - guxoi të pyeste Aneta, teksa ishte e qartë që Venecia po fliste për diçka të sajën që e përndiqte nga e kaluara.

- E kam vuajtur, kam mësuar dhe jam shkatërruar plotësisht dhe përfundimisht! - iu përgjigj gruaja dhe doli nga kuzhina me ecje krenare dhe kokën lart.

Disa metra larg saj, tek oborri i shtëpisë përballë, biseda filloi sërish me bashkëbiseduesit që kishin mbetur si të mpirë.

- Grua e çuditshme... - foli me zë të lartë Efterpi e para.

- Jo se nuk kishte të drejtë... - tha i vendosur Apostoli.

- Ç'na intereson ne se çfarë bën ajo? Cilët jemi ne që të gjykojmë jetën dhe zgjedhjet e saj?

- Po nuk thamë ndonjë gjë, Apostol! - u përpoq të justifikohet gruaja e tij. - Në fund të fundit, është e vërtetë që jeta e saj është disi...

- Gjithsesi, - e ndërpreu Efterpi, - nuk bredh me burra të ndryshëm. I njëjti e merr dhe e sjell, prej kohësh.

- Po e përsëris pyetjen: Ç'na duhet ne? - ia ktheu Apostoli.

- I bëri dëm kujt? Për më tepër, erdhi në varrim, me paraqitje serioze dhe i lumtë. Këtë nuk e përmendi asnjëri prej nesh. Dhe zonja Cirigoti kishte shumë të drejtë që na qortoi.

Të njëjtën pikëpamje kishte edhe Lluka, kur Efterpi i rrëfeu ato që ishin thënë një ditë më parë.

- Dhe quhemi të krishterë të mirë? - pyeti i hidhëruar. - Ne, që çdo të diel rendim për në meshë, jemi gati t'i gjuajmë me gurë dhe të mallkojmë një vajzë jetime që rrit e vetme një fëmijë, kur të tjera nxitojnë të gjejnë ndonjë doktor e ta flakin foshnjën në plehra! Dhe me dashje harrojmë vullnetin e Zotit dhe fjalët e Tij: *Kush nga ju është pa mëkat, le ta hedhë gurin i pari!*

- Pa dashje, Lluka... - i tha e mërzhitur Efterpi.

- Të shkojmë të rrëfëhemi grua! Edhe unë edhe ti të njëjtin mëkat përsërisim çdo ditë. Ti me fqinjët dhe unë me klientët! Hëm, do ua mbyll gojën, që nesër madje! Fund thashethemet! Nëse duan, le të shkojnë te dyqani i Meletit që mezi pret të dëgjojë ndonjë thashetheme. Por edhe ai çdo të diel shkon në kishë, dhe prapë flet për fqinjën që nuk shkel aty.

Lluka dukej i vendosur dhe ndiente fajet t'i rëndonin, sepse e dinte që, pavarësisht qëllimit të mirë që kishte të mos merrej me thashethemet e mëhallës, vinin dhe e provokonin zonja Stela, Matina dhe gjithë të tjerët që vinin çdo ditë në dyqanin e tij dhe i ndriçonin mendjen për çka ndodhte në *Hollargo*.

Nga ana tjetër, Ranja hyri në shtëpinë e saj dhe ashtu si gjithmonë gjëja e parë që bëri ishte të flakte këpucët me takë të lartë. Zonja Vaso u shfaq me Ifigjeninë e vogël në krahë. Vogëlushja, sapo pa të ëmën, u zgjat ta arrinte dhe ajo e mori në krahët e saj.

- U ktheve? - e pyeti me dyshim grua.

- Po të thashë që do të vonohesha. Kemi kaq vjet në këtë lagje, dhe te zoti Lluca blinim, më duhej të shkoja.

- E çuditshmja është që e mendove dhe vajte! - ia priti e moshuara.

- Shoh që nuk më vlerëson dhe aq, zonja Vaso! - ia ktheu Ranja.

- Pse s'kam të drejtë? Nuk do të dalësh më besoj?

- Jo! Kam lejë për sot! Shko ta burri yt!

- Vogëlushen e kam ushqyer!

- Po, e di!

- Mos harro muhalebinë!

- Jo, nuk do të harroj! - iu përgjigj me padurim Ranja dhe nxitoi të mbyllte derën pas saj.

E bija i fliste, por nuk i kushtoi rëndësi, ishte e hutuar. Diçka nuk shkante mirë kohët e fundit me Linon, pronarin e saj. Gjithnjë e më shpesh nuk e merrte me vete në udhëtimet e tij të punës. Gjithnjë e më shpesh gjente justifikime të mos dilnin mbrëmjeve. Kishin mbushur dy vjet bashkë dhe nga dita në ditë shpresonte t'i bënte propozimin për martesë. Nuk ia kishte fshehur ekzistencën e vogëlushes, por ai asnjëherë nuk kishte dashur ta njihte. Madje edhe kjo tani i dukej e dyshimtë. Instinkti i saj po e paralajmëronte se kishte filluar numërimi mbrapsht në marrëdhënien e tyre, por e injoronte, duke preferuar të thurte ëndrra për një martesë dhe rimëkëmbje. Ndoshta Lino mund ta njihte edhe Ifigjeninë si fëmijën e tij, pse jo? Përderisa nuk kishte fëmijë të tij... Ndoshta, bënte dhe një fëmijë me të...

Ndarja e tyre madje që të nesërmen pothuajse e shkatërroi, se u bë kaq papritur dhe me një mënyrë kaq poshtëruese. Më në fund po e ftonte përsëri në shtëpinë e tij, pas shumë

kohësh. Kaloi orë të tëra para pasqyrës që të bëhej sa më e bukur dhe u shfaq në derën e tij duke buzëqeshur. Nuk e la të thoshte asnjë fjalë. I ngjiti buzët te buzët e tij dhe filloi ta ledhatonte ashtu si i pëlqente atij. Nuk patën durim për të vajtur deri në shtrat. Madje Linoja, i papërmbajtur, as nuk e zhveshi. I nxituar, pothuajse i dhunshëm, u tregua indiferent ndaj saj, që mbeti e pakënaqur në duart e tij nga kryerja me nxitim e aktit seksual. E sigurt për efektin që kishte mbi të, u zhvesh dhe e provokoi përsëri. Nuk e priste prej tij veprimin që pasoi. Në vend që ta përqafonte e ta puthte, e flaku mbi divanin e gjerë, e shtyu me forcë, qëndroi pas saj dhe pothuajse e lëndoi me mënyrën e vrullshme që hyri në të... Me ndjenjën se në atë moment ajo nuk ishte grua, por një copë mishi, e la disa minuta më vonë. Këmbët nuk e mbanin dhe u gjend e gjunjëzuar mbi tapet ndërsa Linoja mbi të mbërthente pantallonat me qetësi. Menjëherë më pas, shtyu me këmbë rrobat në drejtim të saj dhe zëri i tij u dëgjua i ashpër.

- Pothuajse do të më mungosh, kukulla ime! Ishe gjithnjë e gatshme... Nuk po të them rri, se pas pak do të vijë e fejuara ime dhe nuk dua të të gjejë këtu! - i tha duke i dhënë goditjen përfundimtare.

- Çfarë the? - mëmëriti Ranja e shokuar.

- Besoj se më dëgjove. Lidhja jonë mori fund! Atë që ndodhi merre si dhuratë lamtumire. Nuk kisha ndër mend të të... por më provokove dhe nuk doja ta lija të shkonte dëm rasti për të shijuar për herë të fundit hiret e tua.

U ngrit dhe pa i bërë përshtypje që ishte lakuriq e vështroi, ndërsa sytë iu mbushën me lot.

- U fejuove?

- Po, besoj se kishte ardhur momenti.

- Po unë?

- Mos më thuaj që prisje të martohesha me një grua me një fëmijë kopil? - e ironizoi ai. - Jam dikushi në shoqëri, vajzë e mbarë! Gruaja ime e ardhshme është vajzë deputeti dhe së shpejti do të bëhet ministër. Me pajë dhe famë. Mblidhi tani rrekat dhe zhduku! Nënkuptohej që pushohesh dhe nga puna!

- Çfarë the, o ndyrësirë? - u egërsua tani Ranja. - Me mua guxove të sillesh kështu?

- Pse? Kush je ti që duhet të të llogaris? Bukuri ia kalove dy vjet, u argëtove, kjo s'do të thotë që do të vazhdonim përgjithmonë.

U bë gati ta qëllonte, por ai u tregua më i shpejtë dhe shpulla e tij ishte kaq e fortë sa e rrëzoi përsëri në dysheme.

- Mblidhi dhe ik tani! - i bërtiti i nxehur. - Dhe mos më dil më përpara syve se do të pendohesh! Nuk do ta marrësh vesh se në ç'kanal do të të gjejnë copa-copa!

Pas fjalëve, erdhën veprimet. E kapi me forcë nga krahu dhe bashkë me rrobat e flaku jashtë të zhveshur lakuriq.

- Shkofsh në djall, prostitutë e urryer! - ishin fjalët e tij të fundit që tha para fytyrës së saj sikur po e pështynte, para se t'ia mbyllte derën në serrat.

As nuk e mbante mend sesi arriti në shtëpinë e saj dhe falënderonte Zotin që atë natë, të cilën e priste krejt ndryshe, e bija do të flinte në shtëpinë e zonjës Vaso. E lirë për të qarë me pikëllim çfarë kishte kaluar orët e fundit. U mblodh kruspull në krevat dhe ndenji aty duke qarë deri në mëngjes. Duhej të merrte një vendim. Ëndrrat nuk ishin për të. Çdo burrë që kaloi në jetën e saj, ia mori rininë dhe ia

bëri copash. Dhe ky i fundit ishte më i keqi nga të gjithë. E nesërmja e mbushte me ankth. Nuk kishte para, nuk kishte punë dhe i duhej të rriste një fëmijë. Duhej të gjente zgjidhje dhe madje menjëherë. S'kishte fije dyshimi që Linoja nuk do të tregohej aq zemërgjerë, dhe as kaq dorëlëshuar sa babai i Ifigenisë, dhe problemi i mbijetesës ishte më seriozi në atë moment. Më i madh edhe se dhimbja e zemrës dhe e trupit.

Të nesërmen nuk shkoi në punë, as të pasnesërmen. U sëmur, dhe zonja Vaso e mbajti vogëlushen në shtëpinë e saj, ndërsa Ranja kalonte e vetme orët në krevat me temperaturë, pa pasur asnjëri pranë që të kujdesej për të. Skenat në shtëpinë e Linos, fjalët e tij dhe kryesisht vështrimi i tij poshtërues e përndiqnin, lotët bëheshin edhe më të nxehtë dhe temperatura rritej. Në fund, kishte halucinacione se të gjithë dashnorët që kaluan në jetën e saj ishin tallur me të, dëgjonte të qeshurat e tyre poshtëruese, i afroheshin kërcënueshëm dhe ajo mbulohej nga djersët.

Për herë të parë thashethemet dolën për të mirë. Zonja Vaso i tregoi Llukës, duke lënë të kuptohet që nga jeta e shfrenuar Ranja mund të kishte marrë ndonjë “sëmundje të keqe” dhe nuk fshihte shqetësimin për të bijën, që vazhdonte të rrinte në shtëpinë e saj, ndërsa i shoqi, të cilit i ishte prishur rehatia, filloi të ngrinte krye. Nga ana tjetër, dyshonte që Ranja e kishte gënjyer dhe kishte ikur me ndonjë. Lluka ia tha Anetës, kur vajti në dyqan të blinte pak djathë që kishte harruar, dhe normalisht që Aneta ia tregoi Venecias, duke hezitur sigurisht. Aq sa ajo e kuptoi menjëherë se diçka nuk shkonte.

- Ç'ka ndodhur? Nuk më pëlqen kjo pamje që ke marrë!
 - Po ç'të të them, zonja ime! Të flas apo t'i kapërdij fjalët, se do të më quash thashethemexhije? Por për atë Shenjt, as unë nuk di ç'të bëj!

- Aneta, fol se nuk më pëlqejnë enigmat! Dhe kur ti zë në gojë Shën Spiridonin, diçka ka ndodhur! Fol!

I tregoi çfarë kishte dëgjuar në dyqan dhe u habit që pas çdo fjale Venecia ngrysej në fytyrë gjithnjë e më shumë.

- Sa ditë ka pa e parë zonja Vaso vajzën? - pyeti në fund.

- Katër!

- As ka folur në telefon?

- Jo, zonja ime! Ç'po themi tani?

- Budallallëqe po themi! - e qortoi Venecia dhe ngriti zërin. - Jeni në terezi ju apo jo? Vajza mund të jetë, me të vërtetë, e sëmure! Mund të ketë nevojë për doktor ose edhe për spital. Shkojmë!

- Ku të shkojmë? - i kthye Aneta

- Te shtëpia përballë! Eja, Aneta, mos më vono! - i tha me nxitim dhe, duke hedhur një triko krahëve, doli me vrull nga shtëpia dhe Aneta mbrapa saj.

Trokitjeve të përsëritura nuk iu përgjigj asnjeri dhe këtë herë Venecia u shqetësua seriozisht. U përpoq të gjente zgjidhje alternative, kur u shfaq zonja Vaso me vogëlushen në karrocë. Zgurdulloi sytë kur pa cila gjendej në pragun e shtëpisë së Ranjës.

- Mirëmbërëma! Si jeni?

- Keni çelësa? - pyeti Venecia, duke injoruar formalitetet.

- Ç'ka ndodhur? - ia bëri ajo pa kuptuar gjë.

- I keni, apo jo? - këmbënguli Venecia, duke zier nga padurimi.

- Po... Domethënë m'i ka dhënë vetë.

- Hape, pra! - e urdhëroi Venecia e nevrikosur. - Vajza mund të jetë në rrezik!

- Ajo? Nuk pëson gjë! S'do të jetë brenda. Kushedi se me kë do të jetë lidhur përsëri. Do të kalojnë ditë derisa ta shohim përsëri. Dhe do të jetë ndonjë dashnor i ri, se me atë tjetrin duhet të jetë ndarë, se...

Venecia ndjeu nevojën ta zbkuronte me cilindo mbiemër që t'i vinte në mendje, por e mori fjalën Aneta: - Aman dhe ti, zonja Vaso, sa shumë që flet! - e qortoi. - Hape derën, e marrtë e mira e marrtë!

Gruaja e mbylli gojën e çuditur. Diçka në mënyrën e sjelljes së këtyre dy grave bëri që të shqetësohej edhe ajo. Nxori çelësat dhe hapi derën, por nuk arriti. Venecia e mënjanoi dhe u fut me vrull brenda. Një erë e keqe kutërboi.

- Qëndro jashtë me vogëlushen! - e urdhëroi Venecia dhe gruaja as që mendoi ta dëgjonte.

- Mban erë kërmë... - belbëzoi e tronditur Aneta dhe bëri shenjën e kryqit.

Venecia, pa iu përgjigjur, duke ndjekur erën e pakëndshme, u gjend në kuzhinë dhe vështrimi i saj u zbut.

- Kjo mban erë! - tha e lehtësuar dhe i tregoi një pulë që po kalbej e pagatuar mbi syprinën e kuzhinës. - Hape dritaren, Aneta, dhe eja të gjejmë vajzën!

U desh të hapnin edhe dy dyer të tjera, para se të gjenin tek e treta dhomën e gjumit të Ranjës, dhe bashkë me dhomën të gjenin dhe vetë atë, të shtrirë në krevat, të digjej nga temperatura dhe të fliste përçart. Pranë saj, në dysheme, gjendej një gotë e thyer dhe aspirina, shenjë që tregonte se

ishte përpjekur ta pinte, por nuk ia kishte dalë. Pa i thënë asgjë Venecia, Aneta vajti në kuzhinë, mori një gotë me ujë, mori dhe një lugë, dhe u kthye përsëri. Shkrinë dy aspirina dhe ia dhanë Ranjës. Venecia i kërkoi Anetës t'i sillte një enë me ujë dhe uthull dhe një leckë që t'ia vinte në ballë të sëmurës për t'i ulur temperaturën.

- Njoftoje dhe atë tjetrën të marrë vogëlushen e të ikë! Thuaji që e gjetëm të gjallë! Nesër në mëngjes të vijë në shtëpinë time! - urdhëroi, dhe Aneta bëri çfarë i tha ajo, por jo vetëm këtë.

Aneta i foli kaq ashpër zonjës Vaso, sa e bëri që të ikte me kokën ulur. Menjëherë më pas u kthye në shtëpi. Shkoi në kuzhinë, përveshi mëngët dhe, pasi flaku pulën e qelbur, lau pjatat, lau syprinën me klor dhe pastaj iu afrua të sëmurës.

- A njeh ndonjë mjek këtu rrotull? - pyeti Venecia.

- Po... Këtu pranë banon një mjek... Po shkoj ta thërras!

Derisa të vinte mjeku, Venecia me Anetën ia dolën me shumë mundim të ndërronin çarçafët dhe t'i vishnin një këmishë nate të pastër vajzës. Madje edhe ai u habit kur, me t'u futur brenda, gjeti atë grua aristokrate, që ishte bërë tema e dashur e gjithë mëhallës, duke freskuar fytyrën dhe trupin e dobësuar të Ranjës me ujë përzier me uthull, por nuk reagoi. Vizitoi të sëmurën, plotësoi recetën me ilaçet e domosdoshme dhe premtoi se do të vinte përsëri të nesërmen. Ishte e re dhe organizëm i shëndetshëm, nga sa iu tha ai, dhe do ta merrte shpejt veten.

Pasdite vonë Ranja ia doli të hapte sytë. Pamja e zbehtë e një gruaje, që qëndronte pranë saj, e bëri të belbëzonte: - Mama... Erdhe, mami im!

- Shhh... fli vogëlushe... Çdo gjë do të shkojë mirë... -
iu përgjigj Venecia dhe vazhdoi të ndërronte kompresat në
ballin e saj.

Në kuzhinë, Aneta po ziente një pulë të freskët, që t'i
jepnin të sëmurës të pinte pak lëng të forcohej.

I dhanë disa lugë me lëng pule dhe e lanë të flinte.
Temperatura kishte filluar t'i binte.

- Ti, zonja ime, nuk do të hash? - e pyeti Aneta e shqetësuar,
kur vuri re grimca lodhjeje në fytyrën e Venecias.

Ishte mpirë duke ndenjur kaq orë në pozicion të
papërshtatshëm që t'i ndërronte kompresat.

- Nuk kam uri, Aneta. Dhe ti duhet të shkosh në shtëpinë
tënde... u errësua.

- Nuk të lë vetëm ty, shpirt! Këtu do të qëndrosh, apo jo?

- Si mund ta lë vetëm, Aneta? Nuk ka asnjëri! Nëse i
duhet gjë natën, ose nëse i hipën temperatura...

- Atëherë edhe unë këtu do të rri! Se mos më pret njeri
në shtëpi! Por do të shkoj tani menjëherë në shtëpi të të sjell
pak gjellë që e gatova në mëngjes, të hash diçka dhe ti që të
marrësh pak fuqi. Dhe pastaj do të të bëj edhe një kafe! Të
të sjell edhe ndonjë nga cigaret e tua të tymosësh? Si thua?

Një buzëqeshje e lehtë, pothuajse e padukshme ngriti
paksa buzët e Venecias. Pa thënë asnjë fjalë, zgjati dorën
dhe preku faqen e gruas besnike, një lëvizje që e turpëroi.
Aneta u skuq në fytyrë dhe iku duke belbëzuar fjalë pa
kuptim.

Pak më vonë, Efterpi vështroi foshnjën që flinte dhe si
shigjetë vrapoi të arrinte Anetën, që po dilte nga shtëpia e
Venecias duke mbajtur në dorë një pjatë të mbuluar.

- Ç'ka ndodhur, Aneta? - pyeti. - Çfarë morëm vesh? Ranja është e sëmurë dhe për të po kujdeset zonja Venecia?

- Engjëll është zonja ime! Edhe shpirtin flori, nuk e arrijmë dot të gjithë ne që e quajmë veten të krishterë! Do të vdiste e vetme vajza e mjerë! Vetëm kaq po të them! - iu përgjigj ajo ashpër dhe u largua me nxitim, se mos i ftohej gjella.

Ajo natë u duk sikur s'kishte të sosur. Anetën, të dërrmuar nga lodhja e ditës, një moment e zuri gjumi në divanin e dhomës së ndenjjes së Ranjës, por Venecia nuk mbylli sy, pavarësisht se herë-herë frymëmarrja e të sëmurës bëhej normale, gjumi letargjik nga temperatura kthehej në gjumë normal, që çlodhte dhe shëronte organizmin e saj. Por nga ato që thoshte Ranja në gjumë, arriti të kuptonte se çfarë i kishte ndodhur dhe u rrëqeth. Edhe ajo pra ishte viktimë e një burri... Doli në oborrin e shtëpisë së Ranjës, dhe për herë të parë ndezi cigare në ambient të hapur, jo brenda katër mureve. Por ishte errësirë, gjë që e mbronte... Ndërkohë që e dinte se s'kishte asgjë të përbashkët me Ranjën, e la mendjen të shëtiste... Pavarësisht se nuk duhej...

**

Shtatori i vitit 1968 po mbaronte me ditë të bukura. Për të gjithë, përveç asaj, të cilën e përndiqte Jasoni dhe puthja e tij. Lexoi dhe rilexoi letrën që ai i kishte dërguar. Midis fjalëve gjendej e njëjta dashuri që edhe ajo kërkonte; çdo ditë dhe çdo natë e ngadaltë dhe torturuese kur ajo shtrihej në krevatin e madh dopjo.

Papritur gjithçka u ndriçua. Me ardhjen e Dorës një pasdite, që duke iu marrë fryma, erdhi t'i thoshte: - Jasoni, dha shenja jete!

Venecia mbeti si e shtangur duke vështruar mikën e saj.

- Dëgjove se çfarë thashë? I telefonoi Nashos! Pak më parë!

- U kthye?

- Jo! Është në Athinë me punë. Po qëndron në hotel *Hilton*!

Si një tornado e vogël rrotullohej në mënyrë të pakontrolluar ky informacion në kokën e saj.

- Tha gjë kur do të kthehet? - pyeti dhe zëri i dridhej.

- Jo! Ka akoma pak punë. Por më të bukurën e lashë për në fund. I tha Nashos të të japë të fala.

- Vetëm kaq? - pyeti e zhgënjyer.

- E çfarë prisje t'i thoshte burrit tim? Thuaji zonjës Cirigoti që e dashuroj dhe që e pres?

- Domethënë do të thuash që të...

- Po për ç'arsye tjetër na përmendi që po rri te *Hilton*? Nasho as nuk e pyeti. Isha aty e po dëgjoja. Por ia tha që ta marrësh vesh e të shkosh.

- Unë? Të shkoj e ta gjej unë sikur jam ndonjë... - tha e indinjuar Venecia.

Ndërkohë Dora e ndërpreu që të plotësonte vazhdimin e fjalisë: - ... si një grua e dashuruar që nuk ka arsye t'i japë llogari asnjë njeriu! A nuk doje të thoshe këtë? Venecia, mos e humbit rastin, se do të pendohesh! Ai të dashuron si i çmendur, edhe ti po ashtu besoj! Nëse nuk shkon, kur të kthehet në Patra, as nuk do të të afrohet më, se do ta ketë marrë mesazhin që ti nuk e dashuron! Por nëse shkon... -

E la bisedën pa përfunduar, por buzëqeshja e saj tregonte qartë se çfarë donte të thoshte.

- Dora, është e vështirë... është e pamundur...

- Nëse e mendon më mirë, do ta kuptosh që është e vetmja gjë e arsyeshme, dhe Jasoni di se ç'bën! Këtu, në këtë vend të vogël siç është Patra, ndoshta ishte e vështirë t'i jepeshe. Por në anonimatin e Athinës? Jeta të detyrohet pak gëzim, Venecia! Mos lejo etikën e vjetruar të të shkatërrojë këtë mundësi! Koha që jetojmë na e lejon këtë gjë... Nuk jemi në vitet një mije e nëntëqind! Shko gjeje! Të dërgoi një mesazh! Mos e injoro, se kur të kthehet, do ta shohësh me ndonjë të dashur në krah, dhe do të të dhëmbë shpirti!

Atë natë Venecian nuk e zuri gjumi. Dilema ishte e madhe dhe vendimi i vështirë. Si Herkuli dikur shihte para saj dy rrugët, të Virtytit dhe të Ligësisë. Nëse do të zgjidhte të parën, do të shpëtonte dinjitetin e saj, por vetëm vetmi shihte në fund të saj dhe nuk mund ta duronte. Ishte lodhur duke jetuar si hije, duke mbytur dëshira, duke parë jetën të rrjedhë pranë saj dhe ajo të mbetej e papërfshirë në të dhe të shtirej si indiferente. Nëse rruga e dytë ishte zgjedhja e saj përfundimtare, do të fshinte menjëherë çdo gjë që kishte mësuar, të gjitha parimet që ekzistonin në qelizat e saj që ditën kur u lind. Përveç kësaj, i dukej sikur mohonte Mirton dhe jetën e saj bashkëshortore. Tani e dinte se pasioni kishte qenë i papranishëm në martesën e saj... Kurrë, asnjëherë nuk kishte ndier një pasion të tillë që e digjte si zjarr gjithë atyre viteve që ishte e martuar. Dhe mjaftoi një puthje...

As vetë ajo nuk e kishte kuptuar sesi, ndërkohë që mendohej, ndërkohë që përpiqej të përmbahej, përgatiste

edhe valixhet. Ndoshta e kishte fajin fjalía e fundit e Dorës. Jo, nuk do ta duronte dot ta shihte me ndonjë tjetër në krah...

Të nesërmen në mëngjes, thirri Dhimitrën dhe Merin, u dha lejë pa afat dhe i njoftoi se po nisej për një udhëtim turistik. E dinte se kështu do ta merrte vesh i gjithë qyteti. Prenotoi një makinë dhe u nis për Athinë...

Rruga kaloi pa kuptuar, teksa ishte e përhumbur në mendimet e saj. Disa zëra brenda vetes ulërinin duke i thënë se po bënte gabim, dhe ishin këto momente që donte t'i thoshte shoferit të ndryshonte drejtim e të kthehej në sigurinë e shtëpisë së saj në Patra, por buzët nuk shqiptonin asnjë fjalë.

Zbriti nga makina dhe një djalosh nxitoi t'i merrte valixhet. Venecia ngriti kokën dhe vështroi hotelin gjigant. Kishte lexuar për të nëpër gazeta. Ndërtimi i tij kishte shkaktuar polemika të stuhishme, pasi kritikët e quanin qiellgërvishtës, që shkaktonte konflikt virtual me Akropolin dominant. Përkrahësit e hotelerisë moderne e quanin "*Hiltonin* më të bukur në botë"! Arkitektët që e kishin projektuar ia kishin dalë të gërshetonin modernen me klasiken. Mermeri pentelik shkëlqente në diell dhe kompozimi skulptural i Jani Moralit në të dyja anët e ngushta të ndërtesës ishte i një bukurie të veçantë. Kishte pesë vjet që funksiononte dhe ndërkohë kishte mirëpritur personalitete të njohura ndërkombëtare.

Suita që kishte rezervuar, para se të nisej për udhëtim, e priste dhe pamja nga ballkoni e la pa frymë. E gjithë Athina ishte nën këmbët e saj, adhuronte Akropolin që dukej në sfond dhe dominonte të gjithë peizazhin. Filloi të sistemonte gjërat e saj, më shumë që të merrej me diçka. Në

reception i thanë se zoti Theotoku nuk gjendej aty. Kërkoj që ta njoftojn për ardhjen e saj sapo të kthehej dhe tani e vetmja gjë që mund të bënte, ishte të priste...

Vështroi rrobat e saj të vendosura me kujdes në varëse, pjesa më e madhe e tyre të reja. Asnjë në ngjyrë të zezë. Fustane, kostume, pallto, kapela, çanta dhe këpucë, ishin të gjitha në ngjyra të lehta, të qepura sipas modës së fundit. Lëshimi më i madh që kishte bërë ishte të shkurtonte pak gjatësinë e fundeve që të nxirrte në pah kofshët së saj, ndërkohë që kishte hequr dorë nga këmishët e mbërthyer deri në grykë. Sado që këmbënguli Dora, nuk ia doli ta bindte të priste flokët, që kur i lëshonte, vazhdonin të arrinin deri në bel. Por ndryshoi paksa krehjen, dhe tashmë dukej më e re dhe jo aq e rreptë.

Trokitja në derë u dëgjua pasdite. Nuk kishte dalë nga dhoma, kishte porositur t'ia sillnin ushqimin aty, por që nuk mundi ta hante, dhe kafe që e shijoi në ballkon. Kishte ndjesinë e çuditshme që të gjithë e dinin arsyen pse ndodhej aty, duke ndjekur pas një burrë që nuk ishte bashkëshorti i saj, dhe preferoi vetminë. Këtë të paktën e njihte mirë... Hijet që ranë në dhomë, teksa dielli po largohej i lodhur, shpërndanë reflekse të kuqe mbi mobilie, nëpër mure, mbi mbulesën ngjyrë ari të krevatit.

E hapi derën duke arritur aty me mundim. Këmbët i dridheshin. Në pragun e derës gjendej një djalosh që shtynte një karrocë ushqimesh. Mbi të gjendej një shishe shampanjë e vendosur në enën me akull, gota të kristalta dhe një pjatë me luleshtrydhe, kaq të kuqe, sa u bënë faqet e saj në atë moment. Mbrapa djaloshit qëndronte ai dhe ishte shumë më i bukur nga sa e mbante mend...

U mënjanua që të kalonin dhe nuk i ngriti sytë derisa dëgjoji derën të mbyllef dhe dhoma të zhytej në qetësi. Përballë saj qëndronte Jasoni dhe vështrimi i tij, sado që ajo nuk e vëzhgonte, kishte shkëlqimin e fitimtarit.

- Erdhe... - i tha dhe zëri i tij që u dëgjua paksa i ngjirur, e shqetësoi edhe më. - Më duket si ëndërr...

Bëri një hap në drejtim të saj. Ia mori duart dhe ia puthi me dashuri, para se ta shtrëngonte në krahët e tij. Nuhati aromën e parfumit të saj dhe e largoi paksa që ta vështronte më mirë.

- Sa e bukur je, e dashura ime! - belbëzoi duke buzëqeshur.
- Ke ndryshuar! Kaq mirë të bëri mungesa ime? - e pyeti duke u ankuar.

Ishte e pamundur të nxirrte qoftë edhe një fjalë. Trupin e ndiente të ngurtë, sikur i kishin hedhur akull përsipër. Por ai nuk priste përgjigje. Hapi shampanjën me lëvizje të sigurt, gjë që pengoi tapën të kërcente larg, dhe mbushi gotat. Venecia piu një gllënjë, që ndjeu ta freskonte aq sa e kishte të nevojshme. Ndjeu një si ngrohtësi të ëmbël në stomakun e zbrazët, që u shpërnda në të gjithë trupin. Jasoni nxitoi t'ia mbushte përsëri gotën.

- Dëshiron të më dehësh? - ishin fjalët e para që, më në fund, rrëshqitën nga buzët e saj.

- Dua të qetësohesh... - iu përgjigj me dashuri ai.

U ndje në siklet. Kaq transparente ishte për të. Kaq mirë e njihte ai?

- Më ke munguar... - i tha dhe atmosfera rreth saj mori flakë.

- U zhduke... - e akuzoi ajo e trishtuar.

- Jam njeri që i dua të gjitha ose asgjë, zemra ime. Dhe ty të dua... Nuk duroja dot më... Të dërgova mesazh duke i telefonuar Nashos... e dija që Dora do të të thoshte... Prisja të vije...

Iu afrua. Zgjati dorën dhe i preku flokët. Kërkoj fjongon e vogël, dhe kur e gjeti, u deshën vetëm disa sekonda që t'i zgjidhte dhe t'i shihte t'i derdheshin supeve.

- Këtë ëndërroja që në momentin e parë që të njoha... - i tha dhe e shtrëngoi pas vetes.

U lëshua në krahët e tij si një kukull. Më në fund buzët e tij morën atë që kërkonin prej kohësh dhe Venecia u ndje përsëri e gjallë pas shumë kohësh. Asnjë mendim... asnjë hezitim... Madje as kur e kuptoi që po e zhvishte, nuk bëri rezistencë. Mbeti vetëm me të brendshme në krahët e tij duke u dridhur e tëra. Asnjëherë nuk kishte parë ndonjë burrë të zhveshur në jetën e saj. As të shoqin... E skuqur nga turpi, u përpoq ta pengonte kur ai mënjanoi dantellën që i mbulonte gjinjtë, por ai ndërkohë ishte përkulur dhe po e puthte gjithandej në trupin e saj që po merrte flakë. Gjunjët nuk po e mbanin më dhe u mbajt në supet e tij. Ai e mori në krahë dhe e çoi në krevat. Ajo u mundua të fshihte lakuriqësinë e saj, por Jasoni u gjend pranë saj dhe nuk e lejoi.

- Ky trup ka muaj të tërë që më torturon. Dua ta shijoj, ta shikoj, ta ledhatoj të tërin, - i tha dhe dora bëri realitet fjalët e tij.

Venecia as nuk e kuptoi sesi u gjend edhe ai i zhveshur lakuriq pranë saj, e pastaj mbi të duke e mbuluar me ledhatime që shoqëronin rënkimet e saj. Asgjë nuk e kishte përgatitur për ato që po përjetonte. E papërvojë në dashuri si

një çupëlinë e pamësuar, në duart e tij filloi të ndihej si grua e vërtetë. Kishte momente që i dukej sikur do të shkërmoqej nga intensiteti i lartë dhe herë të tjera vazhdonte. Fillimisht me hezitim, pastaj më me guxim, filloi ta përkëdhelte edhe ajo. Psherëtima e tij e thellë e habiti, fjalët që i pëshpëriste e lajthitën, dhe në atë moment e kuptoi se kurrë më parë në jetën e saj nuk kishte bërë dashuri. Dëgjoi zërin e saj të oshtinte në mënyrë të pakontrolluar kur e ndjeu të depëronte në trupin e saj të gatshëm dhe të pulsonte në thellësi të tij. Diçka e fuqishme po niste, diçka që nuk e kishte provuar kurrë më parë. Ngjante me vdekjen, por ishte jetë... Dridhej dhe përdridhej, kafshonte buzën që të mos ulërinte; mendonte se s'kishte ku të arrinte më lart, por ngjitej edhe më dhe pa kuptuar filluan t'i rridhnin lot nga sytë, thonjtë u ngulën në shpinën e tij dhe tashmë dukej se e kishte humbur kontrollin, trupi i saj po zbutej...

Dhoma ishte zhytur në errësirë. Tashmë frymëmarrjet e tyre ishin normalizuar. Nuk e kishte lëshuar nga duart e tij; trupat të gërshetuar dhe të rrethuar nga mbulesa ngjyrë ari e krevatit, si tablo e një piktori të dashuruar.

- Nuk e dija... - i tha dhe zëri i saj dëgjohej si pëshpërimë e ngjirur. - Nuk mund ta imagjinoja se ishte kështu...

Jasoni lëvizi pak nga vendi, pa e lëshuar nga krahët e tij, dhe e puthi lehtë në buzë. - E di... - i tha dhe ai me zë të ulët. - Për herë të parë bëra dashuri me një vajzë të re, që nuk e kishte prekur askush tjetër para meje... se kështu ishte... e paprekur... Dhe kjo më tërbon edhe më shumë...

- Por unë kam qenë e martuar... Kisha një fëmijë... - i tha ajo dhe habia e saj u bë njësh me ankesën.

- E keqja, vogëlushja ime, me seksin bashkëshortor është se shumë herë nuk ka asnjë lidhje me pasionin. Burrat duan të tregojnë respekt ndaj gruas së tyre, por me mënyrën e gabuar. Në krevat nuk duhet të ketë bashkëshortë... por vetëm dashnorë...

Dora e tij filloi të shëtiste përsëri në trupin e saj dhe kur u ndal te pjesët e harkuara, ajo e vështroi e befasuar.

- Ç'po bën? - e pyeti e shastisur.

- Pas nxemjes, e dashur, fillon e mira... - iu përgjigj me një shkëlqim që lodronte në vështrimin e tij. - Gjithashtu, ke nevojë për kurs intensiv... padija është krim, dhe unë nuk të lë të bëhesh kriminele...

Të nesërmen në mëngjes, gruaja që u ngrit nga ai krevat, me trupin që i dhembte, ishte shumë më e re se ajo që ishte shtrirë para disa orësh. Jasoni ishte në gjumë të thellë dhe ajo e zhveshur lakuriq hyri në banjë dhe la ujin e ngrohtë të rridhte mbi të. Kaq e rraskapitur nuk ishte ndier kurrë dhe i bëri përshtypje e qeshura që i shpëtoi. Sikur të mos ishte ajo, Venecia Cirigoti, por një e panjohur që gjithë natën gjendej në krahët e një burri të palodhur. Pa të shkuar, pa kujtime nga një martesë që nuk i mësoi gëzimin e dashurisë pasionante, por kryerjen e një detyre. Mirto, në momentet intime ishte i shpejtë, përpiqej të mos e lëndonte, ndërsa tani e shihte trupin gjithë shenja, ku secila prej tyre dërgonte një kujtim kënaqësie në trurin e saj.

U tremb kur pa derën e banjës të hapej, u përpoq të fshihte lakuriqësinë e saj, por Jasoni hyri me hap të sigurt, i zhveshur, dhe i gatshëm për t'i dhuruar një përvojë të paprovuar më parë. U fut në vaskë dhe e rrëmbeu në krahët e tij.

- Jason... - kaq mundi të shqiptonte, por ai tashmë fliste duke kafshuar buzët e saj.

- Të bësh dush vetëm? Nuk ka asnjë interes. Më lejo të të tregoj si bëhet seks...

Mori sfungjerin nga duart e saj dhe me locionin e aromatizuar filloi ta fërkonte në të gjithë trupin. Venecia pothuajse humbi ndjenjat, kur u ul në gjunjë para saj dhe buzët e tij u futën aty ku askush më parë nuk e kishte puthur, derisa mbeti pa frymë. Pastaj e ngriti e mbështeti pas murit dhe këtë herë tregojë i pamëshirshëm dhe i pandalshëm ndaj trupit të saj. Dëgjonte zërin e saj që qante dhe i lutej, por Jasoni u ndal vetëm kur u bashkua britma e tij me të sajën.

Orët, ditët, netët, Venecia i numëronte me dashuri, prekje, ledhatime, madje edhe nëpër vende ku kishte njerëz përreth. U dorëzua pa kushte dhe asgjë nuk kishte rëndësi përveç atij dhe çka ai i mësonte, çka lindte brenda saj. Jasoni dinte ç'të thoshte e ç'të bënte në çdo moment. Ia thithte mendimet, ai ishte aty për të plotësuar dëshirat e saj. Fjalët që i pëshpëriste e çmendnin fare. Nuk kishte të shkuar, por as të ardhme. Ishte e tija, edhe ajo jetonte për ta kënaqur atë, për t'iu përgjigjur çdo fantazie të tij, sado e guximshme të ishte. Qiell, dritë dhe errësirë ishte ai burrë.

Vizituan çdo cep të Athinës, në kohë me diell e me shi. Vajtën deri në Sunio dhe panë perëndimin të përqaftuar me njëri-tjetrin. Shëtitën nëpër të gjitha brigjet, dhe kur i digjte flaka nga puthjet e zjarra, gjenin strehë te makina e tij dhe me padurim i dorëzoheshin forcës së saj. Jasoni u transferua në suitën e saj dhe më të shumtën e netëve nuk dilnin prej aty. Realiteti iu shfaq për ta nxjerrë nga harresa hedoniste e dy muajve të fundit, vetëm me një bisedë të tij.

- Duhet të kthehem në Patra... - i tha duke e mbajtur si gjithnjë të zhveshur në krahët e tij.

Lëvizi nga vendi sikur e goditi rryma elektrike, me flokët që mbulonin një pjesë të trupit të saj.

- Pse? - e pyeti me buzët që i dridheshin.

- Se puna ime këtu mbaroi, shpirti im. Ishte një gjë e madhe që ose do të më ngrejë e të më bëjë të denjë për ty, ose do të më shkatërrojë! - iu përgjigj dhe u ngrit.

Pa e mbuluar lakuriqësinë e tij, ndezi cigaren, pastaj veshi rrobdesambërin. Ishte hera e parë që përmendte pozitën e pabarabartë ekonomike, por Venecia u fokusua aty ku i interesonte.

- Po tani? Ç'do të bëjmë? - pëshpëriti gati duke qarë.

E vështroi pa folur me një vështrim të padepërtueshëm. Pastaj e shtypi cigaren në tavllë dhe u ul pranë saj në krevat, me shikimin e tij duke kapur të sajën dhe duke e mbajtur fort.

- Nuk dua të të humbas! - i tha me zë të lartë.

- Po, por si... - filloi të thoshte ajo, teksa mendja e saj filloi të përplasej me realitetin. Në Patra nuk do të ishin të lirë të jetonin si në Athinë. Fjalët “duhet” dhe “mos” kërkonin kthim në jetën sipas normave.

- Venecia... - e ndërpreu ai dhe zëri i tij dukej i tensionuar.
- Martohu me mua!

Jashtë binte shi i rrëmbyer dhe tingulli i mprehtë i një rrufeje që ra, e bëri të besonte se nuk kishte dëgjuar mirë...

- Çfarë the? - i tha, e sigurt se mendja e saj i bënte lojëra keqdashëse.

E kapi nga krahët dhe dukej i dëshpëruar. - E dashur, nuk ka zgjidhje tjetër! Kur të kthehemi, e dimë që të dy

se nuk mund të jemi bashkë, kaq lirshëm sa ishim këta dy muaj. Por nuk mund ta imagjinoj veten time duke fjetur pa ty në krah, pa trupin tënd duke prekur trupin tim. Nuk dua të zgjohem vetëm, të mos marr forcë nga puthja jote e mëngjesit. Do të çmendem në shtëpinë time të shkretuar dhe do të të kërkoj në çdo moment! Por, nuk shoh ndonjë mënyrë tjetër që të mund të jetojmë bashkë dhe nuk më intereson vetja ime, por ti! S'je nga ato gra që nuk bie në sy dhe nuk doja të të ekspozoja në sytë e botës. Prandaj po të kërkoj të martohemi. Këtu! Që nesër madje, vetëm ne të dy, në një kishëz! E di që nuk jam aq i pasur sa ti dhe ndoshta disa do të thonë se u martova me ty për pasurinë tënde, por nuk më intereson! Mjafton të më besosh ti! Mjafton të më duash sa të dua unë!

E puthi me të njëjtin intensitet që kishin fjalët e tij dhe, para se ta linte të përgjigjej, u gjend i zhveshur lakuriq mbi trupin e saj, që iu dha me dëshirë si gjithmonë.

Pak para se të arrinte në pikën që e dinte se Venecia humbiste logjikën, mbi buzët e saj dhe pa e humbur ritmin e pyeti përsëri: - Do të martohesh me mua?

Disa minuta më vonë e dëgjoi t'i jepte përgjigjen pohuese, duke marrë frymë me zor prej dihatjeve. Këtë herë britma e tij ishte fitimtare...

U kthyen në Patra në fillim të dhjetorit, me unazat e floririt që shkëlqenin në duart e tyre dhe buzëqeshja pikturonte diej në fytyrën e Venecias, por edhe të Jasonit.

Ranja i hapi sytë ngadalë: çdo gjë përreth ishte e qartë. Pranë saj, mbi komodinë, ishin ilaçet dhe një gotë me ujë, por asnjë prani njerëzore që të kujton vizionin e guas

që shihte në gjumin letargjik shkaktuar nga temperatura e lartë. U ul ndenjor mbi krevat dhe u ndje e pafuqishme për t'u ngritur. Disa zhurma të mbytura që vinin nga kuzhina e bënë të shqetësohej. Mos ndoshta nga zjarrmia e kishte lënë vogëlushen vetëm? Po bëhej gati të ngrihej, megjithëse i merreshin mendtë, kur u shfaq një grua te dera. E njohu pas disa sekondash dhe u mbështet përsëri te jastëkët e lehtësuar.

- Je Aneta... - mundi të shqiptonte.

- Mirë se erdhe, që më je bërë si Llazari që u ngjall së vdekuri! - i tha ajo me gëzim. - S'besoj se u përpoqe të ngriheshe? - vazhdoi me ton të rreptë. - Mjeku tha që je më mirë, por duhen ditë që organizmi të marrë veten nga një mundim i tillë!

- Vajza? Ku është Ifigjenia?

- Mos ki merak! Është në duar të sigurta! Në këtë moment zonja ime po flet me Vason e po merren vesh. Do ta mbajë ajo derisa të marrësh veten.

Aneta po thoshte të vërtetën. Te shtëpia e Venecias përbri, Vasoja shihte me sy të zgurdulluar paratë që po i zgjaste e zonja e shtëpisë. Ishin shumë më tepër se pensioni i të shoqit.

- Shpresoj të mjaftojnë që të mos i mungojë asgjë vogëlushes! - i tha me ton të rreptë Venecia. - Dhe kur them se dua të ketë gjithçka, nuk dua të grindeni! Nëse ti dhe yt shoq u lodhët duke mbajtur vogëlushen, e kuptoj, por do të ma thuash tani, do ta lësh vogëlushen e do të ikësh.

- Jooo... ç'janë këto që thoni? - belbëzoi Vasoja pa guxuar akoma të merrte paratë. - Ç'shqetësim mund të na sjellë një fëmijë kaq i mirë? Mbi të gjitha na bën shoqëri... - u përpoq të thoshte gruaja me buzët të thara nga tronditja.

- Shumë bukur! Sapo ta marrë veten plotësisht e ëma, do të të lajmëroj ta sjellësh. U kuptuam?

- Sigurisht, zonja Cirigoti! - u përgjigj me nxitim tani dhe, më në fund, mori paratë.

Venecia u kthye nga vogëlushja që e vështronte me interes nga karroca e saj. U përkul dhe e mori në krahë. Përsëri e njëjta ndjesi paqeje u përhap në trupin e saj, ashtu si atëherë kur mbajti Penelopin. Ledhatoi faqen e vogëlushes, e puthi në kokë, ndërsa Ifigenia fillimisht e pa me vëmendje nga koka te këmbët, dhe pastaj i dhuroi një buzëqeshje të tillë saqë ëmbëlsinë e saj Venecia e ndjeu deri në thellësi të shpirtit të saj. Pothuajse me mundim e la përsëri vogëlushen në karrocë dhe e liruar nga magjia e përqaimit fëmijnor vështroi ashpër gruan përballë saj. Takimi kishte përfunduar.

Pak më vonë Ranja dëgjoi e surprizuar Venecian t'i bëjë të ditur që e bija do të rrinte te Vasoja dhe se nuk pati asnjë problem me guvernanten grindavece.

- Kushedi se ç'do të dëgjoj më vonë! - vërejtj Ranja fytyrëngrysur.

- Me paratë që mori, asgjë nuk do të dëgjosh! - u hodh Aneta që ishte informuar për sa kishin ndodhur.

Venecia i hodhi një vështrim të ashpër dhe e dërgoi në kuzhinë që t'i bënte diçka të ngrohtë të sëmures.

- Nuk di ç'të them... - pëshpëriti vajza sapo mbetën vetëm.

- Asgjë! - iu përgjigj prerë Venecia.

- Por... nëse nuk do të ishit ju... e dini që, unë...

- E di! - ia mori fjalët nga goja Venecia dhe sytë e vajzës u hapën tejteje. - Në zjarrmi e sipër the shumë më tepër nga

ç' do të doja të dija. Nuk je as e para dhe as e fundit që u bë viktimë e një burri.

- Po flisni sikur e dini...

- Të thashë që e di! Vetëm se ti i kërkon vetë. Të gjithë ata me të cilët u shoqërova, që ta them troç, ishin për ty objektivi. Nuk dashurova asnjërin prej tyre. Shpresoj që tani ta kesh kuptuar se sa budallaqe u tregova. Ata nuk ishin objektivi, ndërsa ti ishe viktimë. Fakti që ke një fëmijë për të rritur, duhet të të bëjë të tregohesh më e kujdesshme në të ardhmen.

- Në të ardhmen! - qeshi me ironi Ranja. - Herën tjetër, s' do të lejoj askënd të më vërë me shpatulla pas muri. Së pari do të siguroj veten time.

- Venecia tundi kokën me trishtim. Vajza që ndodhej përballë saj përfundimisht nuk kishte kuptuar asgjë...

- Po ju?

Pyetja e kishte larguar paksa nga mendimet që ishin ngulitur në mendjen e saj. Vështroi Ranjën që tani e shihte gjithë kureshtje.

Ju? - këmbënguli vajza. - Thatë që e dini... Viktimë edhe ju?

Filloi t'i rregullonte mbulesat para se t'i përgjigjej.

- Jeta ime personale, vajzë, nuk është temë për diskutim! - iu përgjigj me ton të rreptë. - Por, ti, e vure vetë veten në gojën e gjithë mëhallës.

- Nuk më intereson se çfarë thotë bota! - u përgjigj Ranja.

- Saktë! - e çuditi Venecia. - Nuk duhet të të interesojë se çfarë thotë bota, por duhet mos të të dhimbset vetja, kur të mbetesh vetëm me të. Të mundesh të shihesh në pasqyrë

pa u turpëruar. Prandaj u sëmure! Askush nuk e mori vesh poshtërimin tënd, por ti, që e dije, nuk mund ta duroje.

- Zonja Venecia... - filloi të thoshte Ranja, por e ndërpre në lotët që pasuan së bashku me ngashërimet e forta. - Besova se Linoja më dashuronte... - mundi të thoshte më në fund.

- Po... - e pranoi Venecia. - E kuptoj... Si aeroplan dhe ti... Ashtu si shumë prej nesh... Zbritja në tokë ka joshjen e shpresës për diçka të re dhe të bukur. Dhe kur gjendemi mes resh, pak kontakt kemi me tokën, dhe nuk e kujtojmë aspak. Veprojmë me instinkt, e lëshojmë veten. Dhe kur vijmë turbulencat, atëherë kujtohem se sa e lehtë është të thyhemi, por jemi lart, nuk ekziston rrugëdalje... Vetëm lutje për një ulje normale...

Midis reve...

Aneta, me fshesën në dorë, e la për pak pastrimin e gjetheve në oborr dhe po dëgjonte melodinë që vinte nga brenda shtëpisë. I pëlqenin shumë këto momente, kur gishtërinjtë e Venecias ledhatonin tastet e pianos që ndodhej në dhomën e ndenjjes. Në fillim, kur kishte ardhur për të punuar në këtë shtëpi, zonja as nuk i afrohej këtij instrumenti që shkëlqente nga lustra. Pianoja rrinte aty në qoshe dhe vetëm Aneta ngrinte mbulesën e rëndë të tasteve dhe merrte pluhurat me kujdes. Tri vite më pas, kishte parë madje edhe kalimtarë që ndalnin për pak jashtë shtëpisë së tyre që të dëgjonin. Luante bukur Venecia në piano. Notat plot pasion, rrëshqisnin nga tastiera, dhe shpalosnin një tjetër botë ku jetonte zonja në ato momente - me sytë të perënduar, me trupin e lakuar, e dorëzuar te muzika e saj.

Rreth tre vjet... Kaq kishin kaluar nga ajo ditë kur kamioni u ndal te shtëpia në kryqëzimin e rrugës *Ksanthipi* dhe *Aspasia* dhe Venecia kishte gjetur strehë midis njerëzve të thjeshtë.

Aneta mblodhi gjethet në një qese dhe e vendosi në trotuar. Pas pak do të vinin t'i merrnin së bashku me plehrat e tjera. Pa Efterpin te shtëpia përballë të hapte dritaren dhe të shkundte një batanije. Dy gratë u përshëndetën me një buzëqeshje. Te shtëpia tjetër, diagonalisht me të tyren, Luiza po nderte rroba në oborr dhe Aneta e përshëndeti me një lëvizje të dorës. Nuk guxoi t'i fliste asnjëres prej tyre. Nëse e bënte, duhej të bërtiste që ta dëgjonin. Herën e fundit që të tria kishin filluar bisedën nga larg, Venecia u shfaq në derë me buzë të shtrënguara dhe me njërën vetull përpjetë, që e bëri Anetën të skuqej e të dëgjonte vazhdimin...

- Ç' ishte kjo, Aneta? - e pyeti pa e ulur vetullën.

- E, po, asgjë, zonjë... Një mirëmëngjesi thamë me fqinjët... Derë më derë jemi...

- Kaq kohë vetëm mirëmëngjesi thatë?

- Po, ja, njëra fjalë solli tjetrën... Po më thoshte Efterpi për vogëlushen që ka temperaturë, Luiza më pyeti si ta gatuante pulën...

- Bukur! - tha me zë të lartë Venecia, ndërsa pamja e saj tregonte krejt të kundërtën. - Arritëm deri këtu sa të shkëmbejmë receta *duke bërtitur nëpër rrugë!*

Aneta kafshoi buzën. Kur zonja i kujtonte origjinën me fjalë që përdorëshin në Eptanise, atëherë situata ishte shqetësuese.

- Mos u nxe, zonjë! Nuk do të ndodhë më! - nxitoi ta siguronte. - Për atë Zot, fund të bërtiturave nëpër rrugë!

Venecia e vështroi për pak me seriozitet pastaj tiparet e fytyrës së saj u zbutën. - Përderisa hyri dhe Zoti në bisedë, atëherë të rri e qetë! - i tha dhe Aneta u çudit.

Bënte be që zonja e saj sikur po i buzëqeshte. U largua prej aty dhe bëri shenjën e kryqit. Nuk do të mësohej kurrë me këtë grua, dhe as do ta kuptonte... Jetonte me të çdo ditë, dhe ende nuk dinte asgjë për të. Nuk kishte asnjë të afërm, zilja e telefonit nuk binte kurrë, nuk shkelte asnjëri në shtëpi dhe dukej që njerëzit përreth nuk i interesonin... Por... Kur kishte njeri nevojë, ishte e para, ashtu si atëherë, para tre vjetësh me Ranjën... Dhe pasi kaloi furtuna, Aneta, e cila besoi se zonja e kishte thyer guaskën rreth saj, e pa të kthehej përsëri në zakonet e saj, e mbyllur në vetvete. Por nuk ngjante as si e huaj, as si e pabegenisur. Dilnin gjithnjë bashkë për pazar dhe u fliste të gjithëve, u përgjigjej të gjithëve, mjaftonte që të mos preknin jetën personale të saj. Atëherë vetulla merrte të përpjetën, takonte rrënjët e flokëve dhe bashkëbiseduesi e kapërdinte pyetjen, së bashku me gjuhën e tij...

Ajo vetë dinte vetëm ato çka ajo i kishte treguar, pa e tradhtuar kurrë besimin e saj... Dhe ndonjë pasdite me shi, Venecia, sikur të mos donte të rrinte vetëm, e mbante me muhabet pranë oxhakut, dhe Aneta, që nuk nxitohej të kthehej në shtëpinë e saj të shurdhët, hutohej pas bisedave të zonjës. I pëlqente ta dëgjonte tek fliste për të kaluarën, për vitet e saj të rinisë në Kefalonia dhe pastaj për të shoqin dhe të birin. Kishte parë edhe fotografi të tyre...

- Aaa, paska qenë i bukur, i ndjjeri! - tha me zë të lartë herën e parë që Venecia i tregoi një nga albumet e hallës së saj. - Por edhe ti, zonja ime... si kukull paske qenë! Por edhe tani, ashtu je, si kukull porcelani!

Aneta ndihej krenare që zonja kishte ndarë momente të tilla me të. Por të gjitha tregimet përfundonin aty - në të

kaluarën e largët dhe në disa momente... nga jeta në Patra me hallën dhe burrin e saj. Pastaj asgjë. Dy-tri herë që Aneta kishte guxuar ta pyeste se çfarë kishte bërë pas vdekjes së hallës dhe burrit të saj, Venecia kishte ndërruar menjëherë temën e bisedës, e nevrikosur, dhe Aneta kuptoi... Diçka e lëndonte në thellësi të atyre kujtimeve.

Asgjë tjetër nuk kishte ndryshuar në mëhallën e tyre. Apostoli dhe Luiza, te shtëpia përballë, rrisnin në qetësi vogëlushen e tyre trevjeçare që e pagëzuan Efremia, duke i dhënë emrin e mamasë së Apostolit, dhe e thërrisnin Manja.

Lluka me Efterpin vazhdonin të shkonin çdo të diel e çdo ditë feste në kishë së bashku me Penelopin tashmë katërvjeçare, vazhdonin të luteshin si të krishterë të mirë, ndërkohë që njëkohësisht dinin se çfarë bëhej në shtëpitë e lagjes *Hollargo*, të gatshëm të akuzonin dhe mallkonin shkelësit e moralit. Temë e dashur dhe e preferuar, si gjithmonë, Ranja.

Dhe në këtë pikë asgjë nuk kishte ndryshuar për mirë. Ranja, sapo e mori veten, kërkoi të gjente punë dhe pati disa dështime derisa arriti të gjente një punë dhe të stabilizohej si daktilografiste e thjeshtë. Dhe pikërisht se pronari ishte familjar i thekur, paga ishte e vogël, dhe Ranja përballej me vështirësi ekonomike, se i duhej të kujdesej dhe për Ifigjeninë që tani ishte bërë pesë vjeçe. Jo se nuk dilte netëve me shoqëri, por që t'i dilnin paratë për të paguar zonjën Vaso, tani kursente edhe në ushqim. Ifigjenia e vogël u dobësua shumë, këmbët e saj ngjanin si shkopinj poshtë fustaneve tashmë të ngushta, se para për rroba të reja nuk tepronin...

Çdo mëngjes thashethemet në market merrnin flakë, por ndërpriteshin nëse hynte Venecia me Anetën. Askush nuk kishte dëshirë të shihte vetullën e ngritur, as të dëgjonte ndonjë koment apo qortim të zonjës. Për këtë arsye vonoi shumë që Venecia t'i merrte vesh të rejat. Dhe këtë të fundit, më tronditësen, rastësisht e mori vesh. Të hutuar të gjithë pas atyre që po u tregonte Vasoja, nuk e vunë re Venecian dhe Anetën që kishin hyrë në dyqan. Kështu që ato arritën të dëgjonin qartë fjalët e fundit të Vasos: “Çfarë t’ju them? Ndoshta mund të jetë më mirë të rritet në ndonjë jetimore sesa me një nënë të tillë! Të paktën aty do të hajë mirë, vogëlushja ime! Unë bëj ç’të mundem, por me pensionin e burrit nuk mund ta ndihmoj dhe aq!”.

I pari që vuri re Venecian me Anetën ishte Lluka dhe u kollit që t’i jepte fund monologut të Vasos.

Por ajo kishte marrë vrull dhe nuk ndalej: “Dhe e quan veten nënë! Në vend që të ushqejë e të veshë fëmijën, nuk heq dorë nga luksi dhe nga argëtimet e saj! Lëre pastaj shtëpia! As ngrohje, as një supë të ngrohtë që bie fjala t’i ngrohet pak stomaku vogëlushes! Dhe e ka pikë të dobët të ëmën! Si e çmendur bën për mamanë e saj! Kthehet nga puna, unë iki dhe ajo bie për të fjetur, e papërgjegjshmja. Më tregon vogëlushja. Gjithë pasditen në krevat e kalon. E, po, sigurisht! Si mund ta përballojë dhe punën dhe argëtimin natën? Dhe e mjera vajzë, shtrihet me të që të mos ketë ftohtë! Dhe t’ju them edhe më të keqen? Shumë shpesh, që të mos më paguajë mua se nuk i dalin paratë, e vë vajzën në gjumë dhe ikën. Do të na gjejë ndonjë e keqe mbajeni mend! Prandaj them se është më mirë ta çojë në jetimore!”.

Lluka tashmë ishte bërë flakë i kuq në fytyrë, një herë mbështetej te njëra këmbë e një herë te tjetra ngaqë s'dinte ç'të bënte, duke parë Venecian me bisht të syrit. Vetulla kishte marrë përsëri të përpjetën... Preku Vason dhe me vështrim i dha të kuptonte se ndodhej mbrapa saj arsyeja pse duhej të pushonte. Ajo u kthye si e mpirë, diçka kishte kuptuar. Paso i një heshtje e sikletshme dhe të gjithë sa ndodheshin në dyqan bënë sikur lexonin me vëmendje etiketën e ndonjë konserve që gjendej nëpër raftë.

Venecia iu afrua Vasos, që instinktivisht bëri një hap mbrapa dhe u mblodh e frikësuar nga pamja e gruas. Sytë e saj, që zakonisht kishin ngjyrën e detit, tani tregonin turbullirën e tij.

- Do të blesh shumë gjëra, zonja Vaso? - e pyeti dhe zëri i saj u dëgjua i mbytur pasi me vështirësi po përmbante zemërimin.

- E, po, si të them... - tha ajo.

- S'ka problem! I blen më vonë! Tani do të vish me mua! - e urdhëroi dhe as që i kaloi nëpër mend ta kundërshtonte.

Si Aneta, ashtu edhe Vaso, po stërmundoheshin që ta arrinin. Me hap të shpejtë, gjë që nuk e bënte shpesh, përshkoi rrugën *Aspasia* dhe u ndal sapo hyri në shtëpinë e saj. E flaku pallton në një prej kolltukëve, kryqëzoi duart para gjoksit, dhe priti dy të tjerat që hynë duke iu marrë fryma.

- Dhe tani fol! - erdhi urdhri tjetër. - Ç'ishin ato që po thoshe në dyqan dhe kryesorja... për kë po flisje? Kush duhet ta çojë fëmijën në jetimore? Fol, zonja Vaso, se nuk shquhem për durimin tim dhe nuk dëshiron njeri të më shohë ta humbas!

- Qetësohu, zonja ime... - filloi të thoshte Aneta, që nuk e kishte parë herë tjetër kaq të zemëruar, por me një lëvizje të beftë Venecia ia preu fjalën.

- Fol! - përsëriti prerë, pa ia ndarë sytë gruas së frikësuar.

- Mos u zemëroni me mua, ju lutem! Unë nuk kam faj... Ranja më tha dje se që javës tjetër nuk do t'i nevojitem më, se do ta dërgojë vajzën në jetimore. Kështu më tha, kështu po ju them! Ç'të bëj tjetër unë e shkreta? Grua e varfër jam! Dhe mos kujtoni se kisha më fuqi ta mbaja... Vogëlushja, jetë pastë, është fëmijë shumë i shkathët! U lodha duke mbajtur përgjegjësi për të kaq vjet!

Gruaja pushoi, pasi nuk kishte ç'të thoshte më. Në këmbë përballë saj qëndronte Venecia dhe e vështronte, por dukej qartë që nuk e kishte mendjen tek ajo. Mendja i punonte për të gjetur zgjidhje, luftonte me veten, një herë fitonte, një herë humbiste. Në dhomë nuk dëgjohej gjë tjetër përveç druve që kërcisnin në oxhak. Filloi të bënte ecejake e nevikosur dhe papritur u ndal.

- Dakord... e kuptova! - tha prerë. - Të falënderoj për informacionet, vetëm se duhej të kishe ardhur më parë tek unë dhe jo të diskutoje në dyqan e kushedi se ku tjetër, një temë kaq delikate. Asnjë fëmijë nuk duhet të rritet në jetimore, aq më tepër kur jeton të paktën njëri nga prindërit. Nejse! Ku ndodhet tani fëmija? Po e ëma?

- Në shtëpinë e tyre! Nuk ka vajtur sot në zyrë, se ka lejë thotë. Unë them që e kanë pushuar përsëri. Ku ta ketë mendjen për punë kur çdo natë...

Një e pickuar e Anetës e bëri të pushonte.

- Aman dhe ti Vaso! - e qortoi Aneta. - E pandreqshme je! Shko tani në dyqan të blesh ato që të duhen e na lër rehat!

E predispozuar dhe e lehtësuar Vaso doli nga ajo shtëpi dhe vetëm kryqi i mbeti pa bërë. Për mendimin e saj, kishte shpëtuar mirë. Ç'grua që ishte dhe kjo Venecia! I kishte kallur frikën.

- Për ku po bëhesh gati, zonjë? - e pyeti Aneta gjithë dyshim, kur e pa të vishte përsëri pallton.

- Eja me mua, Aneta, dhe mos fol shumë! - e qortoi Venecia dhe doli me nxitim.

Duke vrapuar mbrapa saj që ta arrinte, Aneta i kërkoi sqarime. - Pse kërkon të ngatërrohesh, zonja ime? - e pyeti jashtë shtëpisë së Ranjës. - U mendove mirë?

- Më lër, Aneta! Këtu pritet të ndodhë një krim e unë të rri duarkryq të shoh një fëmijë pesë vjeç të përfundojë në jetimore si një objekt i padëshiruar?

- Nuk do të jetë as i pari as i fundit, zonjë! Shumë prindër, që nuk mund të ushqejnë fëmijët e tyre, i dërgojnë për pak në jetimore, derisa të qëndrojnë përsëri në këmbë dhe t'i marrin përsëri! Ku jeton që nuk e ke dëgjuar herë tjetër këtë gjë? E përkohshme do të jetë, derisa e ëma të mundet...

- Po ti nuk e ke dëgjuar atë shprehjen: *Asgjë nuk është më definitive se provizorja*, Aneta! Përveç kësaj, të duket Ranja nga ato gra që do të punojë për ta rimarrë vajzën e saj? Më lër se e di çfarë bëj!

- A mund ta di dhe unë?

- Fillimisht do të flas me të ëmën, Aneta! Fillimisht me të ëmën!

E anashkaloi dhe ngjiti me hap të sigurt ato pak shkallë të hyrjes. Trokiti fort në derë. Aneta nxitoi të qëndronte krah saj.

Dera sikur u hap vetë. U desh të ulnin vështtrimin poshtë që të shihnin Ifigjeninë e vogël që i shihte me kureshtje. Venecia u përkul menjëherë që t'i fliste.

- Mirëdita! - dhe Aneta e humbi toruan. Nuk e kishte dëgjuar herë tjetër zërin e saj kaq të dashur e të ëmbël.

- Mirëdita, zonjë! - u përgjigj fëmija me mirësjellje. - Çfarë doni?

- Është mami brenda?

- Po, por po fle dhe nuk mund t'i flas, se do të zemërohet! - u përgjigj fëmija me një sinqeritet çarmatosës.

- Besoj se po të më shohë mua nuk do të zemërohet që do ta zgjojme! - vazhdoi Venecia dhe Aneta bëri përsëri kryqin.

Venecia po qeshte me shpirt! Sa e bukur që ishte! Dhëmbë të bardhë borë, që nuk i kishte parë herë tjetër, u shfaqën, dhe sytë i ishin bërë blu si ujërat e Jonit, ishte larë e tëra në dritë. Fëmija e vëzhgoi për pak dhe pastaj vendosi t'i besonte. Iu hapi rrugë që të hynin.

E humbën toruan nga i ftohti me të cilin u përballën në vend të ngrohtësisë së një shtëpie. Venecia vuri re që duart e vogëlushes ishin të skuqura dhe të çara, faqet të zbehta dhe rrobat që mbante veshur të vjetruara dhe më të vogla se numri i saj. E ndoqi pas vogëlushen në dhomën e gjumit, dhe Aneta pas saj, dhe panë Ifigjeninë t'i afrohej Ranjës që po flinte e ta ledhatonte lehtë në faqe.

- Mama... - i tha me ëmbëlsi. - Të kërkojnë... janë dy zonja, mama... Zgjohu...

Ranja, ende në gjumë, e shtyu vogëlushen dhe nga goja i shpëtoi një e sharë teksa po kthehej në anën tjetër.

- Mami im është shumë e lodhur... - tha me një seriozitet që nuk i shkante për shtat moshës së saj.